SREE

SRUNGARA CHANDRAHASEEAM.

A

TELUGU DRAMA IN FIVE ACTS.

BY

MADDULAPALLI GURUBRAHMAM,

Taluk Clerk. Narasaraopett,

Guntur District.

FIRST EDITION, 500.

COCANADA:

Printed at SCAPE & Co., New "Orient Jobber" Press.

1910.

 [PRICE: RE. 0-8-0.

శ్రీరస్తు

శ్రీమజ్జగత్ప్రాణ తనయ వరప్రసాదలబ్ధ కవితా సంకలితుండగు

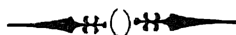
మద్దులపల్లి గురుబ్రహ్మశర్మ చే రచియింపబడిన

శ్రీ

శృంగారచంద్రహాసీయము.

నాటకము.

నరసారావుపేట బోర్డు హైస్కూల్ సంస్కృతోపాధ్యాయులగు

బ్ర॥ కొండమూరి వేంకటరత్న శాస్త్రిగారిచేఁ బరిష్కరింపఁబడి

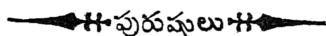
స్కేప్ అండ్ కో ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపించి

ప్రచురింపఁబడినది.

1910.

[PRICE: Rs. 0-8-0.

ఈనాటకములోవచ్చు పాత్రలు.

సూత్రధారుఁడు.

మారిషుఁడు.

దుష్టబుద్ధి—(కుంతలుని మంత్రి.)

ఇరువురు జ్యోతిష్కులు.

బాలుఁడు.

తలవరులు—(శిశుఘాతుకుఁడు బాలపాలకుఁడు)

కుళిందుఁడు—కుంతలుని సామంతుఁడు.)

సేవకుఁడు—(కుళిందుని పరిచారకుఁడు.)

కిరాతులు—(వేటకాండ్రు.)

ఇరువురు బ్రాహ్మణులు—(బావ, మరది.)

కుంతలమహారాజు.

గాలవుఁడు—(కుళిందుని పురోహితుఁడు)

భట్రాజు—(చంద్రహాసుని యాచకుఁడు.)

చంద్రహాసుఁడు—(కుళిందుని పెంపుడుకొడుకు.)

మదనుఁడు—(దుష్టబుద్ధి కుమారుఁడు.)

విభాకరశాస్త్రి.

మురారిరావు.

ఇద్దరుసూనరులు—(దుష్టబుద్ధి నవుకర్లు.)

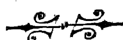
దండధరుఁడు—(దుష్టబుద్ధి వాకిటికావలివాఁడు.)

స్త్రీలు

విషయ—(దుష్టబుద్ధి కూతురు.)

చెలికత్తె—(విషయకు సహచారిణి.)

చంపకమాలిని—(కుంతలుని కుమార్తె.)

అవతారిక.

ఇదివరకు నేను వ్రాసిన కొండవీటిచరిత్రము (పద్యకావ్యము) 1907 సం॥ డిశంబరునెలలోఁ బ్రచురించినప్పుడు నామిత్రులు కొందఱు నన్నొక నాటకమును వ్రాయుమని ప్రోత్సాహపఱచి యీచంద్రహాసునికథనే నిర్ణయించి, యీకథయిదివరకు నాటకరూపముగ లేదనియును జెప్పినపైని నేనును వల్లెయని కథామూలము నరయ, నియ్యది పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్ర కవికృత జైమినీభారతమునందుఁ గృష్ణుఁ డర్జునునకుఁ జెప్పిన కథాభాగమునఁ గనుపట్టినది. మఱియు 1888 సం॥ ప్రాంతములయందు రాజకీయ పాఠశాలలలో బాలురకునియమింపఁబడిన "నూతనపాఠ పుస్తకమున" పిన్ననాడు చదివిన 56 పాఠమునందుగల యీకథ జ్ఞప్తికివచ్చి యీ రెండుపాత్రములను సంపాదించి వీనిసహాయముచే నాటకోపయోగ కథాభాగముల నేర్పర్చుకొని 1908 సం॥ జూనునెలలో వ్రాయనారంభించి కొద్దిదినములకే ముగించితిని. ఇంతకుమున్నె యీకథ 1882 సం॥ ప్రాంతములందు మ॥ రా॥ రా॥ కే. కృష్ణారావుగారు (సబ్ జడ్జి) ఇంగ్లీషునను, 1908 సం॥న కాకినాడ వాస్తవ్యులగు మ॥ రా॥ మోచెర్ల హనుమంతరావుగారు తెనుగునను, నాటకములు వ్రాసినట్లు తెలియవచ్చి యారెంటిని చూచితిని. వీనియందు చంద్రహాసుని బాల్యవృత్తాంము సంక్షిప్తపఱుపఁబడినది. దీనియందు కొన్ని క్రొత్తరంగముల నేర్పఱచి కథకట్టుబాట్లయందును కొన్నిమార్పులుచేసి విద్యానాథ కవికృత ప్రతాపరుద్రీయ నాటకలక్షణానుసారముగ నానేర్చుకొలది వ్రాసి పంచసంధులును వానికివలయు ముఖ్యాంగములును విష్కంభాదులును నాయా స్థలంబులయం దుదహరించితిని. ఇయ్యది 1909 సం॥ ఏప్రియలు 13 వ తేదీని వినుకొండలో నచటి హిందూనాటక సంఘము వారిచే ప్రథమమునఁ బ్రదర్శింపఁబడినది. ఇందు చతుర్థాంకమునఁగల "రతినాథుడోకాడు" అను సీసపద్యము గణపవరపు వేంకట కవికృత ప్రబంధరాజ వేంకటేశ్వర విజయావిలాసమునఁగనుపట్టును. దానియందు నాకుగల గణ్యతచే దానిని రంగస్థలమునఁజదివిన వినవలయుననుసభిలాషవాదము యిట్టిదివేఱొక పద్యమును వ్రాసినను సారస్యమునందు సమత్వము వహింపఁజాలదను తలంపున నాపద్యమునే "సుస్తులతోనిందు వ్రాసితిని. ఈవిషయమునఁ సుకవులు నాయెడ చౌర్యారోపణముఁ జేయకుందురుగాక. నేనధికజ్ఞుఁడను గాకుండుటచేతను నాటకరచనయందు నాకిదియే

ప్రథమోద్యమ మగుటచేతను దీనగల దోషములను గుణగ్రహణ పారీణులగు చదువరులెల్లరును క్షమింప బ్రార్థితులు.

నర్సారావుపేట,
29-10-09.

ఇట్లు సుజనవిధేయుండు,
మద్దులపల్లి గురుబ్రహ్మం,
గ్రంథకర్త.

యోగ్యతా పత్రిక.

మ॥ సరసంబైరుచిరార్థగౌరవవచ ♦ స్స్పందస్ఫురచ్ఛృంగార భా ।
సురశయ్యాదిక చిత్రవైఖరులచే ♦ శోభిల్లునీచంద్రహా ।
సరసాధీశుని నాటకంబు కవిరా ♦ జశ్రేణికిన్ మెచ్చుఁగా ।
ల్పరసోదంచిత లీలవ్రాసెనుగురు ♦ బ్రహ్మాభిధానుండిలన్ ॥

నర్సారావుపేట,
15-7-1909.

ఇట్లు బుధజనవిధేయుడు,
శ్రీగిరిరాజు వీరభద్రయ్య.

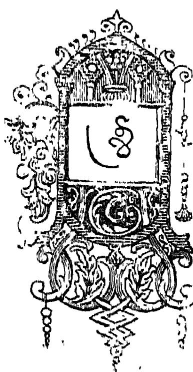
శ్రీరస్తు.

శ్రీ

శృంగార చంద్రహాసీయము.

(నాటకము)

నాందీ—ప్రస్తావన.

శ్రీ* యువతీమనోహరుఁడు ◆ శేషశయానుఁడు వారిజాక్షుఁ డా।

మ్నాయరహస్యవేది వ్యుఁడు ◆ మంజులగీతకళావినోదిశో।

భాయితచంద్రహాసవర ◆ నాంచితు దవ్యయమూర్తి సర్వదా।

శ్రీయమొసఁగిబ్రోవుత వి ◆ శేషకృపాపరిపూర్ణచిత్తుఁడై॥

§ చ॥ జలనిధిదాటిరాఘవుడో ◆ సంగినముద్రిక భక్తితోడ మై

థిలికిడిసంతసంబునఁద ◆ దీయశిరోమణిఁ దెచ్చి రామరా

ట్తిలకునకిచ్చి యెక్కుడగు ◆ దీవనలంగని మించు నాంజనే

యులుమన కెల్లవైభవము ◆ లొప్పఁగఁబ్రేముడిఁ జూఁపుగావుతన్.

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించి తనలో)

సూత్ర—మదీయానుచరుండగు మారిషుం డింకను రావయ్యెనేమి?

---

* 12 పదములుగల నాంది. § 22 పదములుగల నాంది. మారి—చిత్తము.

మారి—(ప్రవేశించి)ఆర్యా! శిష్యున కేమియాజ్ఞ ?

సూత్రి—మన పూర్వ పుణ్యవిశేషంబున నారాయణాధివాసంబగు క్షీరసాగరం బిందు ప్రత్యక్షమగుచున్నది కంటివే.

(రంగప్రసాధనమను ప్రస్తావనాంగము.)

మారి—రసికజనమనోరంజకంబగు మృదుమధుర గానాతిశయముచేతను, విచిత్రప్రతిభా విరాజితంబులగు చిత్రపటంబులచేతను సాలంకృతంబగు నీరంగస్థలంబును, సప్తాంగలక్షణ లక్ష్యంబగు నీసభాస్థానంబునుం దక్క నాకొక్కటియుఁ గనుపించుటలేదు. తమకరుణ గల్గినచో దానింజూడఁగలను.

సూత్రి—అట్లయిన వివరించెద.

చ॥ అనుపమ శాస్త్రవాదములె ♦ యబ్ధితరంగములై, తదీయని
స్వనమెనితాంత ఘోషమయి ♦ సత్కవిరాజులె దీవులై మహా
జననుతమైనవిద్యయె ప్ర ♦ శస్తపయోత్కరమై, వివేకమే
ఘనతరశౌరిరూపమయి ♦ గ్రాలెడునీసభ క్షీరవార్ధినాఁ.

(ప్రపంచము.)

మారి—ఇప్పుడుగదా దేవరకృపచేఁ గనులారగాంచి కృతార్థుండనైతి.

సూత్రి—ఇదిమిగుల రమణీయమగు సమయముగానున్నది. నీవిద్యావైశద్యము చూపఁ నేదేనియొక్క ఋతువర్ణనముఁజేసి సంతసింపఁ జేయుము.

సూత్రధారుఁడు॥ (భారతీ వృత్తి సీసము.)

సీ॥ వనులచెంగటజలసే ♦ దముబాపనిల్పిన, పాన్పులనంగజాం ♦ పములుదనర
దివినుంచిపుడమికై ♦ తెచ్చినసుధయన సరసులనిర్మల ♦ జలములలరు
నరకాంతలకుఁదమ ♦ నడనేర్పవచ్చునఁ, జలనసితాభ్రముల్ ♦ చదలనలర
క్షితిజూడవచ్చిన ♦ క్షీరసాగరమన దిశలెల్లధవళచం ♦ ద్రికలు గ్రాల

తే॥గీ॥ పాపలనదంప గమకించి ♦ పవనమునకు
కార్ముకములని జంకి కే ♦ కలనుమాని
తమయభిమతంబు నెఱిసాత్వి ♦ కమున నెమ్మి
గములు మెదలగ శారద ♦ గ్రాలుచుండె.

(ఆసత్ప్రలాపము)

సూత్రి—ఏమిని ప్రశ్నాతిశయము? నీవువర్ణించిన మాత్రినే యిప్పుడు నిశ్చయమగు శరచ్చంద్రికా గమనవిభ్రాంతి హాసము యీసభాసాగరం బుప్పొంగుచున్నది. నీనైపుణ్యమున నెడదేని నవీననాటక ప్రదర్శనముఁ జేసి మిగుల సంతసింపఁజేయుట కర్తవ్యము.

మారి—అయ్యో నేనంతటివాఁడనా ?

చ॥ చదివెడువట్టి శబ్దములఁ ♦ జాలఁగఁ దప్పులు గల్గఁ గల్గినన్
బదపడి పుస్తులల్లనిటు ♦ పాటికిఁ దెచ్చిహాసింతు రింతెగా
కదయములుకొందరొప్పఁగని ♦ యాత్మలగుందుగురంచు నాదునే
మ్మదిజయింగఁజొచ్చె నది ♦ మాన్పినఁ జేకుఱు నెల్లకోరికల్,

(ఫలనము)

సూత్రి—ఎట్టి కార్యములకును సమర్థుండనని నీమిత్రులతో నాడు ప్రగల్భాలాపముల నిరర్థకపరుపక యించుక ధైర్యస్థైర్యముల నవలంబించినఁ గార్యనిర్వాహకుం డవగుదువు. మఱియు,

(కథోద్ఘాతము.)

ఆ॥వె॥ పెద్దలైనవారు ♦ ప్రేమచేయునతప్పు
లనుక్షమించి కుకవు ♦ లనుశమించి
కరుణజూతురొప్పఁ ♦ గనియోరువనివారు
భువినిఁ జెదరి గుప్త ♦ బుద్ధులగుచు.

(ఆధిబలము.)

మారి—మీయనుగ్రహ మున్నిసఁజాలు నాటకప్రదర్శన మననెంత? తామిందులకు మొనదేలి నాటకనిర్దేశ మొనరించి సమయోచిత కృత్యంబులకు నన్ను నియోగింపుడు.

(ప్రరోచనము.)

సూత్రి—మంచిది. సంగీత సాహిత్య సారపారీణులగు నీసభాసదులు మెచ్చ శృంగార చంద్రికాసీయమును ప్రదర్శింతము.

మారి—అందలి విషయములెవ్వి ?

సూత్రి—ఎటులంగవా ?

(ప్రవర్తకము)

తే॥ గీ॥ సదయుఁడచ్యుతభక్తుఁడౌ ♦ చంద్రహాసు

(నాళిక)

గాంచి యోర్వక జంపింపఁ ♦ బంచి సుతుని
మదనుఁ గోల్పోయి తానెదు ♦ ర్మరణమొంది
మరల జీవించుఁ గొంతలు ♦ మంత్రి యుండు.

(వ్యాహారము.)

మారి—మదనుని గోల్పుచ్చినది రుద్రుండుగదా ?

సూత్ర—ఏమి యిదినీ బుద్ధిప్రమాదమా? లేక పరిహాసమా?

తే॥ గీ॥ ఈచరిత్రఁ గౌండిన్యము ♦ నీంద్రగోత్ర
భవుఁడుమద్గులపలిగురు ♦ బ్రహ్మశర్మ
నాటకముగ రచించుట ♦ నవ్యముగను
మనము పఠన మొనర్చుట ♦ మరచినావె?

(అవస్యందితము)

మారి—ఇస్సీ! మదనుడనఁగా విష్ణుసుతుండగు మన్మథునిగా నెంచితిని. తమకృపచే నిప్పటికి స్పృహకువచ్చినది. ఇదియెల్లరకు సంతసనీయము. కాని యిది కేవల నవీనమగుటచే రంగస్థలమున రక్తికట్టింపగలమో? లేమో? యను సందియముదవివె.

(మృదవము.)

సూత్ర—ఇది నవీనమగుటచేతనే రసభంగమగునేమోయను భీతిచే పాత్రలన్నియు మిగుల భయభక్తులతో నటించి రసపోషణ గావించును.

(తెరలో జ్యోతిష్కులు) సహాధ్యాయులారా! ఇదియే మంచిసమయము, యింక తడవయ్యెనేని మంత్రివల్లభుండు రాజసభకరుగునట త్వరలో వారికడకేగి దర్శింతమురండు.

(ప్రయోగాతిశయము.)

సూత్ర—మిత్రమా యిదేవినుము. మనమిట్లు ముచ్చటించుచుండఁగనే ప్రథమరంగము తీరినట్లున్నది. తక్షణంబజని తక్కటి విషయంబులైన చక్కపరుపుము.

(గండము.)

మారి—ఇదె చనుదెంచి సర్వంబును సిద్ధపరచెదను.

(అని యిరువురును నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

శృంగార చంద్రహాసీయము.

ప్రథమాంకము.

ప్రథమరంగము.

(దుష్టబుద్ధియు జ్యోతిష్కులును ప్రవేశింతురు)

దుష్ట — యెంతమూఢులైనను యిట్లుతలంతురా? బుద్ధిబలిమికి సాటియగునది వేరొం డేమి గలదు?

(ఉపక్షేపము)

చ॥ నిరుపమసౌఖ్యముల్ బడయ, ♦ నిస్తులమౌ విభవంబులొంద, భూ
వరపదముం గ్రహింపఁదన ♦ వైరులనెల్లనడంప, నీప్సితో
త్కరములనెల్లఁదీర్చికొన ♦ గాఁదగుమార్గము మానవాళి క
త్యురుతరమైనబుద్ధిబల ♦ మొక్కటెసుండు జగంబులోపలన్.

(పరిన్యాసము)

తే॥ గీ॥ రాజునకు మారు రాజునై ♦ రాచరికముఁ
బరపుచునుగల్గు సకలసం ♦ పదలనెల్ల
ననుభవింపుచునున్నాఁడ ♦ నస్మదీయ
బుద్ధిబలమునఁగద యిట్లు ♦ పొసఁగుటెల్ల.

(భేదము)

కావున నెల్లవిషయంబులకును సఫలకారియగు బుద్ధిబలిమే బలిమి. బుద్ధిబలిమే కలిమి. నాప్రజ్ఞాతిశయంబున నమోఘంబగు బుద్ధిబలిమి వడయుటం బట్టిగదా నాకిట్టివైభవంబు చేకూరె. ఇంతకు ప్రాముఖ్యము బుద్ధిబలమే కావున దానింగూర్చి మీయభిప్రాయము నింతియేకదా?

జ్యో—మంత్రివర్యా! తామిట్లుశెలవీయఁ బ్రతివచనంబులుబల్కవే మేమంతటివారము? అయినను యెట్టివిషయంబులకును ముఖ్యకారణము దైవబలముకాని బుద్ధిబలముకాదని మాయభిప్రాయము.

మఱియు. శ్లో॥ "అన్యథా చింతితం కార్యం దైవమన్యత్రచింతయేత్."

అని పెద్దలు నుడువురీతిని కార్యంబును మనోభీష్టంబును నేకీభవించినప్పుడు తప్పఁ దక్కినవేళలందెల్ల దైవికంబున మనమొకటిదలంప నదియొకటియగును కావున బుద్ధిబలం బప్రయోజనంబని మనవిసేయ సాహసించుచున్నారము.

దుష్ట—అట్లేల చెప్పనెవ్వ?

(పరికరము)

తే॥ గీ॥ బుద్ధిబలమునఁగాదె భూ ♦ ములను గెల్చి
పాలనంబొనరించుచుఁ ♦ బార్థివుండు
నిహపరసుఖంబులను గాంచు ♦ నెల్లనింక
దైవికంబంటు మీప్రమా ♦ దంబకాదె.

(యుక్తి)

"ప్రమాదోధీమతామపి" అన్నట్లు మీరుతెలిసిన పెద్దలైన నీయల్ప విషయంబునఁ బ్రమాద మొందుచున్నారు.

జ్యో—అట్లేలబల్కెదరు? ఎల్లవిషయంబులకు బ్రాప్తికారణంబగు దైవబలంబుండ మానుషికంబై యస్వాతంత్ర్యంబగు బుద్ధిబలంబెక్కుడని యెట్లుచెప్పగలము! దైవికంబను శబ్దంబెమఱచి గ్రుమ్మరి యిమ్మహిని జేసినవారెందఱెందఱు గలరో చూడుడు.

సీ॥ పురిటింటఁబసిబిడ్డఁ ♦ బరిమార్పనెంచిన కంసుయోజనలుభం ♦ గములుగావె
లక్కయిల్వన్నిపాం ♦ డవులఁద్రుంపఁగఁ జూచుకురుపతియూహలు ♦ కృంగిపోవె
ఆంజనేయునిఁజంప ♦ నరసిన కాలనేమి మహాపకృతులువ్య ♦ ర్థములు కావె
పాంచాలిఁజెఱుపఁ బా ♦ ల్పడ్డకీచకు నుపాయములన్నియునువిక ♦ లములు కావె

తే॥ గీ॥ వారుబుద్ధిబలాఢ్యులు ♦ గారెతలఁప
దైవికంబుననవియెల్ల ♦ దప్పిపోవె
కానమనమొనరించెడు ♦ కార్యములకు
బుద్ధిబలమెకారణమనఁ ♦ బొసఁగుటెట్లు.

(ప్రాప్తి)

దుష్ట—అకటా! పాపము. మీబుద్ధిప్రమాద మంతకంత కతిశయిల్లుచున్నది. వేద పౌరాణిక వాక్యములనే గ్రహించితిరిగాని వానియందుఁగల యథార్థ ర్థ్యముల గ్రహింపలేరైతిరి కదా! నేను జెప్పినపిదపనైన గ్రహింపవలె నే మో చూత్తము.

(సమాధానము)

సీ॥ మాయచేబిడ్డను ♦ మార్చుటఁగానమిఁగంసు యోజనలు భం ♦ గంబులయ్యె
లక్కయిల్లార్చెదు ♦ టక్కుభీముఁడెఱుంగఁ ♦ గురుపతియూహలు ♦ క్రుంగిపోయె
ఆంజనేయులుజలం ♦ బానకుండుటఁగాల నేమియత్నంబుల ♦ న్నియును జోలఁ గె
పాంచాలిచెప్పిన ♦ పట్టునకేగుటఁ గీచకుకృత్యముల్ ♦ వడసిపోయె

తే॥ గీ॥ వారుబుద్ధిబలాఢ్యులు ♦ గాకయుండు
నెఱుగలేకుండు రేమీర ♦ లింకనైన
బుద్ధిబలముప్రయోగింపఁ ♦ బూనఁగరాని
కార్యమొకటైనఁగలదె జ ♦ గంబునందు.

(ఉద్బోదను)

కావున మీవచనంబులు నామదికి రుచింపకున్నవి. బుద్ధిబలిమే యెల్లవిషయంబులకు నెక్కుడని వేసారుల్పనుడువ నొప్పను.

జ్యో—మంత్రిసత్తమా! తాముసిక్కువముగా బుద్ధిబలాఢ్యులేకాన మావచనంబుల కు యుక్తాయుక్తంబులగు ప్రతివచనంబులు బల్కితిరి. కాని యెందుచూచి నను దైవబలమే ప్రాముఖ్యమని మాయభిప్రాయము. మీకు సదుత్తరంబులీయ మే మెంతటివారము?

తెరలోనుండి జ్యోతిష్కుల వైపునకు బంతి పడును.)

బాలు—(తెరలో) బాలులారా నాబంతి వారికడఁబడియె నేను వానిని చేకొని తెచ్చు కొనియెద (అని ప్రవేశించును.)

(మంత్రితో) అయ్యా ఆకులపాటున నాబంతి యిటువచ్చిపడియె దానినొసంగుడు రే

దుష్ట—బాలకా. వారికడకుఁబోయియడిగి తీసికొనుము. (జ్యోతిష్కులఁజూపును)

బాలు—(జ్యోతిష్కుల నడిగి తీసికొనిపోవును.)

జ్యో—అమాత్యచూడామణీ! అసమాన విలాసభాసమానుండగు నీబాలుండెవ్వఁడు? వీని ముఖవిలాసము చూడఁజూడ మామనంబులకు ఘనంబులగు నూహలు గల్గుచున్నవి.

దుష్ట—వీఁడు మనపురమునఁగల యొకానొక దాసికొమారుండు మనబాలురతో జెలిమినే యాడుచుండెడివాఁడు.

జ్యో—అయ్యా వీడొక దాసీకుమారుఁడు కాడు. రాచకొమరునివలెఁ గనుపట్టుచున్నవాఁడు. వీనిం జూచుతోడనే యెన్నఁడో చిన్ననాఁడు నేర్చిన సాముద్రికశాస్త్రమునఁగల రాజలక్షణంబులెల్ల జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి. యెట్లనిన

(దూరమున నిలుచుండిన బాలకుని జూపుచు)

తే॥ గీ॥ హలకులిశ పంకజాంకము ♦ లవియొకనుఁడు
అతిశయంబగు భుజయుగో ♦ న్నతినిఁగనుఁడు
డంబుతగిన విశాలవ ♦ క్షంబుగనుఁడు
లలితనృపచిహ్నలెన్నియో ♦ గలవు గనుడు.

ఉ॥ వీనిముఖంబునందు నృప ♦ వీరునకుంగల చిన్నెలెన్నియో
కానగనయ్యె దాసకుడు ♦ గాడు మహీతలమెల్లఁజల్లగా
బూనిధరింపఁజాలు నృప ♦ పుంగవుఁడై విలసిల్లునట్లుమా
మానసమందుఁదోఁచెను స ♦ మంచితలీల నమాత్యకాంచితే.

దుష్ట—ఓహో! యిది రెండవప్రమాదము కాఁబోలు.

జ్యో—అయ్యా తామువేరుగాఁ దలంపకుడు వీడు నిశ్చయముగా క్షత్రియకుమారుఁడే వీనివృత్తాంతము సాంతముగాఁజెప్పఁగలను.

దుష్ట—ఏదీ! వినెదము.

జ్యో—(కొంతయోచించి) ఆయ్యో! పాపము. ఎంతటిదురవస్థగల్గె. ఇతఁడనంతకల్యాణగుణ గరిష్ఠుండు నిజమస్తకవిన్యస్త హస్తకమలధరానాథ సంస్తూయమాన మహైశ్వర్య విరాజమానుండును అవక్రవిక్రమాక్రమిత ధరాచక్రుండును నగు కేరళ మహీపాలుని పుత్రుండు. ఈతని జననకాల నక్షత్రదోషంబున జనకుఁడు రణనిహతుఁడయ్యె. పిదపతల్లియు సహగమనయయ్యె. అంతనీపట్టె యనాథుండైయుండ. దాసీజనంబులు పెంచుచు వారును గతిం

చిరి. తుదకు దిక్కులేక యీయాయూరు జేర జనులిచ్చినన్న వస్త్రములచే బ్రదుకుచున్నవాడు. వీడు హరిప్రసాద సమాసాదిత ధీవిశాలుండు. కతిపయదివసంబులకు చక్రవర్తిత్వము వహించునట్లును ఒకవేళ మన సింహాసనాధిపతియే యగునట్లును తోచుచున్నది. ఇదియంతయు శాస్త్రసమ్మతము.

దుష్ట—మీరు నేర్చినవిద్య గొప్పదైనను యోజనావిషయమున పొరబడితిరనియే చెప్పగలను. ఎట్లనిన. ఈపురమున పిన్ననాటనుండి మాబాలురతో నాడుకొనుచు తిరుగుచుండెడు నీదాసికుమారుని క్షత్రియకుమారుడనుటయు చక్రవర్తిత్వము బడయుననుటయు మిగుల రమణీయములు. ఇంతకు వచ్చినకార్యము చెప్పరైతిరి.

జ్యో—ఏమియులేదు.

చ॥ నిరతము గొప్పవారలగ ♦ ణించుచుఁ దప్పకనిత్యదర్శనం
బరసియొనర్పు వారిదె స ♦ మంచితభాగ్యము కాదె కానమే
మొరలఁ ద్వదీయదర్శన మ ♦ దొక్కటె కార్యము గాఁగఁ బూని యీ
కరణిని వచ్చినారమిటఁ ♦ గల్గెను గల్గుచున్న మన్ననల్.

ఊరకదర్శనార్థమై వచ్చితిమి సెలవిచ్చిన చనుదెంతుము.

దుష్ట—మంచిది.

జ్యోతి—"వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః" అనుకొనుచు పోవుట.

దుష్ట—స్వగతము.

తే॥ గీ॥ నలినభవువ్రాలు రామ బా ♦ ణము విష్ణు ।
చక్రము శతారమును యతి ♦ ప్రవరునికోప ।
మంగజుని కేళిదేళి భు ♦ జంగికాటు ।
కోవిదోక్తియు వ్యర్థముల్ ♦ గావటండ్రు॥

(కరణము)

కావున వీరిని కేవలఛాందసులని పలుమారు నిరసించితిని అదిసరికాదు. వీరు విద్వాంసులు వీరు నేర్చినవిద్య త్రికాలవృత్తాంతములు తెలియఁదగినది. వీరు చెప్పెడు వాక్యములు వ్యర్థములు కాకపోవచ్చును. అయినను వీరిపలుకులెల్ల నిక్కంబులయినచో జగంబులు భరింపగలవే వీరు చెప్పినప్పటినుండి యు నాకును క్షత్రియకుమారునివలెనే యనుమానము గలిగినది. అట్లయిన నాకిదివఱ

కే రీతులతో పకుండవలయు ? ఇంతయేల మనబాలురతో నాడుకొనుచుండెడి వాఁడేకదా ? వానిసంగతులు మనయింట దెలియవా ? ఇంటిలోని రహస్యముగా విచారించి వచ్చెదను. (అని చనుట)

(బిందువు) (ముఖసంధిసమాప్తి)

దుష్ట—తిరిగి యింటికి ప్రవేసించి (తనలో) ఆహా ! యేమి చిత్రము ? జ్యోతిష్కులు చెప్పినట్లు దాసికుమారుడు కాడనుటయే నిశ్చయముగానున్నది. గతవర్తమానములన్నియు యథార్థములే యైయుండును. ఇక భవిష్యద్వర్తమానములుమాత్ర మేలవ్యర్థంబులగును. కాదు. వీడు నిశ్చయముగా క్షత్రియుడే రాజ్యపదవి నొందువాడే. అట్టివాఁడీ సింహాసనాధిపతి యేలకానేరడు ? యింతయేల యెంత కాలమునుండియో నేనెంచియున్న మనోరథము విఫలంబగు కాలమాసన్నమగుచున్నది.

(విలాసము.)

అకటా ! అట్టియెడ నాబుద్ధిబలమేమి కావలయు ? కానిమ్ము. బుద్ధివిశేషంబున నింత రాజ్యపాలనమె నడపుచుండెడు నాకింతటి యల్ప కార్యమునకే సామర్థ్యము బ్బదా ! మనరాజు ఏకపుత్రికావంతుండుగదా నాకుమారునకు రాజకుమారి నొసంగి పరిణయము గావించి రాజ్యమునకు నాకొమరుని పట్టభద్రుని సేయ నెంచితిని. ఇట్టి మంగళకార్యమే వ్యర్థంబగునా ? ఇదివర కెప్పుడును నా పట్టినపట్టు వట్టిపోలేదు. దీనికేదేని పన్నవలయు (అని యోచించి) గోటజీరుదాని నుపేక్షించిన గొడ్డటనైనఁజిమ్ము లేదనునట్లు నేడేమాత్రమును నిలకడ సేయరాదు.

ఆ॥ వె॥ తోఁచెనుక్కయుపము మ ♦ దోస్సాహసులగు ।
తలవరులను బిల్చి ♦ తక్షణంబ ।
బాలు నడవిలోనఁ ♦ బరిమార్చిరండని ।
యనుచుటొప్పుఁ ♦ గడరహస్యముగను ॥

అట్టి రహస్యకృత్యము నెవరును వినరాదు. నేనే స్వయముగా చెప్పి నియోగింపవలయు. (అని చనుట.)

ద్వితీయరంగము.

అడవిలో శిశుఘాతుకుడును బాలపాలకుడును ననుతలవరులు బాలుని చేతులను గట్టికొని కేకలు వేయుచు ప్రవేశించుట.

బాలుడు—అయ్యా మీరెవరు? ఆకుకొనుచున్న నన్నేల నిర్నిమిత్తముగాఁ గొట్టు చున్నారు. నేనేమితప్పుజేసితిని. (అనివగచుచు)

క॥ అయ్యా యేమెఱుఁగనినను।
గుయ్యోదఁజేతులనుగట్టి కొని నిర్దయులై
యొయ్యోడలకఁ గొంపోయెద।
రయ్యావిడిపించిబ్రోవ రయ్యాకరుణన్॥

అయ్యా పుణ్యాత్ములారా. నాకాకలియగుచున్నది. నాకింత బువ్వ పెట్టెదరా? మీరుచెప్పినట్లు వచ్చెదను. నన్నేల దండించెదరు?

శిశు—ఛీ! దురాత్మా నోరెత్తక యూరకరమ్ము. ఈకత్తిచే నఱకెదను.

బాలుడు—(తనలో) అకటా! వీరునాకేమో ప్రాణాపాయము సేయఁదలచినట్లున్నది. లేకున్న యీకరకుకత్తుల బెదరించనేల. దురాత్ములారా మీరు నన్నేమోచేయఁదలంచి యీయడవులలో నడిపించుకొని పోవుచున్నారు. అమ్మతో చెప్పి కొట్టించెదను. నేను రాను (అని కూర్చునుట) (తిరిగి లాక్కొని పోవుట.

అయ్యా నేనేమిచేసితిని నన్నేలబాధించెదరు. నాకిచట దిక్కెవరు? (బిగ్గరగా) అబ్బానడువఁజాల (అనిజాలితో)

కీర్తన. పీలురాగము—ఆదితాళము.

నడువఁజాల। నడవిలోన। బడలితినయ్యా। ॥నడువ॥
బుడతనయ్యా। విడువరయ్యా। అడలితినయ్యా। ॥నడువ॥
తల్లిదండ్రి లేనివాడ। దయజూడరయ్యా॥ నడువ॥

బాలపాలకుడు—ఓరి? అన్నా యీకసిగందు నిట్లువిలపించుచుండ కాండవుల నడిపించుచు కష్టపెట్టుటయేకాక నిష్కారణముగా నేల దండించెదవు? నీ కేలదయరాదు? మనకును నిట్టిబాలురు లేరా? యిట్టిసుందరమూర్తినిఁ జూచినంతటనైన నీమనసు కరుగలేదా!

శిశు—ఛీ! మూర్ఖా నీవు వట్టిపిరికివాడవు. అసమర్థుండవు. చేతకాకుండిన నోరు మూసికొని యూరకుండుము. నాకత్తికిటీవల నేమియు నాహారము దొరకదయ్యె. మనమంత్రిగారి దయచే నేడువీడుదొరకెనని మిక్కిలి సంతసించుచున్నాడను. చూడుము నాప్రజ్ఞ (అని కత్తిఝళిపించుట)

బాలపాలకుడు—శివ! శివా! నేనేమి సేయఁజాలకున్నాను.

బాలుడు—(బాలపాలకునిజూచి మొక్కుచు అయ్యా నీవైనా చెప్పి విడిపింపరాదా?

సీ॥ పుట్టినప్పటినుండి ♦ పోషించుటకు నాకు తలిదండ్రు లెవ్వరో ♦ తెలియనయ్య!
దైవ మొక్కఁడె నాకు ♦ తలిదండ్రియనిమది నురుభక్తిచేనమ్మి ♦ యుంటినయ్య।
పురిజనంబులు నెట్లొ ♦ బువ్వ చేడినదినం బూపిరిసల్పుకొం ♦ చుంటినయ్య।
ఆటపాటలనైన ♦ నపరాధ మొకటేని యేవేళలను జేసి ♦ యెఱుఁగనయ్య॥

తే॥ గీ॥ ఇట్టి నను బాధ బెట్టంగ ♦ నేలనయ్య।
ఉల్లమునఁ గడు భయమగు ♦ చున్నదయ్య।
నను వజాలక సాక్షియు ♦ న్నాఁడనయ్య।
కరుణతో నను విడిపించి ♦ కావరయ్య॥

శిశు—ఛీ! వాగకుము. నరికెదను.

బాలుడు—హా! పరమేశా. నా ప్రాణములు తీయునట్లున్నది.

ఉ॥ క్రూరులు దుర్గమాటవుల ♦ కుంగొని పోవుచున్నవారలే।
నేరమెఱుంగకుంటిని వ ♦ నీస్థలిలోపల నెవ్వ సేయను।
న్నారొకొ యిట్టి వేళనికఁ ♦ నన్నుఁ గృపన్ విడిపించి బ్రోవగా।
నేరును లేరుగాదె జగ ♦ దీశ్వరుఁ డొక్కఁడు దక్కనక్కటా॥

శిశు—ఇకసహించను. చూడుము. ఇదే ఖండించెదను (అని కత్తియెత్తబోవుట)

(విఘాతము)

బాలపాలకుడు—అన్నయ్యా ఎంతటిసాహసుఁడవు? నీ పౌరుషంబెల్ల యీకుఱ్ఱనిపై నే చూపవలయునా! ఇదియేమంధిఘనము. డేగచేచిక్కిన పిచ్చుకవలె వ డవడ వడంకుచు పరిపరివిధంబుల విలపించుచు బ్రతిమాలి మొరపెట్టుచు న్నాఁడు. వీని మొర విననిమీదనైన గనికరము రాదా? ఈముద్దుబాలుని ప ట్టియాడువ నీచేయెటులాడె నీకును ఇట్టిపిల్లవాండ్రు కలరుగదా. వారలలో నొక్కనిగా భావింపవలదా? చాలుచాలు. విడువుము విడువుము. వీనినిజూ డఁగేవలసామాన్య బాలకుడుగాక మహాసీయుఁడగు భక్తుడుగాఁగనుపించుచు న్నాఁడు. వీనినిముట్టిన పాతకమంటును.

శిశు—ఓరీ! రాజద్రోహి! నీముఖము చూడరాదు. మనయజమానుని ఆజ్ఞ మీఱఁదగునా? నీవెంతటిపనికైన సాహసుఁడవే రమ్ము నీవనిపట్టెదను. నీనిపై నీకేమైన మోమాటముకలదేమో నాకులేదు.

బాలపాలకుడు—నీయిచ్ఛవచ్చినట్లె చేయుము.

శిశు—ఇచ్చటికి చాలాదూరము వచ్చితి. ఇక్కడ మనకార్యము నెరవేర్చుకొనవచ్చును. (అని కత్తితీసి కూర్చుండఁబోవుట)

బాలుడు—అయ్యో నిరపరాధినగు నన్నేలనిర్నిమిత్తముగా చంపెదరు! అక్కటా పరమేశ్వరా! నీవే నాదిక్కు. రక్షింపుము. రక్షింపుము.

తే॥ గీ॥ అయ్యయోనన్నుఁదెచ్చిరా ♦ యడవిలోన।
బట్టి కుత్తుకఁగోయఁ ♦ బాల్పడిరివీరు।
కరుణచే నడ్డమైవచ్చి ♦ కాఁచుదిక్కు।
లేదు వీరికిజాలియు ♦ లేదుకాదె॥

కీర్తన. తోడిరాగము-ఆదిరూపకము.

ఓదయాకరా ఓ ♦ హేపరాత్పరా॥
నాదుమొరాలకించి ♦ నన్నుబ్రోవరా॥ ఓదయా॥
ఈదురాత్ములన ♦ న్నీడ్చుచుండిరి।
ఏదితోవబ్రోచువార ♦ లెవరులేరురా॥ ఓదయా॥

సీ॥ వీరుపెట్టెడుబాధల్ ♦ విసిపించిబ్రోవరే కీర్తనీయులగు త్రిమూర్తులార।
ఈపాపకర్ముల ♦ యెదలలోదయజనిం ♦ పఁగఁజేయరే సూర్యచంద్రులార।
పాత్రమొనర్చుటఁ గూడ ♦ దనిమీరలైనఁజెప్పఁగరాదె యష్టది ♦ క్పాలులార।
తప్పేలుంగనివీని ♦ దండింపవలదని ♦ యడ్డంబురారె మృ ♦ గాళులార॥

తే॥ గీ॥ పుణ్యమగుమీకుఁగావరె ♦ భుజగులార।
గుహలననుదాచుకొనరెయో ♦ కుధరులార।
ఆకటననుఁజంపుచుండ మీ ♦ రందరిపుడు।
కాంచుచుండుట ధర్మంబె ♦ కరుణమాలి॥

అయ్యో! పుణ్యులారా. నన్ను దయచేసి విడిపింపుఁడు. నన్నుఁజంపిన మీకేమి లాభము! బ్రతికియుంటినేని మీఋణము దీర్చికొనెదను. (అని మ్రొక్కుట)

శిశు—(పెద్దగా) ఛీ ఛండాలా! పదేపదేవాగెదవు. నోరుకత్తకుము.

బాలుఁడు—మీరు నన్ను చంపుటకన్న నన్నేమి చేయఁగలరు ! నిష్ఠురముగా నొక్క సా రి యాశిగెదను.

ఆ॥ వె॥ ఓబురాత్ములార ♦ యొక్కింతయైనను
న్యాయమొదలమీకు ♦ నాటదయ్య
నిట్టిద్రోహమేల ♦ గట్టికొనెదరు మీ
దుష్టబుద్ధివిడిచి ♦ తొలఁగరయ్య॥

శిక్షకుఁడు—ఆశ్చర్యముతో ! తమ్ముఁడా ? యిదేమిచిత్రము. వీనికి మనలను బంపినది దు ష్టబుద్ధియని యెట్లు తెలిసెను. నీవుచెప్పినట్లు వీఁడొకసామాన్య బాలునివలె నుండలే దు. వీనిఁజంపనాకును జెయ్యాడకున్నది. మంత్రిగారీబాలుని జంపి రామన్న మనలనేచంపించెదనని చెప్పిపంపెనుగదా. వీఁజంపకుండినను బ్రదుకునుపా యము వన్నము.

బాలపాలకుఁడు—అదియెంత ! మంత్రిగారు వీనినిజంపి యేదేని దేహచిహ్నమును తె చ్చి చూపుమని పనిచెఁగదా. దానికి వీని కాలియందుఁగల యాఱవ వ్రేలిని గోసి తీసికొనిపోయి చూపెదము. అతఁడు తృప్తిపడగలఁడు.

శిక్ష—మంచిది. నీవుచెప్పినదే మంచియుపాయము అట్లే వ్రేలుకోసెదము.

తలారులిద్దఱు—బాలకా నిన్ను చంపుటకై యిందుదెచ్చితిమి. నీవుమొఱపెట్టుట చూ చి దయఁదలఁచితిమి. మాయజమాను నాజ్ఞనెరవేర్చుకొనుటకు నీ కాలివ్రేలిని కోసి తీసికొనిపోయెదము. ఏదీ కాలిమ్ము.

బాలు—అయ్యలారా ! నేనేమిచేసితిని ? మీయజమానుఁడు నాకింతటి శిక్ష యేలని యమించె.

ద్విపద॥ అయ్యయ్యొయిదియెంత ♦ యన్యాయమయ్య
కాల్యాఱవ వ్రేలు ♦ గోసెదరయ్య
పుఱిగిన బాధచే ♦ దాళలేనయ్య
కరుణించినన్నిందుఁ ♦ గాపాడరయ్య
ఈయడవులను నా ♦ కెవరుదిక్కయ్య
పాయకననుజంపి ♦ వధచేయరయ్య॥

నావ్రేలుకోసిన బాధపడుటకన్న మృతియే మేలుగాన నన్నుగడపి మీయజమాని యాజ్ఞ నెరవేర్చుకొనుఁడు.

శల — మనము వీనితో మాటలాడుచుం గాలము గడపరాదు. మనమసి దీర్చుకొని పో
దము. (అని వెలుకోసికొని పోవుట) (అప్రదర్శనీయము)

బాలు — హా! పరమేశ్వరా! (అని మూర్ఛిల్లుట.) కొంతవడికిం దెలిసి లేచి.

అక్కటా! యెట్టి బెట్టిదములు చేసూరె. నేనెంతటి పాపిని? నన్ను నట్టులు బంధుముల పాలు జే
సి వెలుకోసికొని పోయిరిగదా! ఈ బాధ కెట్లోర్తును. లోకేశ్వరా! నీకైన
నేల దయ రాదయ్యె.

తోడిరాగము-ఆటతాళము.

లోకేశ నను బ్రోవ ♦ నీకైన దయ రాదె
యీ కోత బాధచే నె ♦ టులోర్తు రా తండ్రీ ॥ లోకేశ ॥

ఈ పాతకులు నన్ను ♦ నిట్లు బాధించిరి
కాపాడ రారయో ♦ శ్రీ పరమేశ్వరా ॥ లోకేశ ॥

నాకెవరు దిక్కు! నా తలిదండ్రులుంచిన నాకిట్టి పాట్లు వాటిల్లదుగదా! తల్లిసేవించిన
నా పాటు వినిభరింపంగలవే. నన్ను మీరొక బంగారుకొండవలె మురిపెములతోం
గని భూమిపైంబడవేసి పోతిరిగదా నాకెవరిని దిక్కు చేసితిరి. నా మొరవిను
వారెవరు? మీ ఋణములైన దీర్చుకొనలేనైతినిగదా. ఎంతటి దురాత్ముండ
ను. కాకున్న నాకేల యిట్టి యిక్కట్లు కలుగును. హా! పరమేశ్వరా! నీవే నా
దిక్కు. వనమృగములారా! మీరే నా సహచరులు. నా బాధ మాంపదు. నా దే
హము సొక్కుచున్నది. నిలువంజాల (అని పడిపోయి కొంత వడికి లేచి)

సీ॥ ధరను నే లేకున్నం ♦ దరుణైనయట్లుగాం దెంపరి బ్రహ్మ నా పు ♦ ట్టింప నేల।
పుట్టించినాం డెపో ♦ గిట్టనీయక దారులంచితంబుగ బ్రతి ♦ కించ నేల।
బ్రతికించినారె పో ♦ హితులతో నాడు నన్నిచ్చోటికిని వీరు ♦ తెచ్చ నేల।
తెచ్చిరే పో నన్నుం ♦ దెగటార్పక నుగాలి వెళ్లపోసి యీరీతి ♦ విడువ నేల॥

తే॥ గీ॥ విడిపోయిరె పోయిట్టి ♦ యడవిలోన
నేటితో నాదు బాధల ♦ న్నియును దీఱ
మిక్కుటంబగు దయ మది ♦ పిక్కటిల్ల
జట్టి మృగ మొక్కటైనం జం ♦ పంగరాదె॥

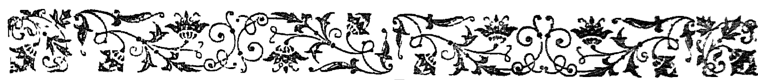
శ్రీ శృంగార చంద్ర హాసీయము.

వసుధావృత్తము.

శరణాగతసం ♦ తరణాగనవే ,
కరుణాకరనా ♦ మొరలక్ష వినవే
కడుఁ బాత్రకులీ ♦ చెడుకానలలోఁ
గడవేర్లిని నిక్కడఁ ♦ గోసిరయో॥

అక్కటా ! నేనీబాధకోర్వజాలకున్నాఁడ. నానాలుక యెండుచున్నది. నాకింత నీరైన నిచ్చువారు లేరైరిగదా ! ఈదురాత్ముల హృదయము లెంత కఠినములు కటికవాని మనసైనఁ గరగును గాని వీరిచిత్తము మెత్తగిల్లదుగదా. ఎవ్వరును గానరారైరి. కానవచ్చి యీసారి మఱియొకవేలు కోసెడివారు దొరకుదురు. పుణ్యులు పుడమిపైఁగలరే. నాప్రాణములు సొమ్మసిల్లుచున్నవి (అని మూర్ఛపోవుట)

శ్రీ

శృంగార చంద్రహాసీయము.

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

(అడవిలో కుళిందుఁడు సేవకుడు కిరాతులు ప్రవేశము)

కుళిందుడు—

పంచచామరము॥ బిరాన సింహరాజమిట్లు ♦ వేరె మెత్తఁ జూడఁగే
శరాననేల రాలదానిఁ ♦ జంపవేటలాడుఁడీ

కిరాతులు— పరాకు దేవరా సలాము ♦ పాతిపోవు సింగముల్
పరాక్రమంబు మీఱమేము ♦ పట్టితెత్తుమియ్యెడన్

కుళిందుడు— కరంబు దంబు మీఱఁబోయి ♦ కార్ముకంబులన్నిటన్
ధరంబడంగ వైచి వాని ♦ దక్షిణంబ తెంపిటన్

కిరాతులు— బరాబరించు దేనినిన్ స ♦ బంబు మాశిఁ బట్టి స
త్వరంబ టిచ్చి తెత్తు మీప ♦ దాల కాదకున్ గడున్.

కుళిం— కిరాతులారా! మీరీక్రివల వేటాడి చెండిన మెకంబులన్నిటి నిటు తెండు. నే నీసేవకుని వెంటఁగొని యాకోనల వేటాడుచుండెదను.

కిరా— దొరా! సెలవు. (అని పోవుట)

(ముక్తపదగ్రస్తవచనము)

కుళిం— సేవకా!

ఈవనం బత్యంత రమణీయంబై మృగయావిహారంబున కెంతయు నుల్లాసంబు గల్పించుచు, నేటుచూచినఁ బ్రళయకాల సంఘటిత జీమూతనివహానిస్వనంబును ధిక్కరించుచుఁ గుధరంబులదర గర్జించు మృగేంద్రంబులును, ఇంద్రవాహనంబున కెనయై శైలంబుల డీకొను నాటోపంబునఁ బోడిమిమిగులు మత్తమాతంగంబులును, సారంగంబుల వెనువెంటనంటి లతానికుంజంబుల గుప్పించుచు

తొవ్వలు పెడల బగువులిడు పుండరీకంబులును, పుండరీకంబులం దండతండం బులై వ్రాలి తనివార మధుపానమొనర్చుచు నిచ్చవచ్చినట్లెల్ల విచ్చలవిడి పెచ్చరిలి వియచ్చరుల కరణి పాటలు పాడుచు మింటనడయాడు శిలీము ఖంబులును, శిలీముఖంబులకన్న మిన్నయగు కలకంఠసన్మాన మొనలేర్పు బాలారుణారుణ్యంబున నిరవొందు కిసలయంబులును, లయజ్ఞాన సంకలిత మధుర గానామృత రసాస్వాదనపరత్వంబున ఘణంబులెత్తి చిత్తము లలర వీక్షించు పన్నగంబులును, నగంబులపై గమకించుచు సందిళ్ళంబులఘించిన వానరముం తుకరణి మధురఫలభక్షణంబున నపేక్షలీడేర్చుకొను ప్లవంగ నికాయంబులును, కాయజపరివారంబులని ప్రియ దాజనంబు లదర సందడిగ దండు వెడలు పరభృతకీరశారి కాదిపతంగంబులును, పతంగమండల పరీవ్యాప్తంబులై సప్తా శ్వంబుల నరికట్టు రసాలాది తరువితానంబులును, వితానంబుల దేవదా రువులకుం బెనంగొనిన పుష్పిత లతానికురుంబంబులును గలిగి చెలంగుచున్న యీయారామమును జూడఁజూడ నీడులేని పోడుములకుం గూడలిడై తనరుటయె కాక క్రూరమృగావాసముగఁ గనుపట్టుచున్నది. కావున నీవతి జాగరూకతతో మెలంగవలయు.

సేవ — నేను మిక్కిలి జాగరూకతతోడనే మెలఁగుచున్నాఁడను.

కుళిం — సేవకా! యెట్టిచిత్రము. మెల్లన పొంచి చూడుము.

తే॥ గీ॥ నికుంజములోనుండి ♦ యాఁడులేఁడి
వేఁటకుక్కను గనుఁగొని ♦ వెంటనంటి
రొప్పుచును మగఁటిమియెల్లఁ ♦ దప్పిపార
దరుముచున్నదియెట్టి చి ♦ త్రంబొకనుము॥

సేవ — దేవా! మిక్కిలి చిత్రము. దీనత్వముననుండెడి లేడికే యింతటి శౌర్యముంటె నింకక్రూర మృగములకెట్టి విక్రమముండవలయు.

కుళిం — కావుననే జాగరూకతతో నుండుమని చెప్పితిని.

సీ॥ పర్వతంబులుమాఱు ♦ బలుకుచుండగఁ బెద్దపులి పెట్టునట్టి బొ ♦ బ్బలను వినుము
ఈమార్గమున వ్యాఘ్రి ♦ మేగినట్లెతిగించునిదుదలౌ పాదచి ♦ హ్నలను గనుము
అటుపొదల్ గదలెను ♦ తటుకున బల్లెముల్ తేగలు హైకొని ♦ వేగచనుము
జాగరూకతతోడఁ ♦ జను దెంచియుపమను నెక్క్రేటునకుభువి ♦ నొరుగఁ దునుము

ఆ॥ వె॥ ఒంటివాఁడవగుట ♦ నొక్కింత తగ్గినను
ధైర్యమెదను విడువఁ ♦ దగదు గాన
నిందు మదిని మెకముఁ ♦ జెంగినా చెంతకు
వేగ దెమ్ము పొమ్ము ♦ వేడ్క మీఱ॥

మఱియు నీవనమధ్యంబునఁ బెక్కు మునీంద్రాశ్రమంబులు గలవు. గడుకుపపసంబున వారికేమైన నెగ్గొనరించెదవేమో సుమీ! బహుభద్రముగా వేఁటాడిరమ్ము.

సేవ—అయ్యా! తాము సెలవిచ్చినట్లు నేనిప్పుడే చనివేటాడెదను. నేనొక్కఁడనేగాన నాకొకప్పుడు భీతిదోఁచును అప్పుడు నేనేమి సేయవలయు?

కళిం—ఛీ! ఇప్పుడేయవాచకంబులాడుచున్నావు. ఇట్టివాఁడ వెట్లు వేఁటాడఁగలవు! నీకేదేని ప్రమాదముగల్గినట్లయిన నేనీప్రాంతలనే వేఁటాడుచుండెదను. నన్నుఁ బిల్చి పరుగిడిరమ్ము.

సేవ—అయ్యా! కోపింపకుఁడు. నాతల్లికి నేనొక్కఁడనే. ఆయాసనేమి కాలముకాక యూరకున్నాడను గాని లేకుండిన నాతో పాటియెవరు. ఇదే పోయివచ్చెద (అని చనుట).

కళిం—(పొదలలో దూరుచు తనలో)

ఉ॥ ఈపొదరింటిలోనఁగల ♦ దేనుఁగుదంతము దాసికావలెన్
జూపులపండు కైకలను ♦ చొక్కపుముత్యపురాసియింతకే
దాపులనున్నకోనల ను ♦ దగ్రపరాక్రమ సింహజాలముల్
కాపురమున్నచందమునఁ ♦ గన్పడుచున్నది పోయినిచ్చ్యడన్॥

(మఱియొకదిశకుఁబోయి)

చ॥ అరరె భ్రమించెనాదుమన ♦ మాపొదరిల్ నిలువెల్లఁ గొల్లగాఁ
విరులనుగప్పియుండు సర ♦ విన్ గని యింపు మహామునీంద్రుఁడో
క్కఁరుఁడు తపంబుఁ జేయుచు ము ♦ ఖంబున వస్త్రము దాల్చె నంతనా
దరమున మ్రొక్కఁజూచితిని ♦ దైవవిచిత్రము లెన్నశక్యమే॥

(విరోధము)

ఏమి చిత్రము! ఇంతదవ్వుల కరుదెంచిన నొక్క మెకంబైనఁ గానరాదయ్యె. ఈ మఱియొకదిశకైనఁ బోయెదను. (అని చనుచుఁ దనలో)

క॥ తుమ్మెదఝంకారంబులు
కమ్మనిశ్రుతిగాఁగఁబికని ♦ కరవారముగీ
తమ్ములుగాఁగను విపిన
వృక్షమ్ములు రసికాళిగాఁగ ♦ భాసిలుచుండెన్॥

(నర్తనము)

సేవ—(పరుగెత్తుచు వచ్చి బిగ్గరగా.)
అయ్యా! రక్షింపుము! రక్షింపుము! (అని కాళ్ళపైఁబడుట)

కుళిం—భయపడకుము! భయపడకుము! (అని లేవనెత్తి) నీకేమియపాయముగల్గె?

సేవ—నాదేహము వడఁకుచున్నది. నేనెంతయుమాటలాడఁజాల

కుళిం—(వెన్ను చరుచుచు) నీకేమిభీతిలేదు. నిబ్బరించుకొనుము. బెబ్బులిమాఱ్కొనెనా! సింగములు వెంటనంటెనా! యేమిసంభవించెఁ జెప్పుము. నేనిప్పుడే చని చెండెదను.

సేవ—(వడకుచు) అయ్యా! తమకడనుండి కొంతదూరము పోయినపిదప నేనొయొకమృగము పొదనుండి వెలిపరుగెత్తి వచ్చుచుండఁగని వడకెత్తె. పరుగిడి ప్రాణములు కాపాడుకొని యిట్లువచ్చితిని.

కుళిం—అది యేమృగమయియుండును?

సేవ—ఏమృగమయినది చెప్పఁజాల.

కుళిం—అట్టిమృగంబేదైయుండును? చిన్నెలేమైనఁ జెప్పఁగలవా!

సేవ—పెద్దపెద్దచెవులు గలవు.

కుళిం—ఏనుఁగా?

సేవ—కాదు కాదు. దానిని మన మెఱుంగము.

కుళిం—దానికిఁదప్ప మఱియేమృగంబునకుఁ బెద్దచెవులుగలవు? ఇంకేమిచిన్నెలు గలవో చెప్పుము.

సేవ—కురుచ కాళ్ళను భూమికి జానెడెత్తును తెల్లనివర్ణమును, చిన్నతోఁకయును గలదు.

కుళిం—ఓహో! అట్లయినచో అదిమృగము కాదు. కుందేలైయుండును. దానికా భయపడితివి.

సేవ—ఔనౌను ! నిజము ! నిజము ! అట్లేయగుపడినది. ఆదివలలోపనెన్నఁడేతవ్వ విశిగా నెన్నఁడును జూడలేదు.

కుళిం—అట్లయిన నీవుమహాశూరుండవు. నావెనువెంట నంటిరమ్ము. మఱియొకదిశకరిగి వేటలాడెదము. (అని చనుచుండుట)

బాలు—(దూరమున పొదలలోనుండి తనలో)

కీర్తన ఆనందభైరవిరాగము-అట.

పుణ్యపూరుషులెవరు లేరే ♦ యీ ♦ దైన్యము నే
డబాపిదయజూడరారె ॥ పుణ్య ॥
ఎన్నివిధముల వేడుచున్న ♦ నన్ను ♦ మన్నించి
రక్షించుమనుజులుసున్న ॥ పుణ్య ॥
న్యాయమెంతయు లేకపోయె ♦ ఆ ♦ తో
యజాక్షుఁడు బాధ ♦ తొలంగింపఁడాయె॥ పుణ్య॥

అబ్బా! తాళఁజాల ప్రాణములు పోవుచున్నవి. (అనిపడిపోవుట)

కుళిం—సేవకా అదేమో వినుము ?

తే॥ గీ॥ ఓరిసేవకయాలింపు ♦ మారవంబు
బాలుఁడెవ్వఁడో యేడ్చిన ♦ భంగిఁబోఁచె
నిట్టికానల నట్లుంట ♦ కేమికతమొ
గాంచివత్తము రమ్మువే ♦ గమునరిగి॥

చోరులెవరో బాధించుచుండ బాలుఁడేడ్చినట్లువినిపించుచున్నది. పోవుదమురమ్ము.

సేవ—అయ్యో ! దొంగలనుమాటకే భయపడువాఁడను. నాకిప్పుడే దేహము వడఁకుచున్నది.

కుళిం—నీకేమియు భయములేదు నావెంటరమ్ము. (అని యిరువురుచుబోవుట)

ద్వితీయరంగము.

(పొదలోని బాలుని కుళిందుఁడు సేవకుఁడు చూచుట)

కుళిం—సేవకా! యేమి యీచిత్రము?

మధురగతిరగడ. జంఝూటిరాగము-ఆదితాళము.

ఎవ్వరివాడోకొ ♦ యీసుకుమారుఁడు
పువ్వులుకానికిఁ ♦ బుత్రుఁడనఁగఁదగు॥

పున్నమచందురుని ♦ మోమునఁ గేరుచుఁ
జెన్నుతరిగియుటఁ ♦ జేరుటయేలనో॥ ఎవ్వరివాడో॥

సేవకా! వీనినెవరో ఘాతసేయ నేడిచి యేడిచి పరుండినట్లు తోఁచుచున్నది. ఇట్టి దివ్యమంగళాకారునిపై నెట్లుచెయ్యాడెనో సుమీ! వీనియేడుపువినిన నా ప్రేవులు తఱిగికొనిపోయినవి. పాపము మూఖముకందినది. అక్కటా వీఁడెవ్వఁడోకదా. ఎట్టిబెట్టిదంబులుచేసూరె.

క॥ అద్దిరయీ బాలుండిట
నిద్దురచేయున్న వాఁడు ♦ నేవీనిగనన్
ముద్దిడుకొన నామనమునఁ
బెద్దగజనియించెఁబ్రేమ ♦ పెంపుదలిర్పన్॥

ఔరా! యేమి వీనిసౌందర్యము.

మ॥ అరరే యెచ్చటఁగానమీసురుల సొం ♦ పౌహా కపోలాంశుకాం
తరమా రాకసుధోయిచక్కదన మ ♦ న్నన్నా కరసార్ధవి
స్తర మఝ్ఝారెపదాంబుజంబులరుచుల్ ♦ శాబాస్ తనూకాంతి వా
హ్వారె వీనింగనినట్టి దంపతుల పు ♦ ణ్యంబెట్టిదో సేవకా॥

మఱియు.

(నర్మద్యుతి)

ఉ॥ నందునియిల్లువెల్వడి వ ♦ నంబఘునంబని వచ్చినట్టి గో
వింద్రుఁడో నందనంబనుచు ♦ వేడుకనిందరు దెంచినట్టి సం
క్రందనుపట్టియో యతఁడు ♦ గాకుదధిన్ విడివచ్చినట్టి బా
లేందుఁడో కాక యిట్టి పాప ♦ గేరిక్షనైనఁ బూసంగునేభళీ॥

(ఉపన్యాసము)

సేవకా యేమిమనభాగ్యము. నేడెట్టిసుందరమూర్తిన్ గనఁగల్గె.

సీ॥ ఈచిన్నిపాపని ♦ నెత్తిముద్దాడెడు నట్టివారిదెపో మ ♦ హావిభూతి
ఈబుడుతనుజీరి ♦ యెక్కసక్కెములాడునట్టి వారిదెపోవ ♦ చోతిశయము
ఈపట్టియురముపై ♦ దీపింపఁబవళించు నట్టివారిదెపో సు ♦ ఖానుభవము
ఈబాలుఁబాలునె ♦ య్యడిపెంచునట్టి సజ్జనులదేపో జన్మ సార్థకంబు॥

తే॥ గీ॥ అహహా యీసూనుఁ డింటిలోఁ ♦ నడుగుపెట్టి
మొలకనగవుల నాడుట ♦ గలిగెనేని
కలుగవే యెల్లసంపదల్ ♦ పొలుపు మీఱ
వన్నె కెక్కఁడె యాతని ♦ వంశ మెల్ల.

ఇదేమి చిత్రమో కాని వీనిని వీక్షించినది మొదలు నామనము చంద్రునిఁ గన్న సంద్రమువలెఁ బొంగుచుఁ గరుణారసము వెల్లివిరియుచున్నది. ఇట్టివాఁడొక్కఁడైన నాకుఁ గల్గుభాగ్యమబ్బదయ్యెనుగదా ! ఇట్టి పసిబాలుం డిట్టి ఘోరాటవి పాలగుటకుఁ గారణమేమో తెలియరాదు. వీని వేలుకోసియున్నది. అక్కటా! పాపము. ఎంతఘాతజరిగె. ఇట్లు చేసిన దురాత్ములెవ్వరోగదా. కనుపించిన దునుమాడెదను. వీఁడెవ్వని బాలుండైయుండును.

ఆ॥ వె॥ వీని ముఖమునందు ♦ విపుల తేజ మొసంగెఁ
జెంచు బాలకుండొ ♦ చెనటికులుఁడొ
కాఁదు కాఁదు రాజ ♦ కాంతుని పట్టిగాఁ
దోఁచుచున్న దెట్టి ♦ దో నిజంబు.

(ప్రగమము)

సేవ—అయ్యా ! నాకును రాచకుమారుని వలెనే కనుపట్టుచున్నాఁడు. ఎల్లదేశములను జల్లగఁ బాలించుమన్నీని చెన్నుగలవాఁడుగనున్నట్లు తోఁచుచున్నది.

(వజ్రము)

బాలు—ఛీ ! దురాత్ములారా! మరల నేవ్రేలుకోయవచ్చితిరి?

కుళిం—నాయనా నీవెవ్వండవు.

బాలు—ఆ॥ వె॥

చేతవచ్చినంతఁ ♦ జేసియెవ్వఁడవని ♦ యిప్పుడడుగనేల ♦ నింతకైన
బాధలన్ని దీరఁ ♦ బరపశినాకింత ♦ విషము నిచ్చియైన ♦ విడువరయ్య

కుళిం—తండ్రీ! భయపడకుము నిన్నుఁ జెండినవారిని ఖండించెదము. చెప్పుము.

బాలు—నేనేమి చేసితి ! యిప్పుడీ మారువేషధారులై వచ్చితిరా.

కుళిం—అయ్యా ! నీకపకృతి సేయవచ్చినవారము కాము. నిన్ను రక్షించెదము. నీవృత్తాంతమేమో చెప్పుము.

పున్నమచంద్రుని ♦ మోమునఁ గేరుచుఁ
జెన్నుతరిగియిటఁ ♦ జేరుటయేలనో॥ ఎవ్వరివాఁడోకో॥

సేవకా! వీనినెవరో ఘాతసేయ నేడిచి యేడిచి పరుండినట్లు తోఁచుచున్నది. ఇట్టి
దివ్యమంగళాకారునిపై నెట్లుచెయ్యాడెనో సుమీ! వీనియేడుపువినిన నా
ప్రేవులు తఱిగికొనిపోయినవి. పాపము మూఖముకందినది. అక్కటా వీఁడెవ్వఁ
డోకదా. ఎట్టిబెట్టిదంబులుచేసూరే.

క॥ అద్దిరయీ బాలుండిట
నిద్దురచేసున్న వాఁడు ♦ నేవీనిగనన్
ముద్దిడుకొన నామనమునఁ
బెద్దగజనియించెఁబ్రేమ ♦ పెంపుదలిర్పన్॥

ఔరా! యేమి వీనిసౌందర్యము.

మ॥ అరరే యెచ్చటఁ గానమీకురుల సొం ♦ పాహా కపోలాంశుకాం
తరమా రాకనుదోయిచక్కదన ము ♦ న్నన్నా కరసార్ఘవి
స్తర మర్ఘారెపదాంబుజంబులరుచుల్ ♦ శాబాస్ తనూకాంతి వా
హ్వారె వీనింగనినట్టి దంపతుల పు ♦ ణ్యంబెట్టిదో సేవకా॥

మఱియు.

(నర్మద్యుతి)

ఉ॥ నందునియిల్లువెల్వడి వ ♦ నంబఘనంబని వచ్చినట్టి గో
వింరుఁడో నందనంబనుచు ♦ వేడుకనిందరుదెంచినట్టి సం
క్రందనుపట్టియో యతఁడు ♦ గాకుదధిన్ విడివచ్చినట్టి బా
లేందుఁడో కాక యిట్టి పాబ ♦ గేరిక్షైనఁ బాసంగునేభళీ॥

(ఉపన్యాసము)

సేవకా యేమిమనభాగ్యము. నేడెట్టిసుందరమూర్తిన్ నీ గనఁగల్గె.

సీ॥ ఈచిన్నిపాపని ♦ నెత్తిముద్దాడెడు నట్టివారిదెపో ము ♦ హావిభూతి
ఈబుడుతనుజీరి ♦ యెక్కసక్కెములాడునట్టి వారిదెపోవ ♦ చోతిశయము
ఈపట్టియురముపై ♦ దీపింపఁబవళించు నట్టివారిదెపో సు ♦ ఖానుభవము
ఈబాలుఁబాలునే ♦ ఁబ్యాడిపెంచునట్టి సజ్జనులదేపోజన్మ సార్థకంబు॥

డెట్టికష్టముల పాలయ్యె. వీనిని మనయింటికి గొంపోయిన నాయింతి యెంతటి సంతసము నొందునోకదా. నాకెంతటిభాగ్యము బ్బెను. నేనాపుత్రోహమంక. నేనితని స్వీకరించిన నాపితృపితామహులును దరింతురు. నానోముబఫలిం చును. ఎట్లయినను వీనినొప్పించి మనయింటికిఁ గొనిపోయెదము.

సీవ—చిత్తము! నెలవిచ్చిన నేనేయేదో బెదరించి సరే అనిపించెదను.

కుళిం—ఛీ! అట్లేల నేనే చక్కఁగా బుజ్జగించెదను. (బాలునిపట్టుకొని) నాయనా బాలకా.

చ॥ కటకట నీపదాబ్జములు ♦ కర్కశభూములుదొక్కినెక్కొ
ర్ఘటమగు కోతబాధలను ♦ గగ్గెనుదేహము క్షుత్పిపాసచే
నిటలమువాడె నేడుపున ♦ నీదుకనుంగవయాశ్మెనింక సం
కటములు దీరుటెట్లు కల ♦ కాలమునీవనభూమినుండఁగన్॥

(పుష్పము)

సీ॥ చిన్నినీపదములఁ ♦ జిఱుగజ్జియలుజేర్పఁబ్రబలుపొంపింతని ♦ ఎల్లఁదరాను
నీముద్దుకేల్గవ కెలమిభూషలుగూర్ప నడరునింపింతని ♦ మదువకరాను
లలితమౌనీమేన ♦ జిలుగువల్వలుదాల్పఁ దగుహాయలింతని ♦ తలఁచఁగలను
నీమోహనాకృతి ♦ నృపుపీఠెనునుపరాఁగలయశంబింతని ♦ తెలుపనలవె॥

తే॥ గీ॥ అకటసుకుమార నినుగూర్చరు ♦ లడవిలోన
నడుగువేర్లలోఁ యఁ జేయెట్టు ♦ లాడనెక్కొ
భస్మమునుగప్పుకొన్న పా ♦ వకునికరణి
వెతలలోమున్గియుంటివి ♦ కుతుకముడిగి.

బాలు—అయ్యా! నక్కను దేవలోకవార్తలు చెప్పినట్టుగ నీదరిద్రినను రాజ వైభవంబులేల చెప్పెదరు?

కుళిం—నాయనా! యిచట యెంతవిలపించినను నిన్నాదరించువారెవరు! ఇంతకు ను నీక్షుత్పిపాసలైనఁ దీర్చుకొనవలయునుగదా! ఇచ్చటికి దాపునరూమా రుగలదు. మాతోడవచ్చి సేదదీర్చుకొందువు రమ్ము.

బాలు—ఇదివరలో కూర్చిరులుబట్టి యీరాశ్చితెచ్చి వేలుకోసిన నేనేమిచేయఁగలిగియుం టిని. ఇప్పుడు మీరు మన్ననచేఁ బిలువ నేలరారాదు. అట్లేవచ్చెదను.

(పర్యుపాసనము)

సేవ—ఆహా! మనభాగ్యమేమందును. రత్నమువంటి బాలుఁడుదొరికె. వీనివలన మీకు సకలసంపదలు సమకూరును. నేను వీనినెత్తుకొని వచ్చెదను.

కుళిం—మంచిది. అట్లేతెమ్ము. (అని చనుట)

సేవ—అయ్యో! నాదేహమే నేను మోయలేకున్నాను వీనినెట్లు మోయఁగలను. ఇది యంతయు నాప్రాణమునకు వచ్చినది. అయినను తప్పదు. (అని బాలుని నెత్తుకపోవుట.)

(ముఖసంధి సమాప్తము)

తృతీయరంగము. (శుద్ధవిష్కంభము.)

(బావయు మఱఁదియు ప్రవేశించుట)

మఱఁది—(బావనెదుర్కొని) ఓహో! బావగారూ యెంతకాలమునకు దర్శనమిచ్చితిరి. ఎచ్చటెచ్చటతిరిగితిరి. ఎచ్చటనుండి వచ్చుచున్నారు. ఏమితెచ్చినారు. ఇంతబలుపేలగలిగినది. నేనుగుర్తింపలేనైతిని. ఇటీవల మీపై నెట్టి దుర్వార్తలో పుట్టినవి. మాయక్కగారు శిరోజములను దీయించుకొనినదిగదా ఇంతకాలము జాడలేకయుండవచ్చునా!

బావ—ఓరిశుంఠా నన్ను పెద్దవానిసజేసి హేళనపట్టించుచున్నావా! నాపై నెట్టి వార్తలుపుట్టె?

మఱ—మీరొక రాజగృహంబునఁజేరి భుజించుచుండి యజీర్ణవ్యాధిచే స్వర్గస్థులైనట్లు చెప్పుకొనిరి.

బావ—ఛీ! ఇదిఅంతాకల్లయే నీవే యవాచకములు బల్కుచున్నావు.

మఱ—అంతానిజమే. మీకునిలకడమీదఁగాని తెలియదు. ఎచ్చటనుంచి వచ్చుచున్నారో చెప్పరైతిరి.

బావ—అంగ వంగ కళింగ కాశ్మీర కాంభోజ బర్బర యవన మగధ మాళవ కొంకణ టెంకణాది దేశములు తిరిగితిరిగి శాబరదేశపు రాజధానియగు చంద్రనావతిపురముఁజేరితిని. అచ్చటిరాజగు కుళింద్రుఁడొకనాఁడు వేటకుఁబోవ నడవిలో నొకముద్దులబాలుఁడు దొరకెనఁట. అతఁడాఁచిన్నవాని నింటికిఁదెచ్చి కన్నకుమారునికన్న మిన్నగఁబెంచుచు వానికి శాస్త్రబద్ధంబుగా జాతకరణ నామకరణాది కృత్యంబులన్నియుఁ జక్కఁగా జరిపించుచుండె. అప్పుడు నే

నచట నేయుంటిని. ఆబాలునికి నామకరణనిర్ణయము సేయఁబోవఁగ పండితులె ల్ల వెనకముందాడుచుండఁగా నేను దిగ్గున లేచి వీనిముఖము చంద్రునిహసించు చున్నదిగాన వీనికి చంద్రహాసుండని పేరుపెట్టిన మేలని చెప్పితిని. అందరును సంతసించి యానామమే పెట్టిరి. రాజుగారు నన్ను మెచ్చుకొని నా యతిశయమునకు నీశాలువనప్పుడే బహుమతి చేసిరి.

మఱ—నీయే యతిశయమును జూచి బహుమతి యిచ్చిరి.

బావ—నావిద్యాతిశయమును జూచి వేరే చెప్పవలయునా? ఆబాలుఁడు వచ్చినది మొదలు కుళిందునకు సమస్తభాగ్యము లుప్పొంగుచుండె. ఇప్పటికి పది యేండ్లవాఁడై దివ్యమంగళాకారుండై యున్నవాఁడు. వానినా రాజు యువరాజ్యాభిషిక్తునిం జేసి తాను నిమిత్తమాత్రంబుగా పాలించుచుండె. అతఁడు యువరాజైనది మొదలు పెక్కు సేనలను గూర్చుకొని సమస్తరాజులపై దండెత్తి వారియిచ్చు సంపదలెల్లఁ జూరగొని తెచ్చుచు రెండవ చక్రవర్తియో యనునట్లు ప్రకాశించుచున్నవాఁడు.

(ప్రవేశకము)

ఆచిన్నవాఁడిప్పటికిఁ గట్టించిన సత్రశాలలును వనంబులును దేవాలయంబులును పెక్కులుగలవు. ఆపురంబున మిగులఁబ్రసిద్ధంబగు నన్నసత్రమొకటి పెట్టించె. నాసత్రంబుననే యీపనునాలుగేండ్లు గడపి మరలి యిప్పుడు వచ్చుచున్నాను.

(అంకాస్యము)

ఘుఱ—సంచారము ముగించితిరా మీరాక యింటికెఱిగింతునా!

బావ—వలదు వలదు. కొంచెము పనియున్నది. ఇప్పుడు కుంతలనగరంబున ఆమహారాజుగారి ముద్దులకుమారియొక్క జననకాల మహోత్సవము జరుగునఁట. అచట భక్ష్యభోజ్యంబులతో నన్నము పెట్టి వరహాలు సంభావనలిచ్చెదరఁట. అక్కడికిఁబోయి వచ్చెదను. ఇదిగో చాటించుచున్నారు. వినుము. సామంతరాజులెల్లఁ దమతమ మంత్రి పురోహితులచేఁ గట్నంబుల నంపుచున్నారు.

ఘుఱ—నేనును వచ్చెదను. సంభావనయిప్పించెదరా!

బావ—ఇట్లు వచ్చిన నీకెవరు సంభావన యిచ్చెదరు? ముఖమున విభూతి పూసి నాకు శిష్యుఁడవుగానుండి నావెంటరమ్ము. పోదము. (అని యిరువురును నిష్క్రమించుట.)

శ్రీ

శృంగార చంద్రహాసీయము.

తృతీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

(కుంతల రాజుసభ)

(కుంతలుఁడు దుష్టబుద్ధి గాలవుఁడు చంపకమాలిని మొదలగు మంత్రిపురోహితులును)

కుంత—మంత్రివర్యా! కార్యప్రారంభము సేయుటకేమి యోజన.

దుష్ట—మహాప్రభూ! సర్వంబును సిద్ధమయినది. మనకులగురువర్యుండగు మహేశ్వరకుమారశాస్త్రిగారింకను రారైరి. వారికై చూచుచున్నాను. (ప్రక్కనుండి వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు ప్రవేశించుట) ఓహో! వీరునువచ్చిరి. రాజేంద్రా సెలవు. బ్రాహ్మణులారా! ప్రభువుగారి యాజ్ఞ చొప్పున కార్యోపక్రమణము జేసి యాశీర్వదింపుఁడు. (బ్రాహ్మణులాశీర్వదించుట)

అంకావతరణము.

మహాప్రభూ! భవదీయపుత్రికా జననకాల మహోత్సవ దర్శనార్థమై మనసామంతులెల్లఁ గట్నంబులనిచ్చి వారివారి మంత్రిపురోహితులంబంప వచ్చియున్నారు. సెలవైనచో వానినెల్ల సమర్పించెదను.

కుంత—మంచిది.

దుష్ట—ఒకనియొద్దకువచ్చి. (పళ్ళెరముజూపుచు)

క॥ ఈమానికములు తూరుపు
భూమీపతులంపినారు ♦ ముదమారఁగనీ
గోమేధికములుదక్షిణ
సామంతులుబంపిరధిక ♦ సంతోషమునన్.

మతియొకనికడకు వచ్చి (పళ్ళెరమెత్తి చూపుచు) స్వామీ! యీపచ్చలన్నియు బాఁశ్చాత్యనృపాలురు పంచిరి.

మంత్రియొకనికడకువచ్చి రాజేంద్రా! యీపసిఁడినాణెములన్నియు సూత్రధారుణీశు
లు బంపిరి.

గాలవునియొద్దకువచ్చి వల్కైరముపుచ్చుకొనిఁమహాప్రభూ! ఇది కుళిందుఁడు పంపిన కట్నము. ఇతఁడు తక్కినవారివలెఁగాక పెక్కురాజభూషణములు నంపె. ఇవియే తిలకింపుడు.

క॥ ఇవి మానికములహారము
లివిమణికోటీరవితతు ♦ లివి భుజకీర్తుల్
ఇవి రత్నఖచితపత్రకము
లివికనక మయాంబరమ్ము ♦ లివికంకణముల్॥

కుంత—మిక్కిలిచిత్రము! సామాన్యుండగు కుళిందునకీ రాజభూషణములన్నియు నె ట్లులభించె! ఏవీచూతము. (అని పట్టిచూచుచు)

శా॥ ఈకేయూరము కోసలేశునిది కా ♦ దే యీమణీహారము
స్తోకప్రాభవుఁడౌ కుళిందునిది కా ♦ దోఁ యీకిరీటంబు బహు
ల్యాకారుండగు మాళవేంద్రునిది కా ♦ దా యీదుకూలంబులే
భూకాంతాళివి గాక వానివియె యే ♦ మో దీనియోజింపుమా॥

మంత్రివర్యా! మనకుఁగప్పంబులీయక మార్మసలినవారి భూషణములెల్ల వీనికెట్లు లభించె?

దుష్ట—చిత్తము. తామ సెలవిచ్చినదెల్ల నిక్కువమే. ఇదే మనవిచేసెదను.

గాలవా! నీవుతెచ్చిన కట్నంబునఁగల రాజమకుట కేయూరాది విభూషణములెల్ల బలవిక్రమవశులగు వివిధరాజన్యులవి. అవివడయ సామాన్యులకు శక్యంబుగా దుగదా. అబలుండగు మీరాజున కెట్లులభించె? దీనివృత్తాంతము సాంతంబుగా మహాప్రభువారు వినఁగోరుచున్నవారు. సముఖమ్మున విన్నవింపుము.

గాల—చిత్తము.

(పతాకము)

శా॥ అయ్యా మావతికొక్కసూనుఁడుగలం ♦ డత్యంతశౌర్యాఢ్యుఁడై
కయ్యాలంగడు బల్లిదుఁడనంగ జో ♦ క సర్వరాజన్యుల
వెయ్యాజ్యాలుగెల్చి వారిసిరులు ♦ వ్వీర్యోద్ధురుఁడై దెచ్చి తా
నయ్యంగన్గని మొక్కి మాత్రిలనిలిపెన్ ♦ ప్రాంచద్విలాసంబునన్॥

మ॥ అతఁడత్యంతప్రమోద ముప్పతిలఁగా నాయర్థమందొక్క పాల్
కుతలాధీశ్వరుఁడైన కౌంతలునకున్ ♦ గొంపోయి యర్పించిరం
దతివేగంబుననంచుఁ బంపుటయునే ♦ నావిత్తముంబూని వ
చ్చితినీయుత్సవవేళ శ్రీప్రభుని ద ♦ ర్శింపంగ సద్భక్తితోన్॥

దుష్ట—మంచిది. కుళిందు డెంతటి ఘనుఁడయ్యె ! అతనికిట్టి సుతుండుగలఁడా ? వాని నామగుణవిశేషంబులు దెలుపుము ?

గాల—వానిపేరు చంద్రహాసుఁడు. వానిగుణగణములు వర్ణింప మాబోఁట్లకలవియే ? అయిన నానేర్చుకొలఁది విన్నవించెదను.

(మార్గము)

సీ॥ వింటినెక్కిడి రణ ♦ వీధికై చూచిన గాండీవికైనయౌనఁ ♦ గాఁజెలంగు
నెంతటియపరాధి ♦ నేనియుశ్శరణన్నఁ గాచుచో హరుసరి ♦ గాఁబొసంగు
ధర్మపద్ధతిఁబూని ♦ ధరణిఁబాలించుచో నంతకసుతతుల్యుఁ ♦ డనమెలంగు
భగవత్పదధ్యాన ♦ భక్తియుక్తిని నిల్వ గాంగేయునకు సాటి ♦ గానెసంగు॥

తే॥ గీ॥ నతనిగుణములు వర్ణింప ♦ నస్మదాది
జానపదులకు శక్యంబె ♦ జగతియందు
నీడునకుఁ బదియాఱేండ్ల ♦ వాఁడెకాని
గుణసమృద్ధికి వృద్ధుఁడై ♦ గణనకెక్కు

దుష్ట—మిక్కిలి సంతసనీయము ! (తనలో) ఓహో ! వీఁడెవఁడు ? ఇట్టిప్రజ్ఞావంతుండని చెప్పుచున్నవాఁడు. ఇంతటివా డెంతటి కార్యమునైనఁ జేయఁగలఁడు. మనయుద్యమమున కేమయిన భంగము కలుగఁబోపునేమో కదా ! మనతలంపు వ్యర్థమగునా ! కాదు కాదు. అయినను మొలకనాఁడే త్రిప్పిఁబిలకవేయఁజాలదన్నట్టు లిప్పుడే యేదేని కల్పించుకొని వానికడకుఁబోయియే మోసముచేసి వానిని జంపింపవలయు. ఇది తక్షణము చేయవలసినపని.

మహారాజేంద్రా ! ఇప్పుడీ కుళింద పురోహితుండు మనవిచేసినదెల్ల దేవరకు వేద్యమయ్యె. ఇంతటిమహాబలుండు మనకుసామంతుఁడన్నఁజాలును. కావున వానికి మనమన్ననలం దెలిపివచ్చుట యుచితంబు. అట్టిపని నెఱవేర్చుకొని రానవరిని నియోగింపవలయునో శెలవీయఁగర్తలు.

కుంత—ముఖ్యము ! ముఖ్యము ! ఇందులకుఁదగు యుక్తియుక్తంబులు నేర్చిననీవు గాక మఱియెవరుసమర్థులు ? నీవే శ్రీఘ్రముచేసి పోయివచ్చుటయుచితము.

దుష్ట—చిత్తము.

గాలవా ! మహాప్రభువువారి యాజ్ఞానుసారంబుగా మంత్రివర్యుండు మీదర్శనార్థమై వచ్చుచున్నాఁడని మీరాజునకుఁ దెలుపుము.

గాల—భాగ్యము మహారాజా ! ఆశ్రితునకు సెలవు.

కుంత— } మంచిది.
దుష్ట— }

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

ద్వితీయరంగము.

(దుష్టబుద్ధి చందనావతిపురికి వెడలుట)

దుష్ట—(తనలో) ఏమి యిదియెంతవిపరీతము ! కుళిందుఁడపుత్రకుండని జ్ఞాపకము. వీనికిఁబుత్రుం డెప్పుడుకలిగె? ఇంతటి బలాఢ్యుఁడెవ్వఁడయ్యె? ఇందలివిషయమై నాబుద్ధిబలమెల్లను బ్రయోగించి వీనిని మట్టుపెట్టునుపాయము వెన్నవలయు. లేకున్న మనప్రతిజ్ఞకు భంగముకలుగుటయే నిశ్చయము. నేను మున్ను కప్పంబులకుం జని జరిగించిన జగడములలో నన్ను పరాభవపఱిచిన రాజుల మాదలలంగల కిరీటాదులెల్ల కొల్లగొనివచ్చిన వీనికేకార్యములును తృణప్రాయములు కావా ? నామనస్సునకీవార్త మఱిమఱీ ముల్లునాటినట్లున్నది. యిట్టివానియెడల జాలిగాని యోర్పుగాని తలపరాదు. (అని వెడలిపోవుట.)

(దుష్టబుద్ధి త్రోవలో సత్రశాలగనుట)

దుష్ట—అబ్బా! యిప్పటికిచాలాదూరమువచ్చితిని. యిచ్చటనేదో విశ్రమశాల కనుపించుచున్నది. యిందుకొంతతడవు నిలిచిపోయెదను. (అని సత్రమునకూర్చుండి పైనచూచి) యేమోవ్రాసియున్నది. దీనినికట్టించినవారు శాసనము వేయించిరి కాఁబోలు. (చదివెదను)

చ॥ విమలయశుండు సర్వనృప ♦ వీరకిరీట మణీఘృణీలస
త్క్రమలనిభాంఘ్రియుగ్ముఁడు రు ♦ కాంతిజితార్కుఁడు చంద్రహాస భూ
రమణుని సత్రశాలయిది ♦ రాత్రిబవళ్ళు వసించువారి క
న్నము వసనంబులేరికయి ♦ నన్ గృపనిచ్చెదరెల్ల కాలమున్ ॥

(దిగ్గునలేచి) ఛీ! ఇది చంద్రహాసుని సత్రమా! ఇందునిలువరాదు. మనప్రభువు నంతటివారికె సత్రములులేకుండ మర్యాదనైనఁ జూడక సత్రశాలలు కట్టించెఁగాఁబోలు. ఇకకట్టించునునేమో చూతము. నేనిందునిలువ మనస్కరింపదు. (అని లేచి బయలుదేరుచుండుట)

మంత్రికెదురుగ భట్రాజులు ప్రవేశము.

(క్రమము)

భట్రాజు—ఈదినమెవరో యిచ్చటుదిగియున్నారు. ప్రయాణమగుచున్నారు. త్వరలోఁబోయి వీరిని కైవారముచేసి పొగడుదము. సంభావనలు దొరకును. (అని వేగముగావచ్చి యెదుర్కొని) ఎడమచేయిచూపి.

జయ! విజయీభవ! దిగ్విజయీభవ! ప్రభవ! విభవ! మహాప్రభూ! నేనొకబట్టుకుమారుఁడ, కవీశ్వరుఁడ, మీసందర్శనార్థమై వచ్చినాఁడ. మీరుగొప్పవారు. నాగొప్పతనమును విద్యను గనిపెట్టి తగుసంభావన దయచేయవలయును. కొమారునివివాహము సమీపించుచున్నది. నేనుజెప్పినకవిత్వము చదువుచున్నాను. చిత్తగింపుఁడి. (అని బుక్కువిప్పబోవుట)

దుష్ట—ఛీ! దురాత్మా! యెవ్వడవురానీవు! పొగరెక్కి నీయెడమచేతితో మాకు కైవారముచేసెదవు. బుద్ధిహీనా! ఇదినీకు బుద్ధికాదు.

భట్రా—అయ్యా! మీరెవరో గొప్పవారుగానున్నవారు మాటలుమాత్రమట్టివిగానుండలేదు. నేనిదివఱకు నేర్చినవిద్యలన్నియు నప్పుడే గురువులకొప్పఁజెప్పుచుంటిని ఇప్పుడుమీరునేర్పుచున్న ఛీ! ఛా! అనేక్రొత్తవిద్యలు మీకె యొప్పచెప్పవలయును. అయినను ఈడునకుఁ బెద్దవారుగానున్నారు. అదియైనఁ జూడవలయు.

దుష్ట—ద్రోహీ! నీకిచ్చట సంభావనలిచ్చేవారులేరు. పోపొమ్ము.

భట్రా—మిమ్మునచూచి యెవరోయని భ్రమపడివచ్చితిని. చాలు! చాలు! పోయెదనులెమ్ము. యింతకు నాయెడమచేతికైవారము సంగతి చెప్పలేదే వినుఁడు.

అగణ్యలావణ్య గుణగణుండును సమస్తరాజన్యకిరీటమణిఘృణిలసత్పాద పీఠుండును దిగంత విశ్రాంతకీర్తివంతుండును నగు చంద్రహాస మహారాజునకు కైవారముసేయు యీదక్షిణహస్తముచే నెరులకు కైవారము చేతునా చేయను. దానికితరులెవరు పాత్రులుకారు. అది ఆమహారాజేంద్రునికే మీదుకట్టితిని.

దుష్ట—ఛీ ! ఛీ ! పొమ్ము.

భటా—ఆదియేకూడదు. (అని తిరిగివెళ్ళుట తనలో) వీనిపైయేదేని తిట్టుపద్యమొకటి తగిలింతునా ! యెందుకు వానిపాపము వానికేతగులును. (అని పోవుట)

దుష్ట—(తనలో) ఏమీ! వీనివృత్తాంతములు. వినినకొలంది మిక్కుటముగానున్నవి. చంద్రహాసుని యాచించుకొని బ్రతికెడి భట్టువానికే యింతటిశౌర్యముండ నింకవానికెంతటి విక్రమముండవలయు ! వాడుతలంచినమాత్రమున నేదైన నియు నేలకాదు ! కావున దీనికేదో మంచియోజనచేసి కార్యమునెఱవేర్చుకొని రావలయు జాగుచేయరాదు (అని నిష్క్రమించుట)

తృతీయరంగము.

చందనావతిపురము.

(కుళిందుఁడు చంద్రహాసుఁడు కూర్చుండుట)

చంద్ర—తండ్రీ ! భవదీయాజ్ఞానుసారంబుగా మంత్రివల్లభు నాగమనోత్సవంబునకుఁ దగువిధంబులఁ బురాలంకారాదులనెల్లఁ జేయించితిని మనపురోహితుండు చెప్పినరీతిని వారరుదెంచువేళయు సమీపించుచున్నది.

కుళిం—మంచిది. మనమిరువురును వారికెదురుగా కొంతదవ్వరిగి వారిని దోడితేవలయుఁగాన (జనుదెంతము (అని నిష్క్రమించుట.)

దుష్టబుద్ధి, కుళిందుఁడు, చంద్రహాసుఁడు ప్రవేశము.

దుష్ట—(పీఠముపైని కూర్చుండి) రాజా ! మీరును సుఖాసీనులు కావచ్చును. మీకెల్లరకును క్షేమమేకదా !

కుళిం—తమకృపయే కారణము.

దుష్ట— తే॥ గీ॥ నీవిటీవలఁబంపిన ♦ నిరుపమాన
భూమలనుగాంచి కుంతల ♦ భూవిభుండు
ప్రమదమూనన్ను మన్నించి ♦ రమ్మటంచు
ననుని యోగింపఁగా వచ్చి ♦ నాఁడనిందు.

కుళిం—అయ్యా ! దేనికిని దేవరకరుణాతిశయమే మూలముకదా !

దుష్ట—మాకృపయేమి ! నీబాహువిక్రమమే కారణము.

కుళిం—స్వామీ! నా బాహువిక్రమము కాదు నేను దమరెఱుంగని వాఁడనా? ఈతం
డు నాకుమారుండు, చంద్రహాసనాముకుండు. ఇతఁడు బాహువిక్రముంబునఁ
కక్కరాజులను జక్కాశి మిక్కుటంబులగు బొక్కసంబుల నెక్కుడ్ము
డిఁదెచ్చె. అందు శాస్త్రీయముగా నాల్గవపాలు ప్రభుసన్నిధికిఁ బంపితిని.

దుష్ట—మిక్కిలి సంతసనీయము! నీవనపత్యుండవని వింటిని. నీకీలక్షణవిలాసుండగు
సుపుత్రుండెప్పుడుగల్గె.

కుళిం—అయ్యా! నాకంతటిభాగ్యమా! ఇతండు నాకౌరసుండు కాఁడు. పాలకకు
మారుండు. వీనివృత్తాంతము వేఱుగానున్నది. దేవర చిత్తగింపదగినది.

చ॥ వినుఁడొకనాఁడువేట కటు ♦ వీస్థలి కేనరుదేరచనచ్చటన్
దనకుడికాలివ్రేలెవరొ ♦ తక్కకఁగోయఁగదానసొక్కి వె
చ్చిన వ్యసనంబునన్ నిదుర ♦ జెందినికుంజమునం బరుండఁగాఁ
గనుఁగొని తెచ్చిపెంచితిని ♦ గన్నకుమారుని కన్నమిన్నగన్॥

దుష్ట—(తనలో) ఓహో! యిదేమో చిత్రముగానున్నది. వాఁడేనా! ఏమి
(పైకి) రాజా! అప్పటికీకాలుం డెంతవయస్సుగలవాఁడు?

కుళిం—అప్పటికైదేండ్ల వాఁడుగనున్న వాఁడు. అతికోమలశరీరుండు. క్షుత్తబాధకు
యేడిచి యేడిచి పడియుండె. నేను గాంచి తక్షణం బట్టితెచ్చి పెంచితిని.

దుష్ట—మంచిది. ఇదియా వీనివృత్తాంతము! (పశ్చాత్తాపముతో తనలో) అహా
యెంతటిమఱపుకల్గె. ఇప్పు డేమిసేయుదును! వ్యర్థమాయెనుగదా!

కుళిం—స్వామీ! తామేమో మఱచినట్లు పశ్చాత్తాపమొందుచున్నారు. అది యెంత
టిముఖ్యాంశమో కదా! నెలవిచ్చినచోఁ మాచేతనైన దానినెఱవేర్ప సా
ధ్యులము.

దుష్ట—ముఖ్యమైనదే! యల్పకార్యమేయయినను శ్రమయియ్యవలసి వచ్చునని సంశ
యించుచున్నాడఁను. నీవంటివాఁడును బనిలేదు.

కుళిం—దేవా! తమకట్టి సందియమేల? కార్యముంజెప్పి నిర్వాహకత్వంబునకును
దామే నియోగింపఁ గర్తలు.

దుష్ట—అట్లయినఁజెప్పెదను.

తే॥ గీ॥ కుంతలపురంబునందు నా ♦ కొమరుఁడైన
మదనుతోముఖ్యమగు వర్తమానమొకటి

చెప్పుమఱచితిఁగాననే ♦ నిప్పుడొక్క
కమ్మనిడెదను బంపుము ♦ కడురయమున.

మఱియు-నాయుత్తరము మిగుల సత్వరంబునఁ జేరవలయు. నిందుల కవక్రవిక్రముం
డగు నీకుమారుండే తగినవాఁడని తోఁచెడిని.

కుళిం—శీఘ్రము! ఇందులకు తామింత సందేహింపవలయునా! తామా యుత్తర
రమును వ్రాయుఁడు నేను వీనిని పైనికుసీ గావించుకొని వచ్చెదను. (అని ని
ష్క్రమించుట)

దుష్ట—(స్వగతము. తనలో)

ఉ॥ అక్కట యెంతకృత్రిమము ♦ నైననెనర్తురు భృత్యులేనిదాన్
ముక్కటికంబుజూడక ము ♦ హాటవిలోపలఁ బాలుఁజంపనే
నెక్కటఁజెప్పిపంపఁ జని ♦ యోజనలేమియొచేసి కాలివ్రే
లొక్కటి తెచ్చిచూపినను ♦ నుబ్బఁగఁజేసిరి యట్టిదుష్టులో॥

అక్కటా! యీటక్కరి తలారులు నన్నెంత మోసపుచ్చిరి. ఛీ! దుష్టులారా మీ
మోము చూడరాదు; మీరునాకు ముఖ్యులనియును నాయాజ్ఞచే యిదివరకెం
తటి పనులో చేసియుంటిరనియును నమ్మి బాలుని చంపిరండని నేను బహువ
నమ్మకములు చెప్పి వనములో యేమో దురాలోచనచేసి కాలువ్రేలు మాత్ర
ము కోసితెచ్చి చూపితిరా! కానిండు. దీనికైన మీకుబుద్ధిపుట్టెనా! దీనివెను
క మీ బ్రతుకునూ చూచెదను. ఏమిరియోజన జేసితిరి! బాలుఁడు వేడుకొన
కనికరించితిరా! ఎట్టివానిని కనికరింపవలయు. ఇప్పుడుకనికరింతురు? రం
డు నేనుబుద్ధిబలాఢ్యుడను కావున నిర్వహించుకొనుచుంటిని. కానిచో యే
మి కావలయు! (అని యుత్తరము వ్రాయుచు) నీమృతికేకాఁబోలు నాకిట్టి
యూహ తట్టినది. నీకిదియేసరియైనది. (అని చూచుకొని మడిచియుంచుట)

కుళిం. } కుళిం—ప్రవేశింతురు—(కుమారునిచూపి) మంత్రివర్యా! యీదేనాకు
చంద్ర } మారుని వాయువేగంబునచనుదెంచు నుత్తమాశ్వముపై ప్రయాణముచేసి
తెచ్చితిని.

దుష్ట—(చంద్రహాసుని చెయ్యిపట్టుకొని) నాయనా! చంద్రహాసా! ఈయుత్తర
మును గొనుము.

చ॥ సదమల భూషణంబునకుఁ ♦ జక్కనిరత్నము రీతిశుక్తికిం
పొదవెడు ముత్యమట్లు విపు ♦ లోజ్జ్వలుఁడైన కుళిందమౌళికిన్

మదమిడు వట్టిపై తగిన ♦ పుణ్యుండవీవు మదాత్మజాతుండౌ
మదనునకిమ్మదీని బవ ♦ మాన సమానత నేగి వేగరమే॥

క॥ నీవతి సుకుమారుండవు
కావుననిన్నిట్లు పంపc ♦ గావల నెనటం
చేవంత నెందుచుంటిని
కేవిధమును దోcచదయ్యె ♦ నిపుడుకుమారా॥

చంద్ర—(ఉత్తరమును తీసికొని) స్వామీ ! మీరిట్టి యల్పకార్యమునకై యింతగా చెప్పవలయునా ? యిదియన నాకొక తృణప్రాయము గాదా !

మధురగతి రగడ, పూరి కళ్యాణిరాగము, ఆటతాళము.

ఈపనియనcగా నా ♦ కెంతటి కార్యము
మీపురికీక్షణ ♦ మేచను దెంచెద
దేవరవారొక ♦ దీనుని కైవడి
నీవిధమున నెల ♦ వీయగcనేటికి॥

పోయివచ్చెదను నెలవొసంగుcడు. (అని మొక్కుట)

దుష్ట—కళ్యాణమస్తు. తండ్రీ! నీవింతటిసామర్థ్యుండవు. కావుననే నేనునిన్నే కోరితిని.

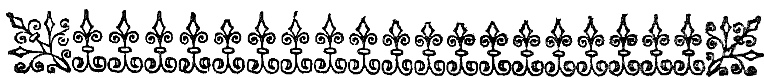
చంద్ర—జనకా ! పుత్రునకు నెలవా ?

కుళిం—మంచిది తండ్రీ! (తనలో నేనుకొంతదూరము సాగనంపి వచ్చెదను)
మంత్రిసత్తమా! నాసుతిని బంపివచ్చెదను.

దుష్ట—మంచిది.

(తండ్రికుమారుcడు నిష్క్రమించుట)

దుష్ట—(తనలో) భేషు! ఇప్పుడుకదా సరియైనపని జేసితిని. ఇప్పుడెట్లు తప్పించుకొనగలవో చూతము. వెళ్ళియొకజాము కాదా ! ఇప్పటికి జాము కాదా ! ఇప్పటికిని జేరియుండcడా ! యింతయేల ! యింకొక జామునకైన మృతుండగును గాని మరలిరాcగలcడా ? కావున మనమిcక గావలసినపని నాలోచింపవలయును. ఏమిచేయుదము (ఆలోచించి) సరే యీకుళిందునేదో యుపాయమును భార్యాసహితముగా, బురమువెడలించి మరియొకరాజుకడ చేరcబెట్టించి వీని యిష్టసంపదలన్నియుc జూరగొని యీపురమునకు వేరొకని పతినిగావించి మరి పోవలయు. దీనివలన వీనికీశిక్ష సరిపోవును. కావున్న తన యిచ్చవచ్చినవానినెల్లc దెచ్చి పెంచుటయే వీనిపని కాcబోలు. అరణ్యములోని బాలునితో వీని కేమిపని? తదపు సేయరాదు. (అని పోవుట)

శ్రీ

శృంగార చంద్రహాసీయము.

(చతుర్థాంకము.)

ప్రథమరంగము.

(చూళిక) (చంద్రహాసుఁడు వనములో ప్రవేశము)

చంద్ర—(తెరలో)

మ॥ ఒడయం డేలు పురంబుఁజేరకుతుకం ♦ బొప్పారనన్ బూనినీ
యొడలెల్లంబడలంగఁ బర్వులిడ న ♦ య్యో యాత్రమార్గంబనీ
యడుగుల్ తొట్రువడంగసాగ నురుగ ♦ త్యంతంబు రాఁజొచ్చె నే
యెడలేనట్టి ప్రయాసగల్గెనిఁక న ♦ న్నేతీరునన్ జేర్చెదో॥

(ప్రవేశించి విసుకుపడుచు) ఇస్సీ! మంత్రివల్లభుని యుత్తరము తడవగుచున్నదిగదా.

ఉ॥ ఇప్పటి కెన్నియామడలొ ♦ యేనరుదెంచితి నింతదాఁక నా
కప్పురి దూరమింతయని ♦ యైనను జెప్పెడువారు లేరు పెక్
దప్పిని నాల్కయెండెనిఁకఁ ♦ దాళఁగలేని ప్రయాసమయ్యెనే
నిప్పగిదిన్ జనంగఁగల ♦ నే క్షణమైనను నిల్వకుండఁగన్॥

ఆనుమానముఁడు పురమింత దవ్వుఁగలదనియైనను జెప్పఁడాయెఁగదా.

తే॥ గీ॥ వారువంబును నురుగులు ♦ వారనురికి
యెక్కుడుప్రయాసమొందిన ♦ దింతనైన
నించుకేనియు శ్రమదీర ♦ నీయకుండ
కష్టపెట్టుటధర్మంబు ♦ కాదు కాదె.

కావున ముందేదియో వృక్షసముదాయము గనుపట్టుచున్నది. వేవేగం జని కొంచెము నిలిచి పోయెదను. (అని చనుచుఁ జెట్లనీడకుఁ జొచ్చుచు)

తే॥ గీ॥ వేదకాక పెన్నిధానము ♦ బ్బినవిధాన
నాకు శారీరతాపమం ♦ తయునుదీర

శీతలానిలయుతమా చుఁ ♦ బ్రీతినిగద
మంజులవనంబునాకు సం ♦ ప్రాప్తమయ్యె.

ఆహా! ఏమి! యీవనము మనోహరము! సర్వమంగళాభి శోభితంబై కనుపించుచున్నది. ఇదియేదియో శృంగారారామము కాఁబోలు. ఇప్పటికే దేహతాపము కొంతబాసినది. (అని నలుదెసలు పరికించుచు)

(అనుమానము)

సీ॥ దీననిల్చినమాత్రఁ ♦ దీరదే నిప్పునఁదగిలిన దేహసం ♦ తాపమెల్ల
దీనిఁజేర్కొనినంతఁ ♦ దీరదే వేసవిఁ బడివచ్చువాని పి ♦ పాసయెల్ల
దీనిఁదలంచినఁ ♦ దీరదే ఫలభుక్తి కర్థియౌవాని పే ♦ రాసయెల్ల
దీనివిన్నంతనే ♦ తీరదే తరుణుల కడలేనిమదన వి ♦ కారమెల్ల
తే॥ గీ॥ అహాహా దినదినమీవని ♦ కరుగుదెంచి
యనుపమానసుఖంబుల ♦ ననుభవించు
నట్టియావనఘనుల పు ♦ ణ్యంబునెన్నఁ
దరముగునె యెంతవారికి ♦ ధరణియందు.

నాకిప్పటికి దేహపరితాపము తీరినదికాని దాహపరితాపము మాత్రము దీర్చుకొనవలయు. ఇది శృంగారవనముగదా! ఇందేదైన పానీయనిలయముండదా! పరికించెద. (అని కొంచెముదూరముచూచి) ఆహా! యేమినాభాగ్యము! కన్నులపండువు గావించుచు మిన్నయగు కాసారలక్ష్మి నాకోరికదీర్పఁబ్రసన్నంబైననది.

(సంభ్రమము)

ఉ॥ కమ్మనిమంజరుల్ మిగులఁగల్గిన ♦ పూబొదరిండ్లు పిండ్లుగాఁ
గమ్మికమీటి తీరములఁ ♦ గ్రాలగుణత్రయయుక్తమైనమే
లై మ్మొరలింపునింపఁగడుఁ ♦ దియ్యనివారమొసంగు దీననే
నమ్ముదమొప్ప నీరుగొని ♦ చల్లగనిచ్చట విశ్రమించెదన్॥

(నీరుత్రాగుచుఁ దనలో)

సీ॥ మునుసురాసురలకు ♦ మోహినిపంచియీ
యఁగనందుమిగిలిన ♦ యమృతమేమొ।
"ఆహా" క్షీరముల్ గొలనుగాఁ ♦ జేసియేర్పఱుపనం
దలరియుండిన పాల ♦ తొలకులేమొ॥

"బలే" ఇంచుగానుగల నా ♦ డించి పాకమొనర్చు
టకునించినట్టి పా ♦ నకమయేమొ!

"బేషు" దివినెల్లఁబారి పృ ♦ థ్వీస్థలికేతెంచి
ప్రాలుమందాకినీ ♦ గంగయేమొ॥

తే॥ గీ॥ కాకసామాన్యమగు నుద ♦ కంబులైన
నిట్టిమాధుర్య ముండునే ♦ యెచటనేని
యెంతద్రావిన నాకిసు ♦ మంతయైనఁ
దనివిదీరది దెంతచి ♦ త్రంబొసుమ్ము.

ఇచ్చట మిక్కిలి చల్లని పొన్నగున్నయున్నది. దీనిక్రింద కొంచెము నిలిచెద. పాపము! హయంబును మిగుల ప్రయాసమొందినది. దీనిని నీరుద్రావించి కొంచెము సేదదీర్చుకొననిచ్చెదను. (అని గుఱ్ఱమును విడుచుచు)

మ॥ హయరాజంబ! పథశ్రమంబుబెడబా ♦ యంగన్ సుధాతుల్యమై
స్వయదూరంబగు యీపయోనిచయమి ♦ చ్చంగోలి దూర్వాళిని
ర్భయమొప్పన్ గడుపాఱమేసి కుసుమ ♦ ప్రాచుర్యమైచాలవి
స్మయమా యీవనమందుఁ గొంతవడి సం ♦ చారంబు గావింపుమా॥

(అని గుఱ్ఱమునువిడిచి నీడనుగూర్చుండి)

ఆహా! యేమియీ మలయానిలము.

తే॥ గీ॥ చందనముఁబూసి ముత్యాల ♦ సరములేసి
చామరంబుల వీచెడు ♦ సరణిమంద
గతినిసోఁకెడి మలయమా ♦ రుతముచూవె
విందులిడవచ్చు చుట్టంబు ♦ విధముతోఁప.

ఇంతియేకాదు.

సీ॥ అమృతతుల్యంబులీ ♦ విమలాంబువులుగ్రోలఁగాయంబునకునెంత ♦ హాయిగల్గె
పులకలెత్తఁగనిదే ♦ పుత్తెంచెఁద్దెమ్మెరల్ తమవానసెంతము ♦ దంబుగల్గె
ఈచల్వనీడ నె ♦ క్కొంచుకనిల్వఁగా నెడలేనిసుఖమునా ♦ కెంతగల్గె
ప్రీతిగూర్చెడుపికీ ♦ గీతముల్ విననాకు కూరుకులెంతయొ ♦ క్కుడుగఁగల్గె॥

తే॥ గీ॥ వేసటలుదీరనిపుడుంత ♦ విశ్రమించి
యుండుఁగల చిద్విలాసంబు ♦ తెల్లఁజూడ

మనము చిగురొత్తుచున్నది మాకిఁక నేను
దొడరియుటనుండ ముందేమి ♦ వాదమునొక్కొ

కొంచెము పరుండెద (నని పండుకొనఁబోవుచు తనలో)

తే॥ గీ॥ హాయమునఁ బ్రయాణమై వేగ ♦ నరుగుదెంచి
యలసినాఁడఁబరుండిన ♦ నధికమైన
నిద్రపట్టునె యేమొకో ♦ నేత్రములకుఁ
గూరుకులువచ్చె నివియెజో ♦ కొట్టినట్లు.

ఇంచుకైనఁ గూర్చుండఁజాలకున్నాఁడను. కొంచెము సేపుపరుండెద. దీననేమిప్రమాదముగల్గు! కల్గదు. ఇపుడేబయలుదేరెదను. (అని పరుండి నిద్రపోవుట)

ద్వితీయరంగము.

వనములో విషయ చెలికత్తె ప్రవేశము.

కీర్తన. కమాచిరాగము—రూపకతాళము.

విషయ—

ఈసుందరోద్యానము । నింపుసొంపు దగినది ॥ ఈ ॥
భాసురమధు । మాసమున వి । లాసిములనుభాసిల్లెడు॥ నీసుం॥
కలకలమని । కలకోకిల । కలరావముసల లరారెడు॥ నీసుం॥

విష—సఖీ! కోమలాంగి! మనమీవేళ రమణీయంబులగు పుష్పంబులంగోసి పుష్పింపని తరువులకు దోహదంబులుజేసి నూతనంబులగు నాలవాలంబులకు మొలకలునాటి వేగిరంబునఁ జనుదెంచెదము. నీవీతరువులకు దోహదంబులు సేయుము. నేనీ నికుంజంబుల పువ్వులు గోసెద.

చెలి—అమ్మా! నేనెన్నఁడును దోహదంబులు చేసినదానను గాను. నీతోఁ బుష్పంబుల గోయుచువచ్చెద.

విష—మంచిది నాతోరమ్ము (అని చేయిపట్టితీసికొని వెళ్ళుచు) చెలీ! యిదివీక్షింపుము.

చ॥ నిరుపమరత్నయుక్తరమ ♦ ణీయవిభూషణ భూషితాంగియై
హారునినిజాంగసీమ నల ♦ రారెడు పర్వతజాతభాతినీ
తరువునకుం బెనంగొని ని ♦ తాంతలతాంత విభాసమానమై
పఁగెడుపువ్వుదీఁగె విభ ♦ వంబునుజూడుము చిత్రమయ్యెడిన్॥

చెలి—అమ్మా! విషయాదేవీ! ఆపుష్పవాటిక సోయగము మిగుల రమణీయముగ నుండు టయే కాక నీభావంబునకు దాంపత్య విలాసంబును దగులఁజేసినది. ఇది యెంతయు నీకు శుభంబేకదా.

విష—ఏమీ! చెలీ! నిలువివాహోత్రగు నన్ను మేలమాడెదవు. అట్టి హేళనంబు లుమాని పువ్వులు గోయుము.

చెలి—పువ్వులుగోయుచునే యుంటినిగదా! దేవీ యిదేమిచిత్రము!

మత్తకోకిల॥ ఆమహీజమునందుఁ గన్పడు ♦ నగ్నికణములుచూచితే
నామనంబున భీతిగల్గెను ♦ నన్నుఁ గావుముకోమలీ॥

విష—భీతియేల?

కోమలాంగి పలాశపుష్పపు ♦ గుంపులల్లవె కాంచుమా
నీమనంబునఁ జంకకిచ్చట ♦ నిప్పులుండుననచ్చెలీ॥

చెలి—అట్లయిన నాపాంతలకుంజని తత్ప్రరమణీయంబులఁ గనుంగొని యాకుసుమం బులెల్లఁ గోసికొని తెత్తును.

విష— తే॥ గీ॥ క్షితిని గృహమేధి కగుణులౌ ♦ సుతులుగల్గి
నిష్ఫలప్రదులయినట్లు ♦ నీరజాక్షి
తావిలేనట్టి వగుచునీ ♦ తరువులందుఁ
బూచివ్యర్థంబులయ్యెనీ ♦ పువ్వులేల.

ఉ॥ అల్లదె చంపకంపుక్షరు ♦ వల్లదె చందనభూమిజంబుఁ దే
నెల్లెడ పల్లవంబులదృ ♦ గంచితమై తగుపొన్నగున్న రం
జిల్లుచునున్నదీ విటకుఁ ♦ జెచ్చెరనేగి సుమవ్రజంబులన్
గొల్లగఁగోసి తెమ్ముటు చ ♦ కోరనిభాక్షి నిమేషమాత్రలోన్॥

చెలి—చిత్తము! అట్లె తెచ్చెదను. (అని చనుట)

విష—తనలో.

సీ॥ ఈపూలె కావె ర ♦ తీశుబాణంబులై యిందీవరాక్షుల ♦ నేచునందు
ఈయళినికురుంభి ♦ మే కావెమరువింటినారియై సుతులతోఁ ♦ బోరునందు
ఈశుకశారిక ♦ లే కావె మన్మధుదళములై తరుణులఁ ♦ గలఁచునందు
ఈమలయానిలం ♦ బే కాదె స్మరునకుసాయమై సతిబల్మి ♦ దీయునందు॥

తే॥ గీ॥ ఈడఁగలచిత్రములనెల్లఁ ♦ జూడఁజూడ
నాదుచిత్తంబునందు విం ♦ తలగునట్టి
తలపులెన్నియొ చాలగాఁ ♦ గలుగుచుండె.
కానయైతిని దీనికిఁ ♦ గారణంబు.

నేనెంతటి పాటుననుండుటచేఁ గాఁబోలు ! నాకేమియుఁ దోఁచకున్నది. ఇంతకు నెచ్చెలి రాదయ్యె. ఇంకను దోహదము చేయవలసియుండెనుగదా. (అని యోజించుట)

చెలి—అమ్మా !

తే॥ గీ॥ ఇవిగొ గాంచుము మొల్లలో ♦ యిందువదన
ఇవిగొ సంపెంగపువ్వులు ♦ కువలయాక్షి
ఇవిగొజాజులు తిలకింపు ♦ మిగురుబోడి
తెచ్చితినినెల్ల కుసుమముల్ ♦ తృప్తితీఱ.

విమ—(తీసికొని) మిక్కిలి సంతసించితిని. ఇవిమొల్లను నామనసుదీర సరులుకట్టింప వలయును. దోహద మక్లైయున్నది. సేయాదమురమ్మా ! కొమ్మా ! (అని చూపుచు)

విమ—

తరల తిలకమియ్యది పూచునిప్పు డ ♦ తిప్రియంబునఁజూడుమా
కలికి పేర్ఁకణ మిల్లిదేకని ♦ గౌరవంబునఁ బాడుమా
కలువకంటిరో కురవకంబిది ♦ కౌఁగిలింపవె భామినీ
జలజలోచన పొన్న చెట్టిది ♦ చాలనవ్వవె మానినీ॥

క॥ లేమావి దీనిత్తట్టుము
లేమాసంపెంగనెదిర్చి ♦ లేమావకుళల్
నీమదిరో యగ నుమియుము
కోమలికంకేళిఁదన్ను ♦ గొబ్బునఁబాయున్.

చెలి—తల్లీ ! నీవిప్పుడుచెప్పినదొప్పెల్లఁ దెల్లంబయ్యెఁగాని నాకొకసంశయము వొడమె. ఏమన: మనముపిన్ననాటనుండియు పసిపిల్లలవలెఁ బెంచుచున్న తరువులలోనఁ గొన్నిటిని ప్రేమించుటయును, కొన్నిటిని గౌరవించుటయును, కొన్నిటిని రోయుటయును, కొన్నిటిని నుమియుటయును, కొన్నిటిని దన్నుట

యును, కొన్నిటిని దట్టుటయును, నుపదేశించితివి. వీనిమెద నిట్టి వత్సపాత్ర మ్ముంచఁదగవా మగువా.

విష—చెలీ ! నీవెంతవెఱ్ఱిదానవు ! తరువులన్నియును నాకును సమానములే వాని మెదనాకును వాత్సల్యము గలదు. గృహిమేధికి తానుగన్న బిడ్డలందఱిమెదఁ గనికరముండినను వారిలో సుకరంబుగ వినువారికి సుకరంబుగను. దుష్కరంబుగవినువారికి దుష్కరంబుగను సామదానభేద దండోపాయంబుల విద్దెల గఱపుచుందంబున మన మాయాతరువులకు నాయస్వాభావికంబులంబట్టి దోహదంబు చేసినఁగాని పుష్పింపవు. కావున నీవీక్రీవలగల తీవలకు దోహదంబులు చేయుచుండుము. నేను మనకేళీకాకాసారంబునకుంజని నీరువట్టుదీర్చుకొని వచ్చెదను.

చెలి—చిత్తము ! అలాగే సేయుచుండెదను. నీవచ్చటికేగి వెచ్చెరవిచ్చేయుము.
(అని యిరువురును నిష్క్రమించుట)

తృతీయరంగము.

(విజయ దూరమునుండి పరుండియున్న చంద్రహాసుని గనుట)

విష—(ప్రవేశించి తనలో)భయముతో ! ఎవఁడో యీ చెట్టుక్రిందఁ బరుండి యున్నవాఁడు ! చోరుఁడే మోకదా ! నేనొంటరిగా వచ్చితినే (ధైర్యముతో) ఇచ్చటనేదో యుత్తమాశ్వమొకటి యున్నది. చోరుండైనచో యుత్తమాశ్వమేలయుండును! వీఁడెవఁడో బాటసారి కాఁబోలు! మార్గాయాసంబున నిందు విశ్రమించి యున్నవాఁడు. అట్లయిన నేమిజంకు ! ఆహా ! వీనిరూపరేఖావిలాసము దూరముననే యింతసొంపుగనున్నది. దాపునకుంజనిన యెట్లుండునో చూతము. మనకేల (అని ముందు పోబోయి వెనకదీయుట) నేనా నిర్వాహము. నాకొకసిజోలియేల! వీఁడు నిద్రించుచున్నట్లున్నది. ఇంచుక చూచిన నేమిదోషము ! వీఁడెవ్వఁడోఁ మెల్లన వీక్షించెద (అనిచూచి)

కీర్తన. బేహాగురాగము—ఆదితాళము.

ఎవరీశుభాంగుఁడు ♦ నవమోహనాంగుఁడే॥ యెవరీ ॥
ప్రవిమలతేజము ♦ భాసిల్లుచున్నది॥ యెవరీ॥
కువలయ మిత్రుని ♦ గోడిగ మాడుచు ♦ నవిరళమగుకళ నమరెడుమోముచాడెవడీ । శుభాంగుఁడు॥

ఉ॥ ఈనగు మోముతీరు శర ♦ దిందుని చందము గేరు శ్రీలసీ
వీనులు మీఱఁ గన్నులర ♦ విందములై పొలుపారు బాహువుల్
జానువులంటఁ గోరుఁ గడుఁ ♦ జక్కని యీ సుకుమారుఁ జూడనా
మానసజాతు సౌరుతగు ♦ మానవధీరుఁ డితం డెవండొకో॥

ఇతఁ డెవ్వఁడై యుండును ! ఇటకు రానేల ! వచ్చెబో యింతటి గాఢసుప్తిఁ జెందనేల! దీనికేమో ముఖ్యమగు కారణముండును. గాన వీనివృత్తాంతము సాంతముగా నరయవలయు. (అని దగ్గరకుబోయి చూచుచు) వీనికులమెద్దియై యుండును? చూడఁజూడ క్షత్రియకుమారునకుంగల చిన్నెలెన్నియో యిన్నగఁ జెన్నలరారుచున్నవి. ఆహా! యితం డెంతటి మహాపురుషుండు. వీనికరములందును పాదములందును చక్రవర్తిక్రింగల రేఖలెన్నియో యున్నవి. అట్లయిన నితండు దేశంబులకు రారాజుగాక యిటుబడి యుండుట కేమికతము? శాస్త్రములు వ్యర్థములా! కావు కావు. వానిప్రభావమింకను వీనిపై బ్రాప్తించలేదు కాబోలు. ఏమి వీని సౌందర్య లావణ్యఁము ? నాకొక సామాన్య మానవుడుగ గనుపించుటలేదు. ఎవరో దివ్యపురుషుండై యుండవలయు?

సీ॥ రతినాథుఁడో కాఁడు ♦ రతినాథుఁడైన నయ్యలరువిల్లు నుజవు ♦ టమ్ములేవి
నలకూబరుఁడో కాఁడు ♦ నలకూబరుండైన రహిఁ గూడి పాయని ♦ రంభయేది
చందురుండో కాఁడు ♦ చందురుండైనచోఁ దనువున నేణలాం ♦ ఛనమదేది
ఇంద్రనందనుఁడో కాఁ ♦ డింద్రనందనుఁడైన ననిమిషత్వము కన్ను ♦ లందు నేది॥
తే॥ గీ॥ అలరువిలుదీసి రంభను ♦ దొలఁగఁజేసి
కందుకడనుంచి యమినిష ♦ గతినడంచి
యవనికై వచ్చెనీ నల్వు ♦ రందునొకఁడు
గాక నృపుఁడైన నీసోయ ♦ గంబుగలదె.

అదియును గాదు. ఆనలువురి యందొకఁడైనచో నిట్లు నిద్రించుట కేమికతము ! కాదు మానవోత్తముఁడే యయియుండవలయును !

క॥ ఈతని నెమ్మోమునియెడు
శీతకరునకందమొందు ♦ చిఱునగవెంతే
ఖ్యాతివహించెడు వెన్నెల
యైతనరును గాదెనిశ్చ ♦ యంబుగఁ గంటే.

(రాగమాలిక.)

సీ॥ శ్రీకారములఁ గల్గు • శృంగారమిరు దెసల్ వెలసినగతి వీని • వీనులలరె
హాసమంతుతోడిఁ బో • రాటఁ గల్గినయంత పుష్టిమీఱినయట్టి • భుజములమరె
సింహేంద్రమధ్యమ • స్థితిఁ బురుడించుచు మానితంబగు వీని • కానుతనరె
దర్బారు సేయఁగాఁ • దగియున్న రారాజు భాసురంబైన వి • లాసమొనరె॥

తే॥ గీ॥ మలయమారుతములు వీచు • మాడ్కి వీని
మేనిసౌరభవీచికల్ • మెలఁగుచుండె
ధరను గాంభోజముఖరభూ • దయితులెంద
ఱైని వీనికి సరివత్తు • రేతలంప.

వీనివిలాస మెంతని వర్ణింపఁగలను? వీనినిఁ జూచినది మొదలు నాచిత్తము చిగురెత్తుచున్నది. వీనివృత్తాంత మేమైయుండును? మనకేల పోవుదమన్న మనస్కరింపకున్నది. ఇచ్చట దూతికయైన లేదయ్యెఁగదా! ఎయ్యదియు నేనే యూహించుకొనవలయును. ఈయుత్తమాశ్వమొకటి కలదు. దీనిపూర్వపుణ్యంబునఁ గాఁబోలు నింతటి దివ్యసుందరమూర్తిని మోయునంతటి భాగ్యము లభించినది. దీనినైనను విచారించెదను.

తే॥ గీ॥ నిరుపమానంబులగు నడల్ • నేర్చినట్టి
యుత్తమాశ్వమ? యీపురు • షోత్తముండు

ఆహా! నేనెంత వెఱ్ఱిదానను. మనుజుల సందియములు మృగములా తీర్చునవి?

ఛేలయుల్లమ! తత్తర • మేలనీకు
నిలువరించినఁ దెలియవే • నిజములెల్ల.

ఏవిషయమును నేనే గ్రహించుకొనవలయును గాని నాకిచట సహాయులెవరు.

తే॥ గీ॥ ఈతనూవిలాస • మెచ్చటఁ గనలేను
చూడఁ జూడ మదికి • సొంపుగల్గు
వాడినట్టి మోము • పయిఁ జిఱుచెమటలు
గ్రమ్మెఁ దడువనేమి • కలుగునొకొ.

అక్కటా పాపము! చెమటలు తుడిచినచో బాగైయుండునుగదా! వీనికిచ్చట నుపచరించువారెవరు? నేనుండియుఁ బ్రయోజనమేమి! నేనే మెల్లనఁ దడియారవి

సరుచు నిదుర మేల్కొంచకుండఁ జేసి యోజించుచుండెదను! (అని కూర్చుండి విసరుచు)

మ॥ భళిరే యీశశిగేరుమోము సొబగ ♦ బ్బా చెక్కుటద్దాలమేల్
బెళుకుల్ మీఱెడు నీసుధాధరరుచుల్ ♦ భేషీసరోజంబులన్
బోలఁగందోయిఁగఁ జాలుకన్నుగవ ము ♦ ద్దుల్గారు నీవంటిచాల్
గలవాఁడీతని సాటియొక్కఁడయినన్ ♦ గన్పట్టునేయెచ్చటన్॥

సీ॥ ఈమోడ్పుకనువిప్పి ♦ యింపారఁగనుఁగొన్నఁ
దనరెడుహాయలునేం ♦ తనఁగవచ్చు!
ఈవాతెఱఁగదల్చి ♦ యిసుమంతమాటాడ
ననువగు తీవినేం ♦ తనగవచ్చు!
ఈలలితంపుపల్ ♦ చాలుగన్పడనవ్వ
నధికమౌసొబగునేం ♦ తనగవచ్చు!

తే॥ గీ॥ అరరె యీసుకుమారుఁ ద ♦ యాపరిసారు
విదితశృంగారు విరహిణీ ♦ హృదయచోరు
నెక్కసక్కెములను బల్కి ♦ రింపఁగల్గు
నట్టిసక్రియదెవరో జన్మ ♦ మరయభువిని.

ఇంతయేల!

చ॥ చతురతమీఱఁగానితనిఁ ♦ జాలసపర్యలఁ దృప్తిఁజేసి మా
నితమగునట్టి ముచ్చటల ♦ నేర్పుగసల్పి కటాక్షవీక్షలన్
గౌతుకమునంగ్రహింపఁగల ♦ కోమలిదే ఘనభాగ్యమానుగా
కితరులదేటిజన్మము మ ♦ హిన్ మహిమంబన రాదె చూడఁగన్॥

అయ్యయో! నేనెంతయారడిల్లిననేమి ప్రయోజనము? ఈతని కృపారసమును భవించు భాగ్యశాలిని యెవరోకదా! ఏపుణ్యురాలి కోదండ్రికంబున నీతని తలిదండ్రులు పరితృప్తులగుచుండిరోకదా! ఈవనవిహారంబులును, పుష్పహారంబులును, అట్టి సౌభాగ్యవతులకుఁగాక నాబోటి నిర్భాగ్యురాలికేల. కాల్ప నే? ఏమినాహృదయము వీనినిగూర్చి మృగతృష్ణలోని నీరునకాసించినట్లుగా నాసించుచున్నది. ఈదివ్యమంగళాంగుఁడేడ నాయదృష్టమేడ! నాకా యట్టిపోడుములు! నాలోనేననుకొనిన నను కొనవలసినదే. వినువారునుతేరు

తీర్చువారును లేరు. నిక్కువముగా వీఁడొక క్షత్రియకుమారుఁడే! వీనివృత్తాంత మెట్లున్నను వివాహియో నిర్వివాహియో అదియైనఁ బరికించెదను. అదియెట్లు?

తే॥ గీ॥ అలసి గాఢసుప్తి ♦ నందిదేహ మెఱుంగ
కున్నవాఁడు వీని ♦ మిన్నయైన
కవచమును దొలంగఁ ♦ గాఁ జేసి జందెంబొ
నే బరీక్ష సేతు ♦ నేర్పుమీఱ.

అట్లు గానఁ బ్రమాదము గల్గునేమో కదా! కల్గనిమ్ము! ఇతఁడు నన్ను రక్షించినను మేలే. శిక్షించినను మేలే! ఎట్లయిన సాహసించెదను. (అని కవచమును దీసి చూచి) భళీ! ఇతఁ డింకను బ్రహ్మచర్యమునందే యున్నవాఁడు. ఏమి నాభాగ్యము! ఓహో! యీ కవచాంతరమున నేదో యుత్తరమున్నది. తీసి చూతునా! దీనిపై మాజనకుని చేవ్రాలు కలదే! చేవ్రాలే కాదు ముద్రయుఁ గలదు. ఇది నా సోదరునికి వ్రాసినాఁడు. ఈతనికి మాతండ్రి యెట్లు లభించె! ఇతఁడు మన యింటికే పోవునా! నాకు స్వాతంత్ర్యముకు వసతియే కుదిరినది. కానిమ్ము! దీనివిచ్చి చదివినఁ గొంత పట్టుకైన వీని విషయము తెలియునేమో! చూచి నాయొద్దఁ గల నాజనకుని ముద్దుటుంగరముచే నెప్పటియట్లు ముద్రించి పెట్టెదను. (అని విప్పి చదువుట)

(ఉత్తరము)

సీ॥ శ్రీరస్తు మత్సుత ♦ మారుఁడౌ మదనున కఖిలశుభంబులు ♦ నలరుగాత
ఉభయకుశలోపరి
ఈకమ్మ తెచ్చి నీ ♦ కిడు చంద్రహాసాఖ్యుఁ డితఁడు నిజముగాన ♦ హితుఁడు నాకు
నాపొత్తుఁ గైకొన ♦ నాసఁ జెందినవాఁడు నఖిలరాజ్యము వడ ♦ యఁగలవాఁడు
వీని యాపవనరూప ♦ విధమెల్ల వీక్షించి నాయభిప్రాయము ♦ తయగ్రహించి॥

తే॥ గీ॥ ఈతఁ డెవని సుతుఁడు ♦ హీనుఁడా యధికుఁడా
యబలుఁడా మహాబ ♦ లాన్వితుండ
యజ్ఞుఁడా వివేకి ♦ యాయని చూడక
వీని [illegible]ణంబ ♦ విషము నిమ్ము.

ఇట్లు భవదీయజనకుఁడు
దుష్టబుద్ధి

ఆహా! యాదేమో క్లిష్టముగాను, అర్థగంభీరముగాను భావగర్భితముగాను వ్రాసినాఁడు. తిరిగి చదివెదను. (అని తిరిగిచదివి) యిందేమో పరుషోక్తులు కనుపట్టుచున్నవి. నాచిత్తభ్రమ కాదుకదా! యేదీచూతము. "ఇతఁడునిజముగానహితుఁడునాకు?" ఈసరసుండు మాజనకు నహితుఁడా? ఇతడేమిచేసె! అహితుండనుటకుఁ గతంబెయ్యది! ఇంక "వీని శాతుణంబ-విషమునిమ్ము" ఇదియొక పిడుగువార్తగానున్నది. "విషమునిమ్ము" (అని చెవులుమూసికొని) అక్కటా యెంతటికఠిను శాసించె. ఇతనిని మోసపుచ్చి పంపెనుగాఁబోలు.

కీర్తన. నాదనామక్రియరాగము-రూపకము.

అకటా నాజనకుఁడు వ్రాసినయీ
 వికటోక్తులుగనుఁగొనఁగనుమనము కనలె ॥నకటా॥
సకలంబును దెలిసిన తండ్రి కిని
 యకళంకుండు "అహితుండెటులాయె నొకో ॥అకటా॥
ఈతఁడెట్టివాఁడోయని నీమది నించుకైనశంకసేయక
 చేతులారనీసుగుణుని ఘాతజేయ నీతనయుని
ప్రీతిగల్గువచనములను
 విషమునొసంగుమని లిఖించె ॥నకటా॥

ఇస్సి! నాదుఃదృష్టమిట్లై మొదలనుండి వచ్చుచున్నది. వీనిని జూచినదిమొదలు నేనొక కనకగిరిని జూచినట్లుబ్బుచున్నదానను. వీనికిట్టి పాటువాటిల్లును గాఁబోలు? తండ్రీ! నీకేలవీనిపై నిట్టితలంపుగలిగె?

శా॥ ఈలావణ్యము నీసురూపవిభవం ♦ బీయొద్దునెమ్మోము నీ
 రేలోలాయతలోచనంబులతెఱం ♦ గీచెక్కుటద్దాలమే
 లీలీలాంఘ్రిసరోజకోమలతయు ♦ న్వీక్షించినంతన్మదిం
 గాలాహిప్రతిమాన మానవునకుం ♦ గారుణ్యమింపొందదే॥

అక్కటా! తండ్రీ యెట్టిదుష్కృతమునకుఁ బాల్పడితివి! నీకీసుందరాంగుఁడేమి యపరాధముచేసె! నీయోజనలెల్లను వీనిపైని చూపవలసి వచ్చెనా!

కీర్తన. పీలురాగము—అటతాళము.

హా! తండ్రీ యీ మోహనాంగుని జంపింప
నేతీరు మదిఁ గల్గె నేమందు నయ్యో
పాతకమున కైన భయమందకింతటి
ఘాతనయొనరింపఁగా నీకు న్యాయమా॥ హాతం॥
ఎన్నెన్నో విద్యల నెఱిఁగిన ఫలమింత
కన్న నీ కేమైనఁ గానఁగా రాదయ్యో
అన్నా! నీ కేమైన నపరాధమొనరింప
మన్నింపరాదెయీ మత్సరమేటికి ॥హాతం॥

అయ్యో! యెట్టి పరుషోక్తి! నాకుఁ జదువుటకే జిహ్వ యాడకున్నది. నీకుఁ జేయెట్టు లాడెనో తెలియరాదు. వీనికి విషమిప్పించి మనయింటఁ జంపింపవలయును గాఁబోలు తండ్రీ నీవు పురము వెడలుతఱి నేనెదురైన నీకే దేని శుభమొనఁగూర్చెదనని వాక్రుచ్చితిరి దానికిదియే తార్కాణము గాఁబోలు "వీనికిఁ దత్క్షణంబ విషమునిమ్ము" శివశివా యెంతమాట వ్రాసితివి! వీనిని జంపించిన పిదఁగాని మనకు శుభములొనఁగూడవా! వీని మృతిఁ జూచిన నేనా జీవించుట! వీనితో నేనును విషమే గ్రోలవలయు! జనక రెండు చేతులను [illegible] పుమని వ్రాసి శుభము వీక్షింతువు రమ్ము! ఇఁక నేనేమి సేయవలయు! ఈ యుత్తరము ముద్రితంబగుటం జేసి విచ్చి చూడరాదను న్యాయంబున [illegible] దయి గాఁబోలు నీసుజనుఁ డిందుఁ గల మర్మ మెఱుంగకున్నవాఁడు ఇట్లైకదా ధర్మములకే లోనయి జగంబున నెందఱెందఱో పడరాని పాట్లఁబడిరి.

తే॥ గీ॥ సత్యమునకై హరిశ్చంద్ర ♦ జనవిభుండు
ధర్మమును మీఱలేక నా ♦ ధర్మజుండు
న్యాయమెడబాయకను నలుం ♦ డధికబాధ
లెల్లఁబడిరిగదా మోస ♦ మెఱుఁగలేక.

(ఆక్షేపము)

అహా నన్ను నేనిప్పుడు వీనిని మేలుకొల్పి యీ మోసంబును దెల్పిన నింతటనైన [illegible] కఁగలఁడు కదా! వల్దు వలదు. నాయీ ప్రీతంబేమి కావలయు! [illegible] తంబెట్లున్నను ఇతండు నన్ను గావింపకున్న నాకుఁ బ్రాణహానియు [illegible] మానియు గలుగునుగదా! అట్లు చేయరాదు. నాకిఁక జన్మజన్మంబులను ఇ

స్త్రీసౌందర్య లావణ్య వయోవిశారదుండు దొరకునా! ఆశీననితనినే పెండ్లి యాడవలయు. వీశీననితనికడనే ప్రాణములు వీడవలయు. నిశ్చయము. నేనేవిద్య నేర్పరి నైతినేని నావిద్యాగురుండే ప్రజ్ఞావంతుఁడయ్యేనేని నాకీ యుత్తరము మూలముగనే శుభంబొనఁగూడవలయును. తిరిగిదీనినిబరికించి యే దేని సవరణచేసి మగుడ ముద్రించి యెప్పటియట్లు పెట్టిచనెద దీనిచేనానాం ఛితమైనఁ దీరవలయు లేదేని యితనిప్రాణములైన దక్కును. (అని యుత్తర ము చూచి) యిందీ రెండుగురుక్తులుమాత్రయున్నవి. వానిని మార్చినచో లే ఖయెల్ల శుభార్థముతో నన్వయింపవచ్చును కాన నీరెండును మార్చెద. (అని దిద్ది యెప్పటియట్లు పెట్టి)

~ కీర్తన. పీలురాగము-ఆదితాళము.

ప్రాణనాథా। దీనురాల। పోయివచ్చెద ॥ప్రా॥
సరసుఁడనీ। చాననైతిఁ। గరుణఁజూడుమా ॥ప్రా॥
మోహనాంగ నాపైఁజాల। మోహముంచుమా ॥ప్రా॥

మనోహరా! నెలవాసంగుము పోయివచ్చెద (అని మ్రొక్కి దోసిలొగ్గి పైనిచూచి) పరమేశ్వరా నీవేదిక్కు.

తోడిరాగము-రూపకము.

~ కరుణాకర గావవే యీవిభుని ॥కరు॥
కరుణమాలి తండ్రివీని। గరళమిచ్చి చంపవ్రాసె
పరమసాత్త్వికమునసేమి। యెఱుఁగక పఠించియుండెను ॥కరు॥
దిక్కులేనివారికెల్ల। దిక్కునీవను నమ్మి
పెక్కురీతులను నీకు। మ్రొక్కెద నామొరనాలకించి ॥కరు॥

తల్లీ! వనలక్ష్మీ! నీయనుగ్రహంబునఁ గదా నిట్టిమోహనాకారుని గనులారఁగాంచుభా గ్యమైనఁ గల్గె! అట్టికరుణనే యింక నునుచి యీసరసుండు నామనోహ రుండై మేమిర్వురమును నీయెడ విహరించునట్లు ప్రసాదింపుము.

సీ॥ జగములెల్లను జనిం ♦ పఁగఁబెంప ద్రుంపఁగాఁ గర్తలైయొప్పు త్రి ♦ మూర్తులార
కాలమానంబులఁ ♦ గల్గించి పుడమికిసౌఖ్యంబునిడు సూర్య ♦ చంద్రులార
స్థిరతరరూపముల ♦ చెందిధర్మముబూని తనరెడుదేవవ ♦ తంసులార
దేవతాళికిఁదృప్తి ♦ గావించుధాతలై ప్రాత్రతఁగనువీతి ♦ హోతులార

తే॥ గీ॥ మీరునాయెడఁ గరుణించి ♦ మృతిఁ జెందు చు
మర్త్య మెఱుఁగక పడియున్న ♦ నిన్ను బ్రాంచు
నితనివాత్సల్యమున శుభా ♦ న్వితుఁ జేసి
నాపతిగఁ గూర్పఁ జేసితి మెవరు ♦ దక్ష మౌను నిక్కు.

ఇకఁ బోయెద ! ఇప్పటికే కాలంబతిక్రమించినది. అచ్చట చెలి యేమనుచుండెనో!
కానిమ్ము నాభాగ్య మెట్లుండునో చూతము. (అని నిష్క్రమించుట)

గర్భసంధి సమాప్తి.

చతుర్థరంగము.

(చెలికత్తెకడకు విషయా ప్రవేశము)

చెలి—(విషయనుజూచి అల్పకోపముతో) అమ్మా నీవెంతదానవు! నన్నిచ్చట నొం
టిగా విడిచి దాహంబునకని పోయి యిప్పటికి వచ్చితివి. ఇచ్చట నేమైన నాకౌ
వరుదిక్కు.

విష—ఏమే కోమలీ తామసంబునఁ బరుసంబులాడెదవు! కొలనికడకుఁ జని జలము
గ్రోలి రావలదా! తడవైననేమి! నీదోహదంబు లయ్యెనా!

చెలి—దోహదంబులను గీహదంబులను నాడేవైనవి. నీకై నిరీక్షించుచున్న దానను.

విష—(ఊరక చెలికై చూచుట)

చెలి—అమ్మా! నీమోముపై నేడేమియో క్రొత్తవన్నెలు కనుపట్టుచున్నవి. విశేషం
బులం జెప్పుము!

విష—నిదాఘంబునకు డస్సియుంటి చల్లనినీరు ద్రావుటం జేసి నీకుఁ గ్రొత్తవన్నెలు
గనుపించెఁ గాబోలు.

చెలి—దాహముతీరిన వన్నె కాదు. వేరొండువిధముగాఁ దోఁచుచున్నది.

సీ॥ సఖి యానీకందోయి ♦ చందురుఁ గనివిచ్చు కలువపువ్వంబుల ♦ కరణి నొప్పె
అతివ నీసొబగు మో ♦ మరుణు రాకకు మెచ్చు పుండరీకమురీతి ♦ బొసఁగియుండె
పెనగొన మ్రాఁకుల ♦ భించిన తగు తీవ పగిది నీయొడలి ♦ సొగసు గల్గె
రాముని గని పొంగు ♦ రత్నాకరము తేవమది యుబ్బి కలెసంగు ♦ మాశిఁ బోలె

తే॥ గీ॥ నీవిలాసంబు వీక్షింప ♦ నికుఁవముగ
క్రొత్తవింత లెన్నెన్నియో ♦ కొల్లలుగను

దోఁచెనీవాక మగవానిఁ ♦ జూచినట్లు
కారణముదెల్పవమ్మ బం ♦ గారుబొమ్మ.

విమ—ఏమే చెలీ! నన్నుఁగానక దుర్భాషలాడుచున్నావు మంచిదిరమ్ము జనకునకుం జెప్పి శిక్షింపఁజేసెదను.

చెలి—తల్లీ! నేనుదెలియక కోపగింబులాడితిని క్షమింపుము మనమిటకువచ్చి తడవైనది. ఇంకనింటికిఁ బోయెదమురమ్మా. (అని యిద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

పంచమరంగము.

చంద్రహాసుఁడు (నిద్రలేచి.)

చంద్ర—ఇప్పు డెంతనిద్రపోతిని! నిద్రయెంతచెడ్డది!

ఉ॥ నిద్రయెకుంభకర్ణు నవ ♦ నింగడు మూఢ్యుని గాఁగఁజేసెనా
నిద్రయెతస్కరావళికి ♦ నిస్తులమైన శుభంబులిచ్చెనా
నిద్రదరిద్రదేవతకు ♦ నిశ్చలమౌ గృహసీమభూమిలో
నిద్రయెతన్నుఁబొందు నరు ♦ నిల మృతతుల్యుని గాఁగఁజేయదే.

అకటా! నిద్ర నన్నెంత మోసగించె తడవైనది మంత్రివల్లభుం డెంత యలుగునోకదా! ఉత్తరము భద్రముగా నున్నదికదా! (అని కవచమునుండి చూచి) కానిమ్ము ఏమిసేయుదము. ఇంతటనైనసత్వరముగా బోయెదను. (అని చనుట)

షష్ఠరంగము.

(చంద్రహాసుఁడు కుంతలనగరసమీప ప్రవేశము)

చంద్ర—అద్దిరా! యచ్చటనేమో కనులకు మిఱుమిట్లు గొలుపుచుఁబ్రకాశించుచున్నది. పురసామీప్యమునకు వచ్చితిని ఇవిపురగోపుర శిఖరదీధితులు కాఁబోలు.

చ॥ కనకమయంబులౌ కలశ ♦ కాండముచండగతిఁ జ్వలింపఁగా
ననుపమరత్న సంఘటిత ♦ మైతొలిగుబ్బలిపైనిఁగ్రాలు భా
నునిరుచిఁబోలిలోచన వి ♦ నోదముగొల్పుచుఁగానుపించె వ
త్తనముఖ గోపురాగ్రమది ♦ తళుకులబెళుకులగుల్కెడుంజుమీ॥

ఇదియేయిట్లుండ నిఁక పురవైభవ మేమనవలయు! ఆహా! యేమియీ పురవీథులశృంగారము!

ఉ॥ ఇచ్చటిసౌధవీథిఁగల ♦ యింద్రమణి ప్రతిభామరీచికల్
ఇచ్చటినూత్నరత్ననవ ♦ హీరహిరణ్మయ తోరణంబులున్
ఇచ్చటిసర్వ హర్మ్యమాల ♦ నింపగు చిత్రములెల్లఁజూచినన్
మెచ్చులుగొల్పుచున్నవి సు ♦ మీ యసమానవిలాస సంపదన్॥

సీ॥ ఈపురంబునకు ధ ♦ నేశుఁడేలికయైన నలకాపురికి సరి ♦ యనఁగవచ్చు
ఈపురంబున సురల్ ♦ కాపురంబుండిన నమరావతికిఁదుల్య ♦ మనఁగవచ్చు
ఈపురంబగముపై నెసఁగినఁ గైలాస ♦ నగరంబుసాటియ ♦ నంగవచ్చు
ఈపురంబుదధిలో ♦ దీపించుచుండిన ద్వారకకైనయని ♦ తలఁపవచ్చు॥

తే॥ గీ॥ అహహయిందలిశృంగార ♦ మహిమలెన్న
వశముగునె శేషునంతటి ♦ వానికైన
దీనిసౌఖ్యోన్నతులు మది ♦ దీరునట్లు
ననుభవించెడి వారిదే ♦ యనుభవంబు.

ఇట్టి మహాపట్టణంబున నామంత్రిసత్తముని గృహమును గనుఁగొనలేను గాఁబోలు. ఈవీథిని బోయెద. హజారమునందు భటులుందురుగదా! (కొంతదూర మేగి) ఇదియే మంత్రిగృహము కాఁబోలు. వీఁడే దండధరుండును గలఁడు. వీనినడిగి లోపలికిఁబోయెద.

(ద్యుతి)

దండధరా! మీజనకునియానతిచే, చంద్రహాసుండను రాజకు[illegible]డు మీదర్శనార్థమైవచ్చెనని మంత్రికుమారుండగు మదనునకు మనవిసేయుము.

దండ—చిత్రము! (అని లోపలికిఁబోయివచ్చి) అయ్యా మీరెవరో మీపేరు పూర్తిగాఁజెప్పి చెప్పకమున్నే లోపలికిఁదోడితెమ్మని యానతిచ్చె దయచేయుఁడు. (అని యిద్దఱను లోపలికిఁజనుట)

(మదనుఁడు చంద్రహాసుఁడు ప్రవేశము)

మద—స్వామీ! తావకపదాంబుజ రజఃపటలిచే నీదేశము సిరుల నలరారుచున్నది! ఏయేయక్షరములు తమదేహాంకితములై సార్థక పడుచున్నవి.

చంద్ర—అయ్యా! మీసామంత భృత్యనృపాలురలో నొక్కఁడును శాబరదేశపు పతియైనగు కుళిందుని కుమారుండ. నాపేరు చంద్రహాసుండందురు. మదీయావాసంబగు చందనావతిపురినుండి మీజనకుం డుత్తరంబునుపఁ దెచ్చితిని ఇదే పుచ్చుకొనుఁడు (అని చేతికిచ్చుట)

మద—(దోసిలితోఁ పుచ్చుకొని కనులకద్దుకొని) భాగ్యము. విచ్చిచదివెదను (అని తనలో చదువుట) తనలో ఓహో యిదియొక విశేషము! నాజనకుం డెంతటి బుద్ధికుశలుండు! వీని బుద్ధికుశలతకుఁదగినట్లె నేనును వానియభిప్రాయమును చక్కఁగా గ్రహించి కర్జము నెఱవేర్పవలయును. ఎట్టిచిత్రము "ఇతఁడు నిజముగానె" ఊతుఁడఁట" వీనికిని నాజనకునకు నెట్లు హితముచేకూరెనో తెలియరాదు. "వీనికీక్షణంబవిషయనిమ్ము" అని వ్రాసె నెంతమాత్రమును దడవుసేయరాదు. వీనివయోరూప కులశీలంబులు మిక్కిలి చొక్కంబులయినవి కాఁబోలు వీనికిబెండ్లియని తెలిసిన నిష్టపడునో పడఁడో యను సంశయము చేతఁగాఁబోలు నీక్షణంబ అనియును వ్రాసి గోప్యముగా వీనికిఁ దెలియకుండ లిఖించి పంపె. మఱియుఁ దానిలువెడలునప్పుడు నా సోదరి యెదుర్కొని ముద్దుచూపఁ దానేదేని శుభంబొనగూర్తునని చెప్పె దానికిదియే నిదర్శనము కాఁబోలు వీనింగూర్చి యెట్టియోజనలును సేయవలదనియును వ్రాసె. ఇఁకఁదడవుసేయక కార్యప్రయత్నము చేయవలయును.

తే॥ గీ॥ అహహ యెంతటిసౌభాగ్య ♦ మావహిల్లె
నిట్టిమంజులమూర్తియై ♦ నట్టియితఁడు
నాదుసోదరి విషయకు ♦ నాథుఁడైన
నలరఁదే పసిఁడికిఁదావి ♦ యబ్బినట్లు.

అయ్యా! చంద్రహాస మహీపాలా!

మత్తకోకిల.

తావకాగమనంబుచేతఁ గృ ♦ తార్థతను గన్నాఁడనీ
భావజాకృతిఁగాంచితండ్రి కృ ♦ పం గుమారినొసంగఁగా
నీవుతెచ్చిన కమ్మలోపల ♦ నేలిఖించెను చూడుమా
భావమందున సంశయింపక ♦ బాలఁబెండిలియాడుమా॥

చంద్ర—అయ్యా! మీకు నాపై నంతటికరుణాతిశయముగల్గ నేనేలసంశయింపవలయు! మీయంతటివారి కన్యను బెండ్లియాడితినన్న నాకును మహోన్నతయశంబెకదా! కానిండు.

మద—తామంతిపురమునకుంజని కొంచెము విశ్రమింపుఁడు. (అని చంద్రహాసుని బంపుట) ఇఁకనేనును సత్వరంబున వివాహప్రయత్నము జేయింపవలయును. (అని చనుట)

(ప్రకరి) సప్తమరంగము.

విభాకరశాస్త్రి మురారిరావు ప్రవేశము.

మురా—అయ్యా శాస్త్రిలుంగారు పదివేల వందనములు. ఎక్కడనుంచిరో వచ్చుచున్నారే !

విభా—ఛీ ! భ్రష్టా నేను సన్యాసినా ! నాకేలవందములనియెదవు ! రెండువివాహములైగుంపెడుపిల్లలతో చల్లగానున్నవానిని పట్టుకొని యెంతమాట అంటివి.

మురా—నాకుతెలియదు యేమనవలెనో చెప్పండి !

విభా—మాబోటి పెద్దలను చూచినప్పుడెల్ల భక్తితో అయ్యా శాస్త్రిలవారు సాష్టాంగ నమస్కారములండీ అని మ్రొక్కవలె అంతట మేముదీవించెదము.

మురా—బుద్ధి బుద్ధి చెంపలువేసుకుంటాను లెండి (అని చంపలకు చేతులానించి) మీరు పెద్దలు చదువుకొన్నవారు పిల్లలుగలవారు మీరొవ్వచూస్తే నాకుచాలా జాలిగాను భీతిగాను ఉన్నది. నేను వైద్యుడను మందుయిత్తునా !

విభా—ఛీ ! ఛీ ! నాకేమివ్యాధిలేదు అవాచకములు పల్కెదవు కొంచెము భుక్తాయాసముగానున్నది.

మురా—మీకుయింత ఆయాసము కలిగేటంత పెట్టినవారెవరు ! నాకు మొన్నటినుంచి భుక్తిసున్నే.

(అపవాదము)

విభా—కుంతలనగరమున మంత్రియగు దుష్టబుద్ధిగారింట వారికుమార్తె పెండ్లియగుచున్నది నేడైదవరోజు నాకబలియగును నాకుయింటియొద్ద బాధ యెక్కుడైయె ప్రాణములన్ని అక్కడనేపెట్టుకొని యింటికిపోవుచున్నాను ఆపెండ్లివైభవము చెప్పనలవికాదు సదస్యమురోజున వరహాలే సంభావనలు యిచ్చిరి మారకములేదు యిక భోజనమిట్టిదని నేనుచెప్పజాల నాయాయాసమే సాక్షి.

మురా—స్వామీ ! ఆహరిశ్చంద్రుడు నూరు అబద్ధములాడినను మీరొకటైన నిజముచెప్పరుగదా ! మంత్రిగారింట లేనేలేరుకదా ! వివాహ మెట్లయ్యె.

విభా—ఓరిశుంఠా నాపెత్తనమునైన గణింపక తూలనాడుచున్నావేమి !

(ద్రవము)

విభా—ఉన్నసంగతికి పెద్దయేమి చిన్నయేమి! అపభ్రంశమునకు సందెలు సొకటే! మనసంగతి తీసితే కంపు కంపు.

విభా—(తనలో) ఓహో వీడునావెంటపడ్డాడే (ప్రకాశముగా) నాయనా అట్లు కాదురా! ఏదో యుత్తరమువ్రాసి మంత్రిగారా పెండ్లికుమారునిచేతనే చందనావతిపురమునుంచి పంపిరట. ఆచిన్నవాడు రాగానే సంగతులన్ని గ్రహించి తండ్రిలేకున్నను తగినకొడుకుగనుక నిమువమూలో ప్రతిష్ఠగా పెండ్లి చేస్తున్నాడు.

మురా—నేను మీతోవచ్చెదను వారింటికి తిరిగిపోయెదము. మీతోపాటు నాకును సంభావన నిప్పించెదరా!

విభా—(తనలో) దగ్గర చేరనిచ్చినందుకు నెత్తి కెక్కుచున్నాడే వీడిక్కిని నాతోపాటు సంభావన కావలసివచ్చినదా! ఓరే నీకేటికిరా సంభావనలు అందులోమాతోపాటు కావలయునా! ఆత్మస్తుతిపరనిందయులేనిచదువుకొన్న పెద్దశాస్త్రులుగారిని నాకుసంభావనా మీసాలుపెట్టుకొని చుట్టపీకలు కాల్చుచు సంధ్యముక్కలైన రాని పరమశుంఠా గ్రసరచక్రవర్తికినీకుసంభావనా!

మురా—సరేరా! నీఅంతు కనుక్కొనెదను వారియింట యింత కాలము చెడదిని మంత్రిగారినిన్ని వారికుమారుడు గారినిన్నీ తిట్టినతిట్లన్నియూ నేను వ్రాసుకొన్నానులే యిదేచూడు నీపనిపట్టుతాను (అని పరుగెత్తుచుండ)

విభా—అరే అరే నాయనా! నన్నురక్షించుతండ్రీ నీపుణ్యాన యింతవరకు పిల్లలు నేను యేదోకాలక్షేపము చేసుకుంటున్నాము నేను యెరుగకపోయి నిన్ను అన్నాను నాకొంపతీయకు. నాకంటేనీకు యెక్కువగా సంభావనయిప్పించెదను. నాయనా నీకుకోపమురాకుంటే యొక్కటిచెప్పుతాను ఆమీసాలు ఉంటేనన్ను చీవాట్లుపెట్టుతారు గనుక అవి తగ్గించుతే బాగావుంటుంది వద్దువద్దు పోనీ ఉన్నసుసరేలే నాతిప్పలు నేనుపడి నాకుయిచ్చినదైన నీకు యిస్తానురానాయనా!

(అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు.)

అష్టమరంగము.

(దుష్టబుద్ధి తనపురమునకువచ్చుట)

దుష్ట—(తనలో) ఇదియేమి? మనపురమెల్లను మిగులచోద్యముగాఁగనుపట్టుచున్నది? పురద్వారమున నేదో పచ్చతోరణములు మెరయుచున్నవి యిదిగాక మంగళవాద్యములును మ్రోయుచున్నవి. కారణమేమి? (యోచించి) నాసుతుడు చంద్రహాసునకు విషమునిచ్చి వాడుచచ్చినపిదప పురమలంకరించి యుత్సవము సేయుచుండెనాయేమి! నేనట్లుసేయమని వ్రాసియుండలేదే అయినను వీనిపైననాకు గలిగిన యీర్ష్యను గ్రహించి కాఁబోలు నిట్లుత్సవము చేయుచున్నాఁడు. చంద్రహాసుఁడు మృతినొంది నేటికి నాలుగు దినములై యుండునుగాఁబోలు (యింటిముందుకువచ్చి)

ఓహో! నేననుకొనుచున్నట్లులేదే! పెండ్లివైఖరు లగుపడుచున్నవే!

శా॥ ఏమేమో విపరీత కార్యములఁ జే ♦ యించెన్ మదీయాత్మజుం
డేమాయన్ బచరించుమన్న పస్రీవాఁ ♦ డేమేమి గాఁజేసెనో
తామోసంబునఁ జంద్రహాసుని మృతిన్ ♦ దప్పించెనోయేమొనా
మాంగల్య విశేషకంబులిటు నుం ♦ టన్ జూడఁ జోద్యంబగున్॥

ఎట్టి రాచకార్యములందును, ఆగతానాగతములను నిమిషములో గ్రహించెడి నాకీ యల్పవిషయమున సందేహము తగులుచుండెనే యేమి! ఇంతయేల వాకిటిలోనికే వచ్చితిని అన్నియు ప్రత్యక్షమగును గదా! (వాకిటిలోనికివచ్చి)

ఓరీ దండధరా! యేమి విశేషములు!

దండ— మహాప్రభూ! మహారాజా తమకుఁ దెలియని విశేషము లేమియున్నవి మీయాజ్ఞానుసారముగాఁ గుమారుఁడుగారు చేయుచున్న అమ్మాయిగారి పెండ్లికిది అయిదవరోజు.

దుష్ట—(పశ్చాత్తాపముతో) ఆ ఏమి! (యోజించును.)

దండ—అయ్యా తమరంత వ్యవధానములేకుండ వ్రాసినను వారును మీవంటి బుద్ధిమంతులేకనుక మీయభిప్రాయము చక్కఁగా గ్రహించి నిమిషములో దబ్బునకు వెనుకముందాడక సర్వంబును సిద్ధపఱచి పెండ్లి చేయించుచున్నారు తమయనుగ్రహముచేత నెన్నడుఁను దినని భోజనాలును, ఎన్నడుకట్టనిబట్టలుమా కందఱికి అమరినవి చూడండి. ఒక్కఁడైన అటువంటివాడే యుండవలెను.

దుష్ట—(నిట్టూర్పులు విడుచుచు) ఓహో! యిదియా సమాచారము. నేనునమ్మలేకున్నాను. అయినను అంతఃపురమునకుఁ బోయిన నన్నియుఁ దెలియును. (నిష్క్రమించును.)

నవమరంగము.

(చంద్రహాసుఁడు కేళికాగృహసమీపము.)

చంద్ర—ఇక్కడ మిక్కిలి చొక్కంబులగు చెక్కడపు మేడలు పెక్కులుగలవట నేనుక్రమ్ముక తిలకించి వచ్చెద. (ప్రవేశించి) నలుదెసలుచూచి ఆహా యేమి యీశృంగారవిశేషములు కనులపండువుగావించుచు నితాంత సౌభాగ్య లతావితానంబుల కాలవాలంబై పెంపగుసొంపు సంపాదించుచున్నది.

మ॥ ఇది కేళీసదనంబ! కాదు ధనదున్ ◆ హింసించి దేవారి స
మ్మదమొప్పన్ గయికొన్న పుష్పకమొ సు ◆ మ్మా యట్లు కాకున్ననీ
పదియార్వన్నె పసిండియున్ విలువఁ జె ◆ ప్పన్ రాని రత్నావళుల్
కొదువెంతేనియు లేక యిట్లలరునే ◆ కోటానకోట్లై భువిన్॥

ఇది కేవలము మానవనిర్మితముగాక దేవతాసృజనముగానున్నది లేకున్న నిట్టిమూల్య దివ్యరత్నమయంబై యుండునే!

సీ॥ ఇదికదా మదవార ◆ ణేంద్రవంశపయోధిసంప్రాప్తమౌక్తిక ◆ సంచయంబు
ఇదికదా దుర్వాహ ◆ ర్వీశకోటీరాళి రాజితనవరత్న ◆ రాజరాజి
ఇదికదా లోకత్ర ◆ యీవిస్మయప్రదకుడ్య చిత్రితలతా ◆ కుసుమరాశి
ఇదికదా పంకేజ ◆ హితశశాంకకళాభి రమణీయదీపికా ◆ సముదయంబు॥

తే॥ గీ॥ ఇదికదా కల్మిచెలువకు ◆ సదనసీమ
యిట్టివైఖరులెందైనఁ ◆ బుట్టియున్నె
భళిరమంత్రికె యింతటి ◆ పదవిగల్గ
మనుజవిభు భాగ్య మింకనే ◆ మనఁగవచ్చు.

ఇంతియె కాక నలువంకల నమోఘములగు చిత్రపటంబులు గనుపట్టుచున్నవి (చూచుచు) ఇవి చిత్రపుత్రికావళులు కావు. ఛాయాయంత్రంబులం బట్టి వారివారి స్వస్వరూపంబు లెత్తిన ప్రతిమలుగాఁబోలు (యొకటిచేతఁ దీసికొని) ఇతఁడు మదీయ ప్రియభావుకుండగు మదనుఁడా! కాదా ప్రత్యక్షముగానున్నది.

క॥ మదనా రూపతిరస్కృత
మదనా శశికోటి సదృశ ♦ మంజులవదనా
సదమల సద్గుణసదనా
మదమున నిన్నించటఁగాంచు ♦ మున్నే...

(మరియొకటిచూచి) వీరెవరు! యీ శిల్పికారుఁడు రెండవ బ్రహ్మయో కాని ... ప్రమాదవశంబున జీవము పోయమఱచెను. కాని లేకున్న మఱియు ... రాచరికముల నడుపనోపును.

ఆ॥ వె॥ ముందువచ్చు కార్య ♦ ములనన్నిటి నెఱింగి
రాచరికము నెల్ల ♦ శక్తిమీఱ
మనుపు మంత్రి సత్త ♦ మా మాను సెక్కి ...
భక్తియుక్తిఁ జాలఁ ♦ బ్రణుతిసేతు.

(మఱియొకటిచూచి) ఏమి నాముద్దులాడి యిచ్చటనుండె! ఆఁరే నాకెంత మతిమాలి భ్రమము కలిగె!

(విషయ మెల్లనవచ్చి వెనుక నిలిచియుండును.)

చం—

క౦॥ వనజాసను గెలువనె నా
మనము భ్రమింపంగఁ జేయ ♦ మర్త్యుండయ్యెనో
పనినేరుపు చూపనె యీ
కనకాంగినిదీర్చె చిత్ర ♦ కారుఁడు సుమ్మా.

కాకున్న చో స్వాభావికంబులగు సౌందర్యలావణ్యము లింతయైన ... తగియుండును! దీనిని జూడఁజూడ నాకు నొకభ్రమ ... ది. నాకీలోనే రెండవవిషయ సంభవమయ్యెనా ఏమి! ...

తే॥ గీ॥ బొమ్మగాదిది బంగారు ♦ బొమ్మగాని
నారిగాదిది వేల్పుచి ♦ న్నారిగాని
యెన్నఁగారానిచిన్నె ♦ లెన్నియైన
మెఱయుచున్నది మదికినా ♦ మెలఁతయనుచు.

విష—(సంతసమున చిఱునవ్వు నవ్వును.)

చం—ఏమి యీయంగసౌష్టవము.

క॥ కరమా జలజముచామీ
కరమా మయిచాయ మోద ♦ కరమాకృతి శ్రీ
కరమా నేత్రాంచలము సు
కరమా యీ లేమగుణ ని ♦ కర మారయఁగన్.

సీ॥ పరిపూర్ణకళలచే ♦ భాసురంబయినట్టి యీ మోముసొబగున ♦ కెద్దిసాటి
నూత్నయౌవనము క♦న్నులపండువుగఁ జూపు నీపూపచందోయి ♦ కెద్దిసాటి
రత్నసంపుసొమ్ముల ♦ రామణీయకమైన యీ ముద్దుకేల్గవ ♦ కెద్దిసాటి
కెంజిగుళ్లనెసంగు ♦ కెంపుచాలఁ బొసంగు నీ కోమలాంఘ్రిల ♦ కెద్దిసాటి

తే॥ గీ॥ వేయుమాటలేల ♦ వెలఁదియంగకముల
సాటియైనవస్తు ♦ చయముగలదె
హానికవియె సాటి ♦ వసుధలో నీ మోహ
నాంగిసాటి విమల ♦ యారకంబె.

ఆకోమలాంగిని గూడి సరససల్లాపంబులాడు భాగ్యమింకను ప్రాప్తింపకున్నను నీ శిల్పకారుఁడు నామనోవాంఛ నీమూలమున నీడేర్చుకొనఁజేసె ఏమీ వీని పుణ్యము! ఎంతచిత్రము ఈప్రతిమయే రెండవవిమలయై నాతో ముచ్చటింపనిలిచెనా! యని యనిపించుచున్నది. అయినను పల్కరింతునా!

చ॥ తరుణిశిరోలంకరణంబునకుఁ ♦ దళ్కొదవన్ మణిజేర్చినట్లుగా
నురమతియైన నీజనకుఁ ♦ డుత్తరమొందు లిఖించిపంచి వ్యస
త్కారమున నన్ను నీవిభుని ♦ గా నొనగూరిచె నాటగోలెని
న్నరిశిగఁ బల్కరింప మన ♦ సయ్యె నొకించుక ముచ్చటింపవే.

విమ—వెనుకనిలుచుండి చిఱునవ్వుతో
(తనలో) ఆహా నేటికిఁగదా నామనోభీష్టంబు ఫలించె.
చంద్రి—(తనలో) ఓహో! ఈతరుణీమణి యెప్పుడువచ్చె! (ప్రకాశముగ) మనోహారీ నీవిట్లేలవచ్చితివి!
విమ—నాథా! తమరీ చిత్రగృహంబుల విహరించుచు చిత్రపటంబుల వర్ణింపుచుండఁ దిలకింపవచ్చితిని.
చంద్రి—మంచిది యిందుఁగూర్చుండుము (విమల కూర్చుండుట)

రాగమాలిక.

తరుణి—

సీ॥ నీతోడి సాటియెవా ♦ నెలఁత గాఁగనిదీనిఁ బల్కరించుచునుంటిఁ ♦ బల్లవోష్ఠి
ఆనంద మగ్నుండ ♦ నైదీని పొగడ నెల్ల వర్ణించుచుంటినో ♦ వన్నెలాడి
అధికమౌ విస్మయం ♦ బారువన్నెలనెల్ల వీక్షింపుచుంటినో ♦ విహగయాన
కాంభోజు సంతతి ♦ కుంభినీశునకైన నీసంపదల్ గల్గు ♦ నేలతాంగి॥

తే॥ గీ॥ శ్రీకనిలయంబులైనయీ ♦ చిత్రములను
భూరిగాత్రిరా కోరికల్ ♦ దీరఁగనుచు
సురటి వీచులగతిని దే ♦ బఱవనంచు
నామెతలఁదేలుచుంటినో ♦ కోమలాంగి.

ఏమినాభాగ్యము!

సీ॥ నీమూలముననఁగాదె ♦ నిర్మలహృదయుఁడౌ మంత్రిసత్తము నిజా ♦ మాత్రనొట
నీమూలముననఁగాదె ♦ నిస్తులమాణిక్య భూరిసౌధాళి విహారినొట
నీమూలముననఁగాదె ♦ భూమండలవ్యాప్త రామణీయ యశోవి ♦ రాజినొట
నీమూలముననఁగాదె ♦ నిరుపమానానేక రాజభోగముల వి ♦ భ్రాజితనగుట

తే॥ గీ॥ కలికినాయెడమీరెల్లఁ ♦ గల్గినట్టి
కరుణనేకాదె యీశుభో ♦ త్కరములహా
అవలమీపుణ్యమహిమనే ♦ మనఁగవచ్చు
వైభవనిధాన శ్రీవిష ♦ యాభిధాన.

విష—మనోనాయకా! మీరిట్లేలఁదలంచెదరు మీపైఁగరుణించు మేమెంత వారము?

తే॥ గీ॥ సింధుసంద్రంబులోని మా ♦ ణికము నృపుఁడు
చెట్టబట్టితెచ్చి యాదలఁ ♦ జేర్చుకొంట
రతనమునఁగల్గు సుగుణవ ♦ ర్గమునఁగాక
కరుణచే గౌరవించుట ♦ కలదె ఘనిని.

కావున నన్నింటికిని దావకీయ సౌందర్యసౌశీల్యాది గుణగణంబె ప్రధానము దేవర యనుగ్రహంబుననే మేమెల్లరమును కృతార్థులమైతిమి.

చంద్రి—ప్రేయసీ నీవిట్లుపల్క నేనేమనఁగలను?

(దుష్టబుద్ధి ప్రవేశము)

గుప్త—(సవిషాదము) హా హరా! ఇంతపని యాయెనటే నే నేమి సేయవలయు! (అని ప్రవేశించును)

చంద్రి—(లేచి నిలిచి) మామగారికి నమస్కారములు.

గుప్త—శుభమస్తు

చంద్రి—భవదీయానుగ్రహంబున నేకదా దిగంతవిశ్రాంత కీర్తిమంతులగు తమ యల్లుండ నైతిని.

శివ—తండ్రీ! మ్రొక్కుచున్నాను.

గుప్త—దీర్ఘ సుమంగళీభవ.

శివ—అహహా! మీదయ నేకదా యిట్టి మహానుభావుని బతిగాఁ బొందు భాగ్యము వచ్చె! మీరు చెప్పినదీవెన నాకు శుభం బొసఁగూర్చితిరి.

గుప్త—(ఖిన్నుఁడై) నాకేమియు తోచకున్నది నాయనా మీరిప్పుడు దీక్షాబద్ధులుగాన యీ స్థలంబులు విడరాదు మీ మీ స్థానంబులకుం బొండు

(అని వారిరువురను బంపును) (స్వగతము.)

మ॥ అకటా యెంతటి మోసమయ్యె నకటా ◆ యాచంద్రహాసుండు చా
వక యున్నాఁ డని యెందు మందనిపుడున్ ◆ వాఁ డేమి యైనాఁ డన్న నా
గుణ మారన్ భ్రమ పెట్టె నా పుత్రికన్ ◆ గుప్తాత్ముఁడే వానినే
నిక్క మీక్షించి ధరింపఁ బోలునని యా ◆ క్లేశినిన్ మృత్యుం జేసెదన్॥

(వచనము)

అన్నా! యెంతటి మోసగాఁడు చంద్రహాసుఁడు చిన్ననాఁడే తలవరుల మోసపుచ్చి బ్రతికి రాజరికమును వహించె. ఇప్పుడు మదనుని మోసగించి జీవించుటయే కాక నా ముద్దుల కుమారికి బతి యయ్యెఁ గదా! నే నెట్లైనను నేను సహించినను నా బుద్ధిబలిమి సహించునా! ఇందుమూలముగా నా కూఁతునకు వైధవ్యము వచ్చిననుసరే బంధుద్వేషి నైననుసరే వీని మృతి నేకండ్ల చూచియే తీరవలయును ఇట్టి దుర్ఘటనపు పనిచేసిన నా సుతుని విచారించెదను.

ఓరి మదనా చండాలా!

మద—(చేతులు జోడించి) తండ్రీ!

(ప్రవేశము)

దుష్ట— శా॥ ఓరీమందమతీ వివేకమనువ ♦ లాక్రాక్రింతయో లేక మ
త్ప్రారోపాయములెల్లఁ బోనడచిదు ♦ శ్చారిత్రునిఁ నాకుమా
రీరత్నేశునిగాఁగఁజేసి యపకీ ♦ ర్తిఁదెచ్చి యస్మద్కుల
క్షీరాబ్ధిఁ విషముద్భవించినటులన్ ♦ జేశూరితేఁ..

ఛీ! పందా నేనేమివ్రాసితిని నీవేమి చేసితివి! నాయుపాయంబులన్నియు మంటఁక
ల్పి యొకచెనఁటిమాయకు లోనై నాముద్దుకూఁతు నొక దురాత్ముండును దుర
త్మండును నగు వానికిచ్చి పెండ్లిచేసితివి ఛీ! నీముఖము చూడ రా..
యోజనావిషయంబున బృహస్పతియంతటివాఁడ నని ప్రసిద్ధిఁజెందిన నా...
తుఁడవై బుట్టి యిట్టియల్పకార్యంబున మోసపోతివి భ్రష్టా!

(నిరోధనము)

మద—అయ్యా! క్షమింపుఁడు క్షమింపుఁడు నామనవి చిత్తగింపుఁడు

తే॥ గీ॥ అయ్య నాయెడదోసమా ♦ వంత యైన
లేదు తామంపినట్టి యీ ♦ లేఖనంబు
చదివెదనుదీనివృత్తాంత సార మెల్ల
విని పిదప నన్ను శిక్షింపుఁ ♦ డనఘచరిత.

కీర్తన. ఖరహరప్రియరాగము-ఆదితాళము.

తామస మేలా నను ♦ దయఁజూడుచాల॥ తా॥
తామంపిన లేఖఁజూచి ♦ తదుపరిశిక్షింపవె నొప్ప॥ తా॥
ఈచంద్రహాసుఁడువచ్చు ♦ నితఁడెట్టివాఁడో యనుచు
యోజన సేయకవిషయ ♦ నొసఁగుమంచు వ్రాసితంత
సూచన వేవేగఁదెలిపి ♦ సుతను వీనికొసఁగి పెండ్లి
యీచందమున నేఁజేసితి ♦ యింతెగాని దోసమెం... తా॥

దుష్ట—ఏమివ్రాసితిని! చదువుము (మదనుఁడుచదువును) అట్లు వ్రా...
మ్ముచూచెదను (అని తీసుకొనిచూచును)

(ఆశ్చర్యముతో)

ఉ॥ అద్దిర యెట్టిచిత్రమిది ♦ యాకుటిలుండు దుమ్మంగవ్రాయఁగా
బుద్ధిఁదలంచి వానికిటు ♦ మద్దియ నిమ్మని వ్రాసినాఁడ నా
బుద్ధిబలంబు లూహ లెటు ♦ బోయెను యాత్మని పాలిమ్ముచ్యతే
గద్దరివీనిఁజంపఁ గొఱ ♦ గాదనియిట్లొనరించెనే యొకో

ఆహా! నేనెంతటి ప్రమాదము చెందితిని! ఏదీ పాఠపాఠమ్ము వచ్చినదో చూతము
(అని చదివి) అకటా! రెండు చోట్ల పొరబడితినా! "నిజముగా నహి
తుండు సాధు" అను చోట నిజముగా నైయాని నకారమున కెత్వమిచ్చితిని "వి
షము నిమ్ము" అను ముఖ్యపదమునందే "విషయ నిమ్ము" అని మకారమునకు
బదులు యకారమును వ్రాసితిని ఇందువలన కార్యములన్నియు తల
క్రిందులయ్యె. పాపము నా సుతు నిష్కల్మషముగా దూషితిని నాయనా మదనా)
నీవలన నిసుమంతయు దోసము లేదు నీవు చేసినదంతయు శ్రేష్ఠతమమే నీవు!
సగరుననుసరించి కార్యములను గ్రహించుచుండుము) అని నడచుచుపోవును.

ఉ॥ ఓ దురంతపాతకము ♦ హాన్నక కల్మష చంద్రహాసనీ
పేరు పెకల్చి యుండఁ జోద్యముగు ♦ నేనెటు వన్నినఁ జావకుండెనా
కూరిమి పుత్రికన్ బతిఁగ ♦ గూర్చితి వెట్టిఁడ వారనిన్న నీ
పేరునఁ జూచి యోరుతున ♦ త్రిశ్వఁగఁజేసెదఁ గాక దుర్మతీ॥

ఉ॥ తాలు క్రియాకల్ గతించితిఁగ ♦ దాయని నెమ్మది సంతసించి నీ
పాలకతల్లి తండ్రులను ♦ బందెలఁ బెట్టి యాటేగు దేర నీ
గోలలు మేలు తైనసరి ♦ లెమ్మెటులైనను వంటయింటికుం
దేలు విధానఁ జిక్కితివి ♦ నీవెటుపోవఁగలావొ చూచెదన్॥

(వ్యవసాయము)

ఇంతను నీపంద్రిహాసుండు మొంచివాఁడు మొంచివాఁడని విడుతునా! యెట్లయినవీని
మృతినే కండ్ల చూడవలయును ఏమి పన్నుదము (అని యోచించి) బలే
మంచిదిలోఁచినది ఇదియీనియంత్యమున కే తోఁచెసుగాఁబోలు. తప్పక చావవ
లసినదే. దీనను చావఁడా నేనైనను దల మోచుకొని చావవలసినదే యిదియే నా
ప్రతిజ్ఞ నేనయిదవదినము కదా! మనయింట బెండ్లికుమారుఁ డయిదవనాఁ
డూరు బైటఁ గల కాళికా సాయంత్రనంబున నొంటరిగా పూజాద్రవ్యముల
ను, అఖండమును గైకొని పాదచారియైపోయి పూజించి వచ్చు నాచారము
గలదని చెప్పిపంపి అంతకుమున్న నమ్మికముగు నిద్దఱు సూసరులను గుడియం
దు దాగియుంచి యొంటరిగా నొకఁడు వచ్చును వానిని గుడిఁజొరఁగానే తత్
క్షణంబున అక్కి నా కావార్త తెలుపుఁడని చెప్పియేర్పాటుచేసెదను నేడే జరగ
వలయును వేళయగుచున్నది (అని నిష్క్రమించును)

శ్రీ

శృంగార చంద్రహాసీయము.

పంచమాంకము.

ప్రథమరంగము.

(కుశికి పూజాద్రవ్యములు మోసికొనిపోవును)

చంద్ర— కీర్తన

కాళికాంబ నన్నుఁగరుణ జూడవమ్మా॥ కా॥
చాలాభక్తి నీదు చరణాంబుజముల ♦ మదినమ్మినానఁట॥ కాళి॥
పరమేశురాణి భక్తత్రాణి ♦ పరమకల్యాణి శర్వాణి
అలినీలవేణి॥ కాళికాంబ॥

శా॥ అమ్మా నీదు తలంపుమాత్రనగదా ♦ యంభోజగర్భాది లో
కమ్ముల్ గల్గుటఁ బెంపునొందుటయుఁ బో ♦ కల్ గాంచుటల్ తావకీ
యమ్మౌ సత్కరుణంగదా సుజనుల ♦ త్యామోదముల్ జెందుటల్
రమ్మా నాకభయప్రదాన మిడ భా ♦ రమ్మా జగద్రక్షిణీ॥

క॥ కాళీకుంతల విజితవ
లాళీ రక్షోభయద శ ♦ రాళీ శ్రితధీ
పాళీ మునిహృత్సరసిజ
కాళీ ననుఁగరుణమీఱ ♦ రక్షింపఁగదే.

క॥ అంబారక్షిత భక్తక
దంబా కస్తూరికాక ♦ దంబాశ్రిత హే
రంబాలోచన జితరో
లంబాననుఁ బ్రోవఁగాఁదె ♦ లంబాజననీ.

మద—(కేకలువేయుచు) బావా చంద్రహాసా! బావా చంద్రహాసా! (అని తెలిసి
గుఱ్ఱముపైనెక్కి పరుగిడుచు కలియవచ్చును)

చంద్రి—ఏమీ యెవరో పిలుచుచు నన్నుకలియవచ్చుచున్నారు (అని నిలిచి తిరిగి
చూచును) మదనుఁడా ఏమి ?మదనుఁడిట్లేలవచ్చెను ?

మద—

చ॥ నిలువుము కాళికార్చనకు ♦ నేనిపుడేగెదఁ దెమ్ము వస్తువుల్
అలికులవేణిఁగూతు నచ ♦ లాధిపతిత్వము నీకొసంగఁగాం
తలునకనుగ్రహంబొదవెఁ ♦ దత్క్షణ మీ హయరాజమెక్కి భూ
తలపతిపాలికిం జనుము ♦ దారశుభంబిపుడావహిల్లెడున్॥

చద్రి—బావా ! నీవధికమగు నాతురతచేఁ జేరమెత్తుచు నన్నుఁగలియవచ్చుచు ప్రే
మాతిరేకమున నేమో చెప్పితివి ! ఏమి ! కుంతలమహీపతి సుతయేడ ! పెండ్లియే
డ ! రాజ్యాధిపత్యమేడ ! మీరుచెప్పినవి యసంభవవాక్యములుగా వినుపించి
నవి వానికర్థమేమి?

మద—అయ్యా ! మనకుంతల మహారాజేంద్రుం డపుత్రకుండనియును నేకపుత్రికా
వంతుడనియును వేద్యమైయుండును తనకిప్పుడత్యల్పకాలమున మృత్యువాస
న్నమగునని జ్యోతిష్కులుచెప్పనాతఁడు ప్రాయోపవిష్టుండు కానెంచి సు
గుణగణ విశారదుండగువానికి తనరాజ్యంబొసగి కుమారియగు చంపకమాలి
నిడి పెండ్లిగావింప నుద్యమించి తగువాని నరసి తత్క్షణంబ తెమ్మనుటయు
నందులకుఁదగినధీరుండవీవెయని ప్రభుసన్నిధిని నేనుమనవిచేసి నీవిపుడు కాళీ
కాపూజనమున కరుగుచుండుటఁ దెలిసికొని యొరులచే వర్తమానం
బంపఁ దడవగునని యెంచి యీహయంబుపైఁ బైనంబై నేనేవచ్చితిని. కా
వున నిరుత్తరంబుగా నావిన్నపమాలించి యీయుత్తమాశ్వముపై నెక్కి నగ
రునకుంజనుము నీకుమారుగా నేనే గుడికిఁజని దేవీపూజనమాచరించి వచ్చెద
ను శీఘ్రంబునఁ దెమ్ము రయంబునఁ బొమ్ము (అని పూజాద్రవ్యంబుల నెత్తిపైఁ
బెట్టుకొనును)

చంద్రి—ఆశ్చర్యముతో ! బావా మహాప్రసాదము ! నేనేమియుఁజెప్పఁజాల! నాకై
యెంతశ్రమ వహించితివి (అని గుఱ్ఱముపైనెక్కిపోవును)

మద—(గుడికిబయలుదేరి తనలో) ఏమినాభాగ్యము !

(ప్రరోచనము)

తే॥ గీ॥ నామఱఁదిచక్రవర్తియై ♦ నాయనుంగు
చెల్లియాలు పట్టమహిషియై ♦ చెలఁగుచుంట

వారికడ నేను మంత్రినై ♦ వరలుచుంటి
నాదుభాగ్యవిశేషంబ ♦ కాదె తలఁప.

నేను సత్వరంబుగఁబోయి కాళీపూజన మాచరించి మగుడ పట్టాభిషేకోత్సవంబునకు పరుగునఁబోవలయు ఇస్సీ! ఆదేవికేవిధానంబునఁ బూజసేయవలయునో యెఱుఁగనైతినిగదా కానిమ్ము శ్రీసూక్తంబు నభిషేచనము జేసి పిదప షోడశోపచారంబులఁ బూజించెద. కొరవడినచో చంద్రహాసుండును నేను వచ్చి యథావకాశముగాఁ బూజించెదము ఇఁక కాలవిద్యమానంబు లెట్లుండునో చూతము.

సీ॥ రాజునైతినటంచు ♦ రాజసమూని మన్నించునో నన్ను మ ♦ న్నింపఁ డేమొ
సిరివచ్చెనంచు మ ♦ చ్చికను బావా యని పిలుచునో నన్నట్లు ♦ పిలువఁ డేమొ
దొరనైతినని నాదు ♦ తోంటిసపర్యల మఱచునో యవియెల్ల ♦ మఱువఁ డేమొ
నాపయున్న ప్రేమలెదియో రాజ ♦ నలను స్వతంత్రత నిచ్చునో లేక నా ♦ కీయఁ డేమొ॥

తే॥ గీ॥ ఏదియెటులున్న నాతఁడ ♦ హీనగుణ
మందనుఁడు వానికడ నేను ♦ మంత్రినగుచు
నుండు టేచాలు వేనవే ♦ లూనఁగినట్లు
ఏమికాఁడ నాకు నిటుసంశ ♦ యింపనేల.

ఛీ! నాకేలఁబుట్టె దుస్సంశయము పుట్టె నామఱఁదియే చక్రవర్తియైయుండ నాకేమికావలయు! దేవియాలయమింకను సమీపింపకున్నది కాల మతిక్రమించును గాఁబోలు

కీర్తన. తోడిరాగము-రూపకము.

నేనెప్పుడేగెదనో నాపురికి॥ నేనె॥
మానవేంద్రుఁడా కులీందు ♦ సూనిని బట్టాభిషిక్తుఁ
బూనిసేయుతఱికి నేను ♦ బోఁగలనో లేనొయేమొ॥ నేనె॥
వేవేగ మగుడిక్కిఁ జేరి ♦ దేవీపూజ లెల్లఁ జేసి
భూవిభుని పాలికేగి ♦ కవిగా సుమంత్రిత్వమొంద॥ నేనెప్పుడేగెదనో॥

ఇదె దేవతాలయ శిఖరము గనుపించుచున్నది గుడియు సమీపించినది.

క॥ దేవీ మొక్కెద నేనిపు
డీవేదిక క్రాలుచునుంటి ♦ నీవే శుభం

ఆవిర్భవింపఁజేయుము
పావనకరుణాప్రసార ♦ పాపవిదారా.

గుడిలోనికి ప్రదక్షిణపూర్వకముగ పోవలయు (అని ప్రదక్షిణము సేయఁబోవును)

సూన—(మెల్లనతమలో) అరే వచ్చుచున్నాఁడురో భద్రము కత్తిగిత్తి సవరించుకో గుర్తిస్తాఁడేమో సుమా! (అని దాగి సిద్ధముగా నుందురు.)

మద—(ప్రదక్షిణముసేయుచు)

కీర్తన. తోడిరాగము—ఆదితాళము.

బ్రోవవే శర్వాణి ♦ దేవీశిరోమణీ
భావజరిపురాణీ ♦ పరమకళ్యాణీ॥ బ్రోవ॥
పావనగుణపాళీ ♦ కావఁగదే కాళీ
భావమునను నీదు ♦ పదములె నమ్మితి॥ బ్రోవవె॥

(గుడిలోనికి పోఁగానే సూనగులు నఱకుట)
(హరహరా అని పడిపోవుట)

విమర్శసంధి సమాప్తి.

ద్వితీయరంగము.

(దుష్టబుద్ధి యేకాంతమున)

దుష్ట—(తనలో) ఏమీ! తలవరులింకను రారైరి! యిప్పటికాదు రాత్రులఁ జుట్టుకొక్కఁ జేరఁడా కార్యమంతయుఁదీరియుండదా! గుడికిఁబోకనే తప్పించుకొనిపోయెనా! తిరిగిమరణవార్త వినిపించియే పోయెదమనిరే యింతజాగేలచేసిరి నాతో జెప్పుట మఱచిరా! ఉదయమునఁ జెప్పఁగలమని యుపేక్షించిరా! నేనింత యాతురతతోనుండ వారిట్లుచేయనగునా! నేనే వారింద్రయిండ్లకుఁ బోయి వత్తునా! (అనుచుండ)

సూన—ప్రవేశించి (దేవా దండములు) పనినెరవేర్చుకొనివచ్చితిమి మాపనియైనది యిఁక దేవరవారి దయయే రావలసియున్నది తక్కినసంగతులన్నియు రేపు మనవిచేసెదము ఇదిగోండి కత్తి, రక్తము.

దుష్ట—శబాసు మంచిది సంతోషము మీరుపోయి యుదయముననే రండు.

సూన—చిత్తము (అని పోవుట)

దుష్ట—ఓరీ చండాలా! యెంత కాలమునకు మృతుఁడైతివిరా? ఎంత కాలమునకు నా మనోభీష్టమీడేరెరే. రేపు ప్రాతఃకాలమున నేగు [illegible] బోయి వాని శవమును కన్నులార జూచి వచ్చెద. ఇప్పటికర్ధరాత్రి యైనట్లున్నది (అనుకొనుచుండ)

దండ—మహాప్రభూ! తమ అల్లుఁడుగారగు చంద్రహాసమహారాజుగారు మన చక్రవర్తిగారికూఁతురును బెండ్లియాడి మన రాజ్యమునకుఁ బట్టాభిషిక్తుఁడై [illegible] గుచు వచ్చి మీదర్శనార్ధమై భార్యాసహితముగా నిచ్చటికి వచ్చుచున్నవాఁడు.

దుష్ట—(కోపము ఆశ్చర్యము చూపి) ఓరీ భ్రష్టా తారుమారుగా వాగుచున్నావు! చంద్రహాసుఁడా! చంద్రహాసుఁడా!

దండ—ఔనండీ చంద్రహాసుఁడే సందేహమేటికి! (అని [illegible]) రానేవచ్చిరి.

దుష్ట—ఓహో! యిదేమి పిడుగువార్త!

చంద్ర—మామగారూ! నమస్కృతులు.

చంపకమాలిని—అయ్యా! జోహారులు.

దుష్ట—సుఖీభవ!

చంద్ర—అయ్యా! మీ యనుగ్రహంబునఁ గుంతలమహీపాలున కల్లుఁడనగుటయే కాక మూర్ధాభిషిక్తుండనై దేవదర్శనార్ధము యిందరు వెంట [illegible] యువచ్చెద.

దుష్ట—నా యనుగ్రహమేమి! పోయిరండు

(చంద్రహాసుఁడు చంపకమాలిని పోవుట)

దుష్ట—తనలో ఓరీ పాపాత్మా యెంతటికి రాతకుండవురా! నా బుద్ధిబలంబెల్లను నీపాలే చేయవలసివచ్చెనుగదా! తిరిగి యిప్పుడేమిపన్ని బ్రతికితివి! యీసారి మృతి తప్పించుకొనుటయే కాక నిరపరాధియగు వానినేవనినో వంచించి పి సరహత్యయు మూటకట్టుకొంటివి నిన్నేమనవచ్చును! అకటా పాపము! వాని యాలుబిడ్డ లెంత ఘోషించుచుందురో కదా! ఎవనిఁ జంపించి యుంటిను! ఎవరినైన నేమి యీదురాత్ముఁడు జేసినపనికి ప్రాతఃకాలముననే గుడి కిఁబోయి చూచివచ్చి పిదప వీనికై యేదో పన్నుగడయు [illegible] ను రాత్రిమించుచున్నది (అని నిష్క్రమించుచు)

పంచమాంకము.

తృతీయరంగము.

(గుహయొద్దను దుష్టబుద్ధి ప్రవేశము.)

దుష్ట — (లోప్రవేశించి) ఎవరిక్కడ లేరుగదా? నా సుకుమారుని పరలోకవాసుం జేసితి! హా! [illegible] నా [illegible]నెదను (అని యేడ్చి) హా సుకుమారా! సుదనా! (అని పడిపో వును) కొంతసేపటికి లేచి

సీ॥ హా సుగుణసదనా! సుకీర్తియశోధన ధామా! సుగుణకలాప! పుణ్యశీల! పర
కోమలదేహా! సద్గుణాల చ ♦ కోరకనిశేషణ! ధీవిశేషకా
నాదుని సింపు సుధాబ్ధి! దా ♦ నంబుల రాసి జరాధిసుందర
న్న సుయోగ్యద్బ్రహ్మపాలక ♦ దేకసుమారకలోకపాల కా॥

హా! పుత్ర్య సంద్రశ్రీ! నీ [illegible] గట్టిదము చేసితి నా! నా కడుపు సంజ విద్యుచ్ఛవిపోలి
నా నాయనా! సుదనా! సద్గుణసదనా! యిన్నాళ్లను దుఃఖమును మాన్పిన
[illegible] నా [illegible] నంబున నెంతపంత చేసినాద్భుతవి బాలకా!

హా! ఘోరకృత్యము. తనయా! బాలునిని ♦ తను విడిచితి గాఁ
గని పుట్టాలనే ♦ బునఁజాలునురా
నిను కలిమి గాఁ ♦ గను మంటపమిని నా
నుల మంగనే ♦ దినగాంచుమురా.

ద్విపద.

నా ముద్దులసుమార ♦ నా మెరుగీర నా మోదముల రాసి ♦ నా మోహనాంగ
నా నెమ్మొగముల ♦ నా పక్షి నయ్యా భానుకోటి సమాన ♦ భాస్కరతేజ
మనసిజసిభ రూప ♦ మదనాభిగాన నిను బాసి బరువనెట్లు ♦ నిల్తు గాంతుం జి
వట్టియుంపములను ♦ బరుప్రలవి కెచి. గట్టి రాలఁబరుండఁ ♦ గడిగితేమయ్యా
తనయ బాలవార్ధక ♦ దశ నొందియున్న సను బాసియెగుట ♦ న్యాయమే నీకు
నీతల్లి సుతుఁ డెంచు ♦ నేడేగనన్న యీరాత్రెంగేమని ♦ మఱిగింతునయ్యా
నీతో సేవాతలు ♦ నీక్షేమము మెగ నేత్రియున వచింతు ♦ నేరసుమార
చిన్నిపాయమునని ♦ చేసినవసులు ఎన్నెన్ని యోయమది ♦ కెఱుకగుచుండె
మొన్నఁదైనను సుఖ ♦ మొఱఁగని నా సు ఇన్నాళ్ల కీశోక ♦ మేర్పరించితివె.

తండ్రీ! నీకై యెన్నెన్నియో వ్రతోపవాసాదులు సల్పి యెన్నియో దేవతాప్రార్థనలు చేసి నిన్నొక కనకపుగట్టువలె గాంచి నీకొఱకెంతో మురియుచున్న మాకుఁగడకీ పాటు వాటిల్లఁజేసితివిగదా!

శా॥ అన్నా నిన్నని పెంచియెత్తియు నవీ ♦ తాన్వీతుఁ గావించి నా
న్నెన్నెన్నో విద్యలు నేరిపించి నిను భూ ♦ మీశోత్తముం జేసి యా
మన్నీలందఱు నీకు మ్రొక్కఁగను బ్రజే ♦ మం బ్రోవఁ జేయంచుఁ గా
నన్నీరీతిఁ గృశింపఁ జేసితి గదా ♦ నాభాగ్య మిట్లయ్యెరా।

సీ॥ ఈ రాజసుతను నీ ♦ కిచ్చి పెండ్లి గావించి చూచుభాగ్యము నాకు ♦ లేనైతి
నినుఁ బట్టభద్రుగా ♦ నొనరించి కనులారఁ జూచుభాగ్యము నాకు ♦ లేనైతి
సామంతులెల్ల హె ♦ చ్చరికల నిను మ్రొక్కఁ జూచుభాగ్యము నాకు ♦ లేనైతి
నీవు పుత్రయుతుండ ♦ వై వెలయఁగఁ గండ్లఁ జూచుభాగ్యము నాకు ♦ లేనైతి

తే॥ గీ॥ అక్కటా మందభాగ్యుండ ♦ నైన నాకు
బట్టివైన నన్ను నిక్కట్ల ♦ పాలుచేసి
మురిపెములు నేటితోడనే ♦ ముగిసిపోవ
నిట్లు కాళికకు బలియైతి ♦ వేసుమార.

నాయనా! నీకోమలశరీరంబును నెట్టిదుర్దశయందుండఁ జూడవలసివచ్చె నా ప్రేవులు తరుగుకొనిపోవుచున్నవిగదా! అయ్యో! దుఃఖము పొంగుచున్నది.

సీ॥ పూబాన్పులను లోప ♦ ములనెన్నువాఁడవీ రాలనెట్లు పరుంటి ♦ రాకుమార
గోటిగీఁత కెయ్యోర్వఁ ♦ గొరగానివాఁడవీ కోతలకెట్లోర్చి ♦ తో తనూజ
నగరులందె చరింపఁ ♦ బెగడొందువాఁడవీ వనికి నింతదవ్వెట్లు ♦ వచ్చితయ్య

తే॥ గీ॥ అయ్యయో యేమెఱుంగని ♦ యర్భకుఁడవు
నీవు క్రూరులపాలైతి ♦ వేమనందు
వసుధ నేరినిగని మెచ్చు ♦ వాఁడనింక
దిక్కు నాకెవ్వరయ్య నా ♦ చక్కనయ్య.

శా॥ ఏరా పిల్చినఁ బల్కవేల దయలే ♦ దేనీకు నామీఁద నీ
మారామా! జనకుండ వచ్చితిని స ♦ న్మానింపరా నాయనా
ధారం బెవ్వరొ చూపియైనఁ జనరా ♦ దౌర్భాగ్యుఁడన్నన్ను నీ
వీరీతిం విడనాడి పోఁ జనునే ♦ నేనెట్లు జీవింతురా॥

ముద్దుకుమారా! నీమోహనాకారము కనులారఁజూచుభాగ్యము నేఁటితోఁగదా తీరె
ను. తనయా! నినుఁజూడఁజూడ నామనము దఱికొనుచున్నది.

సీ॥ అమృతంపుసోనలిం ♦ పలరారఁగాఁబల్కు సరసములపదనమా ♦ యిదికుమార
రత్నకంకణముల ♦ గవలి చేవిలసిల్లు ముంజేతులా యివి ♦ ముద్దువట్టి
క్రొంబట్టుపట్టముల్ ♦ గుఱుగు గాధరియించు మృగులశరీరమా ♦ యిదిసుపుత్ర
నిందుప్రాయముకను ♦ పండువుగాఁజూపు నూగుమీసలయివి ♦ రంగనేత్ర॥

తే॥ గీ॥ కాలఁబడి పొరలాడుచు ♦ జాలిదూలి
నీనునాగరికతయెల్ల ♦ నేలఁగలియ
నెత్తుటను మున్గియున్ననీ ♦ యుత్తమాంగ
మేనెటులఁజూచియోర్తు నో ♦ యాత్మజాత.

అకటా! సుకుమారా! మదనా! చంద్రవదనా! నాచిన్నారిపట్టీ! నన్నుఁ దప్పు
దప్పులనే కాంచి మన్ననలఁజూపుచు నెనర్కొనువే నేఁడేల నన్నిట్లు మొఱ
పెట్టి నామొఱాలింపవు బాలకా వేదసుదోరకైన పెన్నిధివలె నీవుకలుగ నట
చేతిలోని నిధికాని ప్రాణపదంబుగాఁ బెంచిపెంచి నేఁడీదురాత్ముండగు చం
ద్రహాసున కర్పింపవలసెఁగదా! నీముద్దుమాటలు మాటిమాటికిని నోటఁబల్కి
నట్లు చెవులకు తట్టుచున్నవి పుత్రా! నీరాచకార్యములును నీధర్మప్రచారము
లును నీవిద్యలును ఏమిచేసిచనుదెంచితివి తండ్రి అయ్యో! నీమోహనమ్ము
దుల శరీరంబున కెట్టిపాటు ప్రాపించె!

సీ॥ ఆకిరాతకులుని ♦ న్నరికట్టువేళనీ యుల్లమందెంతభీ ♦ తిల్లినావొ
కఱకుకత్తులనునీ ♦ కంఠంబుఁదఱుగుచో నెంతెంతపరితపి ♦ యించినావొ
త్రాణయెల్లనుబాసి ♦ ప్రాణముల్ బోవుచో నేమునిననెంచి ♦ యేడ్చినావొ
ఆకస్మికపుమృతి ♦ యారుదేరమ్మెల్లఁ బాయఁజాలకయెంత ♦ వనపినావొ॥

తే॥ గీ॥ బాలకానన్ను నిక్కట్ల ♦ పాలుజేసి
యెల్లసిల్లెదు నీసిరు ♦ లెల్లఁబాసి
యిచటఁబెనునిద్ర పోవుచుం ♦ టేమనందు
మారసుకుమార ముద్దుకు ♦ మారధీర.

నాబుద్ధిబలంబును నాయుదారసాహసంబును నాయశోవిశేషంబును నాప్రజ్ఞాతిశయం
బును నీకొఱకుఁగాక మఱియెవరినుద్ధరించుటకు పుత్రా! ఛీ! నేనెంతనిర్భా

ష్యుండను ఇంతబ్రతుకు బ్రతికి తుదకు ప్రతిజ్ఞాభంగము నొందవలసె ప్రతి
జ్ఞాభంగనముకన్న ప్రాణభంగమే మేలుకదా! నాజన్మమేలగాల్పనే నాకొక
కొండవలె నండగానుండఁజూచుకొన్న నీవుండని యీయఖండ మహీమండ
ల సామ్రాజ్యమేల! నామంత్రిపదంబేల! నేనింక నెవరికొఱకు నుపాయముల
బన్నెదను! నేను బ్రతికియుండి యేమిసేయవలయు అనురాత్మునికడ మంత్రిత్వము
వహింపవలయుఁగాఁబోలు! నాచేతనైనంతదాఁకఁ జూచితిని. కానిమ్ము యీ
రాజ్యమ్మును నిజ్యమ్మును జాసినే రామరాజ్యమగు నేఁటిమ్ము ఇట్టి కట్టిదం
బాలంబకే జీవించినను వాఁడియంతయు గ్రహించిన నన్ను బలాత్కారము
గనైనఁ జంపఁజూచును చంకునని దాపిన నిసివలె పుత్రహీనుండనై జీవిం
చుటకన్న మిన్నయగు వీనితెన్నదొరికిన మృతుండనైతినేని నాయర్ధాంగి
యము సహగమనక్రియతో నన్నుఁ గలియును. మేము మగ్గరమును దగ్గరజేరి
యుందుము. ఛీ! యీప్రతిజ్ఞాభంగము నొంది యేలజీవింపవలయు? ఛీ కా
ళీ! నీముఖముఁ జూడరాదు. నీవుండియే యిట్టిఘోరకృత్యముఁ జేయుచుం
డఁగనుచుంటివిగదా! యిట్టికిరాతురాలవగు నిన్నుఁజూచి యోర్వఁజాల
నేమను నీశిలా స్తంభమునకుఁ దలమోదుకొని చచ్చెద (అని తలకొట్టు
కొని చచ్చుట)

చతుర్థరంగము.

(చంద్రహాసుడు గుడికి కత్తిచేఁబూని వెడలి)

చంద్ర—

మ॥ అకటా యెంతటివార్త వింటి విమల ♦ స్వాంతుండు నామామయా
త్మకలంకాత్ముఁడు నామటుండియును శ ♦ క్త్యాగారమందొంటిగా
వికలాంగంబులఁ ద్రెళ్ళియుండిరఁట యీ ♦ వృత్తాంతమున్ విన్నఁ గ
ర్ణకఠోరంబుగనుండె నేనటకుఁ జే ♦ రంబోయి వీక్షించెదన్॥

కటకటా! యీపిడుగువార్త విన్నప్పటినుండియు నాయుల్లము తల్లడిల్లుచున్నది
త్వరితంబుగాఁ బోవలయు (అని పోవుట)

(గుడికిబోయి) ఆశ్చర్యముతో! అన్నా యెంతటి ఘోరకృత్యము. ఇంతటియపకృ
తి యెట్లు జరిగియుండును?

తే॥ గీ॥ అయ్యయో భాసమించక ♦ ఱేను లేని
పుణ్యులగు మీమి సిస్లేల ♦ మూడెన వ్యా
సుంత పనిఁ జేసినట్టి వా ♦ రెవ్వరొక్క
తెలిసిన వధించి వత్తునా ♦ కలత దీర.

కీర్తన. కేదారరాగము—రూపకము.

ఇదియెంత కఠినము ♦ ఏమితో నదామొ నేను॥ యిది॥
సదనములు నిర్మలహృదయములు ♦ సకలజ్ఞులు నిగవరాధు.
లగు రీతులిటు దుర్మార్గతను ♦ లంది యుంట యేమి కత నేమొ॥ యిది॥
చలిచీమలనైనను భువిఁ ♦ జంపఁ ద్రొక్కఁగ నేరని యా
లలితాత్ములఁ జంపఁగ నే ♦ తులువల కెట్లు మది గల్గెనో॥ యిది॥

అక్కటా నేనేమి సేతును! ఈ మహాత్ములచే నేనెంతటి మహోపకారముల నొందితిని! నా కట్టి పదవి గల్గుటకు మూలము మీరు గాక మఱి యెవరు! (మంత్రి కడకు వచ్చి) సకలంబును దెలిసిన యో మహామహుండు సుఖంబున గూర్చుండి మమ్ముఁ గాంచి సంతసింపుచుండ మదనుని మంత్రిగా నిడికొని చల్లగాను ప్రజలను రాజ్యములు భాగ్యమునకు నోచనైతిని నా మనోభీష్టంబు లన్నియు నష్టంబు లయ్యెఁ గదా! యింతటి దుఃఖమునకు నే నెట్లు సైరింతును!

అయ్యా! మంత్రివర్యా!

సీ॥ కన్నులం బెడుమిషఁ ♦ గని కూఁతునికి పెండ్లి సేయించినట్టి యా ♦ క్షీణకరుణ
పెండ్లియైదవనాఁడె ♦ ప్రేమ చేమముఁ గాంచి యాశీర్వదించిన ♦ యట్టి ప్రేమ
శాలి ప్రజనమని ♦ కల్పించిన సుబట్టి భగ్నుఁ జేసిన సత్క్రియ ♦ పారసంబు
పట్టి భగ్నుండనై ♦ భక్తి చేమి ముఖ్యమెక్కనుఁ గాంచి మన్నించి ♦ నట్టి మహాత్మ॥
తే॥ గీ॥ అంతయును నేటితో దగ ♦ నాడి నన్ను
దీనుఁ జేసి నకయె యొంటరి ♦ వానిఁ జేసి
యరుగు దెంచితి రింకనా ♦ యండ యెవరు!
మతి విశేష సుధాచార్య మంత్రివర్య॥

ఇంక నా మువ్వంపు తనుంగు మఱఁదిని గాంచి యెట్లు భరింతు! అని మదనుని కడకు వచ్చి మదనా! సద్గుణసదనా!

సీ॥ నీదర్శనార్థమై ♦ నేవచ్చుటెఱింగింప నెఱుఁగనైతిని [illegible] ♦ [illegible] విప్పుతివి
నను గనుంగొనకను ♦ గొనక [illegible] ♦ చేసితివి
జననాథుకడ నన్ను ♦ ఘనునిగాఁజే [illegible] ♦ గూర్చితివి
లెక్కపైన కార్యంబు ♦ చెడునని [illegible] ♦ వచ్చితివి॥

తే॥ గీ॥ నీయనుగ్రహమునఁగాదె ♦ [illegible]
వైభవంబులఁదేలఁగ ♦ వలసె [illegible]
కటకటా యెట్టిదయమాని ♦ [illegible]
వింక నీ బుఋణము నుదీర్చ ♦ నెట్లు [illegible].

ఇంతయేల ! యాదియంతయు దురదృష్టవశము.

శా॥ నీమంత్రంబుల నేర్చియొక్కక్షణమే ♦ నిన్ భూమిఁ [illegible] గా
నోముల్ నోచఁగనైతి “పాప” యనుచున్ ♦ నూరారఁగాఁ బిల్చి యా
త్మామోదంబున మేల మెన్నఁడును ని ♦ న్నాశింగ నేనైతి గదా
యేమాత్రేన్ భరియింతు నిట్టివగపిం ♦ కెవ్వారినేఁ జేరదన్॥

శా॥ నీసారస్యము నీకు కారుణికతన్ ♦ నీబుద్ధికౌశల్యమున్
నీసాంగత్యము నీమహావినయమున్ ♦ నీరూపసౌందర్యమున్
నీసాధుత్వము జన్మజన్మములకున్ ♦ నేమర్వఁగాఁ జాలనో
హా యాసత్పూరుషు నిన్నుఁజూడఁగలనా ♦ యోదీనచింతామణీ॥

ఈసరదముల వివాహంబులును, ఈ రాజ్యాధిపత్యంబును బడసి [illegible] యుండుమేలట
కు ముఖ్యకారణంబులు వీరు లేనినాఁ రాజ్యమేల ! [illegible] మేల ! నేనెట్లుండియు వీ
రికి నిరుపకారినే యిట్టిజన్మమేల కాల్పనే ! యిట్టిపాపపు పుట్టువుకన్న నెట్టి
దను వేరొండులేదు. దీనికంటె మృతియే మేలు. అని కత్తిదూసి.

ఉ॥ ఎట్టిసురంగకల్పనల ♦ నేనియు నొక్కక్షణంబులోపలన్
బట్టినధించునట్టి కర ♦ వాలమ ! పాతకుఁడైన యిట్టియీ
రట్టు [illegible] ద్రోహిని ♦ రంబును దీయఁగఁ దోఁచదయ్యెనా
గట్టితనంబు నీకెప్పుడు ♦ కల్గెన ! విక్రమదుర్గి మర్గనా॥

హా ఖడ్గమా ! నీపైన నాబాములదీర్పరాదా ! (అని నరుకుకొనబోయి) ఛీ యిదియు
ను పాతకము పూర్వమెన్నియో చేసి యిప్పుడిట్లనుభవించుచుంటిని. ఇంక

ను ఏలచేసికొనవలయు! ఇట్లు చింతిల్లుట ధీరోదాత్త లక్షణము కాదు. ఎంతయును ధైర్యము నవలంబింపవలయును. వీరిని బ్రతికించు నుపాయము నరసెదను. నేనీ కాళికను పాసించి ప్రత్యక్షము చేసికొని తదనుగ్రహంబున బునర్జీవితులం జేయవలయు. (అని కాళిని చూచి మ్రొక్కి) హా దేవీ! దివ్యప్రభావా నేనే నీతిమంతుఁడనైతి నేని నే సుక్షత్రియకులజుండనైతి నేని కరుణించి నాయుద్యమము నెరవేర్పుము ఇదే చని పంచాగ్నుల మధ్యంబునఁ దపంబాచరించెద.
(అని పోవుట)

(తిరిగి శవములకడకు వచ్చి)

క॥ ఇది కాళికా ప్రసాదము
ముదమారఁగ వీరివక్త్ర ◆ ములనిడ నిద్రన్
వదలిన కరణిని దొలికళ
లొదవఁగ లేతురని శక్తి ◆ యొసఁగ నుదినిన్.

ఈ దేవీప్రసాదమున వీరు బ్రతుకుదురు గాక (అని ప్రసాదము వక్త్రములందునుంచ
నిరువురును లేచుట)

దుష్ట—ఆహా యెంతటి నిద్రపోయి మేల్కొంటిని (అని చంద్రహాసుని కై చూచి) ఈ మహానీయునా! నాదురాలోచనలెల్లను ప్రయోగించి చంపఁజూచితిని. ఛీ నేనెంతటి పాపిని! ఇప్పుడీ పుణ్యుని చేతనే కదా మేమిరువురును బ్రతికితిమి. మాకిచ్చుటనితఁడు గాక మఱెవ్వరు! అట్టి యీపుణ్యునికి నేఁ జేసిన యపకృతికి నాకుఁ దగిన శిక్ష యెప్రాప్తించె. నాజన్మము కాల్పనా! వీని ముఖము చూడఁజాల. అని తలవంచుకొని యొకచో నిలుచుండుట.

మద—బావా చంద్రహాసా! రాజపుత్రిని బరిణయంబై మూర్ధాభిషిక్తులైతిరా!

చంద్రి—నాయనా యేమని చెప్పుదును!

చంద్రి—మామగారూ నమస్కరించెదను.

దుష్ట— ఆ॥ వె॥ మామగాఁ డితండు ◆ మర్యాదహీనుండు
దుర్మదాంధుఁడార్య ◆ దూషకుండు
కుటిలవర్తనుండు ◆ క్రూరుండు మూఢుండు
దుష్టబుద్ధివీఁడు ◆ దుండగీఁడు.

శ్రీ శృంగార చం॥

అనంతకోటి పాపములకాస్పదుండనగు నన్ను "మాన
దయఁ జెదునేమొకదా ! నేనొక మహాపరాధిని క్షమింపుము.

చం(ద్రి—అయ్యా ! యీల్లీల బెట్టిదము లాడ గొనియెదరు !

గ(ప్ప—నాయనా నీవు సుగుణగరిష్ఠుండవు, దైవబల సమన్వితుండవు, నగుటంజేసి నీకు హిమచే మస్సుఁ బునర్జీవితులఁ జేసితివి. నేనీకొనరించిన యపకృతికి నాకీయపకారమనర్హము నాకీ నుర్మరణమే సరియైన శిక్షణము ఎట్లనిన.

సీ॥ నిను బాల్యమునఁ బట్టి ♦ వనములో నరకింపనెంచి కూరులకుఁ బ ♦ ట్టించినాఁడ
నీకు విషంబిచ్చి ♦ నీల్గింపఁ గావించి నిను నాకొడుకు చెంత ♦ కనిచినాఁడ
కాళీ ప్రజనమని ♦ కల్పించి నినుఁ బంచి యీ యామె దసుతుని గో ♦ ల్పోయినాఁడ
సంతసైనగ్రహింప ♦ కన్యాయమునగ నిన్ను బిట్టుగా నెన్నియో ♦ తిట్టినాఁడ

తే॥ గీ॥ అయ్యా ! నినుఁ జంపనేఁ జేసి ♦ నట్టి పనులు
తప్పిపోయెను ఎన్నియో ♦ చెప్పఁ జాల
నింతటికి నాత్ముఁడను గాన ♦ నిటులఁ జచ్చి
నేడు నీకృపజీవించి ♦ నిలిచినాఁడ.

ఇంతయే కాక తొలుదొల్త మదనునకుత్తరంబు నీచేఁ బనిచి సధర్మలకు నీతలిదండ్రులను బలాత్కారమునఁ జెఱఁ బెట్టించి వారియిష్టసంపదలెల్లఁ జూరగొని వచ్చినాఁడ. ఇట్టి పాపాత్ముఁడను కావున నే యాట్లనుభవించితిని తలయెత్తి నిన్నువీక్షింపఁ జాలకున్నాఁడ. ఇంతకును కారణంబేమన ! నేనొకనాడు నా యింట జ్యోతిష్కులతో ముచ్చటించుచుండ నీవటకు బంతికై వచ్చితివి. వారు నిన్నుఁ గాంచి సాముద్రికలక్షణంబులం బట్టి నీవీదేశంబునకుఁ జక్రవర్తి వగుదువని చెప్పిరి. నేనంతకుమున్నె నాకొమరునకు రాజకుమార్తెను బెండ్లిచేసి రాజ్యాధిపత్యమియ్య నుద్యమించితిని. అట్టియుద్యమమునకు భంగంబగునని నిన్నుఁ జంపింప నాచేతనగునంతటివఱకును యత్నించితిని. తుదకిట్టులయ్యె. నావర్తనంబులన్నియు నిట్లుండెఁ గాన

వృత్తమాలిక.

గప్ప చం(ద్రి హాసునితో } అయ్యా నీకపరాధీనగు మరి ♦ తాత్ముఁడను ననుఁ గావుమా।
యియ్యెడను నా నేరముల శమి ♦ యించి నన్నుక్షమింపుమా।

చంద్ర దుష్టతో } అయ్యయో పసిబాలునన్నిటు ♦ లాడ నేటికి ధీమత్తీ।
నెయ్యమున దీవనలతోఁ గరు ♦ ణింపవే సచివాగ్రణీ।

(ప్రసాదము)

(సాష్టాంగ) ఆహా! యేమి నాభాగ్యము. నేటికిఁగదా నాదు మనోభీష్టంబులు పండెను. మహామహుండును నాయనుంగు తల్లిండును నగు చంద్రహాస రాజేంద్రుని పట్టాభిషేకోత్సవము కనులారఁగాంచితిని. చాలు.

(సమయము)

తే॥ గీ॥ లోకమఖిలకళావరి ♦ పాకమయ్యె
కువలయానందరసమైన ♦ గూర్చియుండె
సత్ప్రచారంబులెల్లెడ ♦ జరుగుచుండె
చంద్రహాసుండు రారాజ ♦ చంద్రుఁడౌట.

(ఆనందము)

చంద్రహాస మహీపాలా! నీవు కరుణించి నామనవి నంగీకరించుటచే నాదు మనోభీష్టంబులు ఫలించిన తావక పట్టాభిషేకోత్సవమును గనులారఁగాంచి ధన్యుండనైతి. నీవఖిలజ్ఞుండవగుటను నీయెడ నాకుఁగల విశ్వాసముచే నాకనుభవసిద్ధమగు నొక్కవాక్యము వక్కాణించుటకు నెలవొసంగుము.

చంద్ర—దేవరకృపకుఁ బాత్రుండనుగదా!

ముష్ట—

సీ॥ పరులవైభవములఁ ♦ బండువెన్నెలలట్లు చల్లఁగఁగనియుల్ల ♦ సిల్లవలయు
పరులయదృష్టసం♦పదలసంద్రముమాడ్కిఁగనులారఁగని మెచ్చు♦కొనఁగవలయు
పరులసత్కీర్తిని ♦ హరిపురాణములీలఁ గొల్లగ వినియార ♦ డిల్లవలయు
పరులయా వనరూప ♦ భాగ్యంబు మేరువుచందానఁగని మోద♦మందవలయు.

తే॥ గీ॥ పరులసౌఖ్యోన్నతులనింటి ♦ పండువులుగ
పరులకష్టంబులను దన ♦ బాధలట్లు
నరయుచుండంగఁదగుసుమీ ♦ నరవరుండు
నమ్ముమివియనుభవవచ ♦ నమ్ములనఘ.

సీ॥ కొంగునముడివేసి ♦ కొనిదాచుకొన్నట్టి
యరుతరాగ్నియెసుమీ ♦ యోర్వలేమి।
కడిమిఁగైకొనికుత్తు ♦ కకుఁ జుట్టుకొన్నట్టి
యుగ్రసర్పమెసుమీ ♦ యోర్వలేమి।

పొదలనుంచినదాసిఁ ♦ బురికొల్పుకొనఁ
బైకిఁబర్వు సింగమెసుమీ ♦ యొంగ్వలేమి।
చేచేతఁగొని వేడ్క ♦ చేభుజించినయట్టి
యమృతమ్మె యేసుమీ ♦ యొంగ్వలేమి॥
తే॥ గీ॥ అట్టి యా యొంగ్వలేమిఁ జే ♦ పట్టినన్నుఁ
జెలువఁగా నెంచి నేనిట్లు ♦ చెప్పితిసుమ్ము
తాన నేరికినట్టిది ♦ తాఁగుణము
లుండఁగారాదు వినుముమా ♦ ర్తాండతేజ.

మహాప్రభూ! నేను మనవి సేయు విషయంబులెవ్వియును లేవు. ఇతండు మహీసూనుజుండు. మదనుఁడు అర్భకుండు వీనిని నీమంత్రిగాను వీరిరువురు నీప్రి ముశిమానినులు. వీరిని పట్టమహిషులుగాను కరుణచే సంగ్రహించి యాచంద్రతారకంబుగాఁ బ్రజాపరిపాలనంబు చేయుము. నాకును నిహసౌఖ్యంబులన్నియుఁ దీరె. నింక వనంబునకుం జని తపంబాచరించెద. సలహాసంగము.

చంద్రహాసుఁడు
మదనుఁడు
విషయ
చంపకమాలిని } (అందఱు పీఠములు దిగి) అనుగ్రహించవలయు. ఇవియే పదివేలవందనములు.

నిర్వహణసంధి సమాప్తము.

(భరతవాక్యము)

ఆ॥ వె॥ కాలమునను మేఘ ♦ జాలంబు వర్షించి
పంటలెల్లఁ బండి ♦ ప్రజలకెల్ల
నఖిలసుఖములబ్బి ♦ హరికృపావశంబు
కలజగంబులెల్ల ♦ వెలయుఁగాత.

గద్య.

సీ॥ హనుమత్కటాక్షసం ♦ ప్రాప్తకవిత్వ సంపన్నుఁడు [illegible] ♦ [illegible]
కౌండిన్యమునిగోత్రి ♦ జుండు వెంచయశాస్త్రి [illegible] ♦ [illegible]
యాసుతుండు॥ వేంకటసుబ్బయాఖ్య ♦ [illegible]
దాంభోజసే ♦ వాపరుండు॥ [illegible] ♦ [illegible]
త్నాను జన్ముఁడు శ్రీకొండ [illegible]॥

పంచమాంకము.

తే॥ గీ॥ వంశితవిధేయుఁడగు గురు ♦ బ్రహ్మశర్మ
క్షితినిశృంగార చంద్రికా ♦ సీయమనెడి
నాటకముఁగూర్చి హరికర్ప ♦ ణంబొనర్చె
మిగులనాచంద్రతారార్క ♦ మగుచువెలయ.

స్వస్తిరస్తు.

